

MINISTERUL SĂNĂTĂȚII AL REPUBLICII MOLDOVA
INSTITUȚIA PUBLICĂ
UNIVERSITATEA DE STAT DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE
„NICOLAE TESTEMIȚANU”

Tatiana Novac · Andrei Pădure
Rodica Gramma · Adriana Paladi

ETICA ȘI INTEGRITATEA ACADEMICĂ

Chișinău, 2026

Aprobat și recomandat spre publicare de către Consiliul de Management al Calității USMF „Nicolae Testemițanu” la ședința nr. 7 din 13.03.2026

AUTORI:

Tatiana Novac – doctor în drept, conferențiar universitar, șefa Departamentului juridic și a Resurselor umane, USMF „Nicolae Testemițanu”

Andrei Pădure – doctor habilitat în științe medicale, conferențiar universitar, șeful Catedrei de medicină legală a USMF „Nicolae Testemițanu”

Rodica Gramma – doctor habilitat în științe medicale, conferențiar universitar, Catedra de medicină legală, USMF „Nicolae Testemițanu”

Adriana Paladi – doctor în filosofie, conferențiar universitar, Școala de Sănătate Publică, USMF „Nicolae Testemițanu”

RECENZENȚI:

Vitalie Ojovan – doctor habilitat în filosofie, profesor universitar, șeful Catedra de filosofie și bioetică a USMF „Nicolae Testemițanu”

Nicolae Sadovei – doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, Departamentul Drept Privat, Facultatea Drept, Universitatea de Stat din Moldova

Suportul de curs „Etica și integritatea academică” este o lucrare dedicată consolidării culturii integrității academice în cadrul USMF „Nicolae Testemițanu”. Lucrarea abordează integritatea academică din perspectivă juridică, etică și instituțională, evidențiindu-se prin caracter aplicativ menit să dezvolte competențe în rândul beneficiarilor de studii.

Suportul de curs este destinat tuturor beneficiarilor de studii (studenți, masteranzi, doctoranzi, rezidenți) și membrilor comunității universitare a USMF „Nicolae Testemițanu” pentru consolidarea culturii integrității academice.

Machetare computerizată: Marina Dimitriu

© Tatiana Novac, Andrei Pădure, Rodica Gramma, Adriana Paladi, 2026

ISBN 978-5-85748-354-1

CUPRINS

Lista acronimelor și abrevierilor	4
Capitolul 1. REGLEMENTAREA JURIDICĂ A INTEGRITĂȚII. PRINCIPII, VALORI ȘI STANDARDE DE CONDUITĂ ÎN PROCESUL EDUCAȚIONAL	5
1.1. Integritatea – definiție și reglementare juridică	5
1.2. Tipologia formelor de integritate	11
1.3. Principiile și valorile fundamentale ale integrității	27
1.4. Standarde de conduită și mecanisme instituționale de promovare a culturii integrității în mediul academic	32
Bibliografie.....	35
Capitolul 2. INTEGRITATEA ACADEMICĂ ȘI RESPECTAREA PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE	38
2.1. Corelarea conceptului de integritate academică cu libertatea cercetării științifice	38
2.2. Forme de încălcare a integrității în cercetare.....	44
2.3. Drepturile de autor și respectarea proprietății intelectuale conform legislației naționale.....	51
2.4. Cercetarea independentă, citarea corectă a surselor și utilizarea instrumentelor antiplagiat	56
Bibliografie.....	61
Capitolul 3. ZONELE DE RISC ȘI COMPORTAMENTELE CE COMPROMIT INTEGRITATEA INSTITUȚIONALĂ.....	64
3.1. Formele corupției academice	66
3.2. Conflictul de interese	77
3.3. Regimul juridic al cadourilor, privilegiile sau avantajele necuvenite	82
3.4. Nepotismul și favoritismul – impactul asupra meritocrației și echității academice	87
Bibliografie.....	98
Capitolul 4. RĂSPUNDEREA JURIDICĂ PENTRU ABATERI DE INTEGRITATE ÎN MEDIUL ACADEMIC	101
4.1. Cadrul normativ al răspunderii pentru abateri de integritate	101
4.2. Tipurile de răspundere juridică	112
4.3. Procedura de constatare și examinare a sesizărilor privind încălcările de integritate: ANI și structurile interne de control și monitorizare	144
4.4. Efectele aplicării sancțiunilor: consecințe academice funcționale și reputaționale	152
Referințe.....	156
Bibliografie.....	157

LISTA ACRONIMELOR ȘI ABREVIERILOR

AGEPI	Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală
alin.	alineat
AMM	Asociația Medicală Mondială
ANI	Autoritatea Națională de Integritate
art.	articol
CC	Creative Commons
CNA	Centrul Național Anticorupție
CNAA	Comisia de Atestare a Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare
Ex.	Exemplu
IA	Inteligența Artificială
IP	Instituție Publică
IPC	Indicele de Percepție a Corupției
ISO	Organizația Internațională de Standardizare
IT	Information technology
lit.	litera
NB	Nota Bene
SIMU	Sistem Informațional de Management Universitar
UE	Uniunea Europeană
USMF	Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”

REGLEMENTAREA JURIDICĂ A INTEGRITĂȚII. PRINCIPII, VALORI ȘI STANDARDE DE CONDUITĂ ÎN PROCESUL EDUCAȚIONAL

„Mai presus de toate: fii sincer cu tine însuși, și va urma,
precum noaptea ziua, că nu poți fi fals cu nimeni.”

William Shakespeare (Hamlet)

1.1. Integritatea – definiție și reglementare juridică

Cuvântul „integritate” provine din latinescul „integritas”, care înseamnă „plenitudine” – a fi complet, deplin, presupunând o stare de plin și lipsa unor carențe sau defecte.

Noțiunea de integritate este una complexă, care poate fi atribuită atât la nivel individual, cât și pentru instituții, colective sau comunități profesionale. Aceasta reflectă calitatea de a adera fără compromisuri la un anumit set de principii etice și morale și de a le respecta și aplica tot timpul, în orice circumstanțe, chiar și atunci când nimeni nu ne urmărește. Adică, a fi integru înseamnă a proceda corect nu „pentru ochii lumii”, dar a avea niște convingeri personale puternice care stau la baza deciziilor și acțiunilor și pe care refuzi să le schimbi sub influența unor factori externi, adică fără a ceda tentațiilor sau presiunilor din partea unor terți. O persoană integră se bucură de încredere, este fermă în valorile sale morale și consecventă în comportament, ceea ce presupune că nu sunt acceptate jumătăți de măsură. Nu poți fi integru parțial sau doar uneori. Această calitate se atribuie doar celor care își păstrează verticalitatea, coerența și stabilitatea principiilor morale înalte în orice condiții și situații.

În același timp, acest termen se aplică și pentru a exprima principiile dreptului internațional privind *integritatea teritorială* a statelor, adică dreptul unui stat suveran de a-și menține teritoriul

intact, nealterat și sub control propriu, interzicând oricărui alt stat să aducă atingere frontierelor, independenței politice sau unității sale prin forță sau amenințare. Legătura dintre sensul moral al cuvântului *integritate* și *integritatea teritorială* se bazează pe aceeași idee fundamentală: menținerea unității, a întregului și a inviolabilității. Această idee de „*a păstra ceva întreg, intact și neafectat*” se aplică atât unei persoane, cât și unui stat. În sens etic, integritatea înseamnă coerență între valori și acțiuni, respectarea principiilor morale. O persoană integră este considerată „întregă” din punct de vedere moral, adică nu este „fragmentată” de interese contradictorii și nu își compromite principiile pentru avantaje personale. Pe când, o persoană fără integritate morală va fi considerată „ruptă” de propriile valori, după cum și un stat fără integritate teritorială este „fragmentat”. Am putea spune că, deși sunt utilizate în domenii diferite (etică și drept internațional), integritatea morală și integritatea teritorială au aceeași rădăcină conceptuală: protejarea unității și a caracterului intact al unei entități, protejarea acesteia de degradare, fie că este vorba despre caracterul unei persoane sau despre teritoriul unui stat.

Integritatea este una dintre valorile fundamentale ale unei societăți sănătoase. Pe de o parte, cetățenii integri vor avea un comportament corect, acționând onest conform unor valori morale, respectând principiile etice în relațiile care le creează cu membrii comunității. Prin integritate, oamenii își păstrează demnitatea și contribuie la binele comun al comunității în care trăiesc.

Pe de altă parte, integritatea stă la baza încrederii, justiției și funcționării corecte a instituțiilor. O societate în care integritatea este respectată are mai multă stabilitate, cooperare și dezvoltare. Într-un stat de drept legea este mai presus de persoane, iar drepturile cetățenilor sunt protejate. Respectiv, putem afirma că integritatea protejează statul de drept, care poate funcționa doar dacă legile sunt aplicate corect și imparțial. În lipsa integrității, legea devine selectivă, instituțiile își pierd legitimitatea, devin fragile, iar societatea riscă să fie dominată de corupție și neîncredere [1].

Din acest motiv, subiectul integrității este abordat amplu în cadrul normativ în vigoare. Astfel, din perspectivă juridică, integritatea depășește simpla absență a corupției, reprezentând un angajament ferm față de respectarea unui set complex de norme legale și principii etice în exercitarea funcțiilor, fie ele publice sau private, care se manifestă prin conduită ireproșabilă, bazată pe onestitate, transparență, responsabilitate și echitate, și decizii și acțiuni luate în interesul public și în conformitate cu prevederile legale. În acest sens, legislația Republicii Moldova include un șir de legi care au scop să stabilească un cadru normativ cert cu referire la integritatea în viața administrativă și publică, precum și să reglementeze acțiunile și deciziile angajaților, care încalcă principiile integrității și, în consecință, aduc prejudiciu interesului public.

1. **Legea integrității Nr. 82 din 25-05-2017** – reprezintă o lege-cadru, care oferă definiții relevante domeniului de promovare a integrității și compilează norme de etică și conduită profesională, ce se regăsesc în mai multe acte legislative. Legea reglementează domeniul integrității în sectorul public la nivel politic, instituțional și profesional, responsabilitățile entităților publice, ale autorităților anticorupție și ale altor autorități competente pentru cultivarea, consolidarea și controlul integrității în sectorul public, domeniile importante pentru cultivarea integrității în sectorul privat în procesul de interacțiune cu sectorul public și pentru sancționarea lipsei de integritate în sectoarele public și privat. Pe scurt, această lege are ca scop cultivarea integrității în sectorul public și a climatului de toleranță zero la corupție în cadrul entităților publice din Republica Moldova [2].

2. **Legea cu privire la Autoritatea Națională de Integritate Nr. 132 din 17-06-2016** – reglementează misiunea, funcțiile, atribuțiile, precum și modul de organizare și funcționare a Autorității Naționale de Integritate (ANI), care este o autoritate publică independentă, ce funcționează la nivel național ca structură unică cu misiunea [3]:

- de a asigura integritatea în exercitarea funcției publice sau funcției de demnitate publică;

- prevenirea corupției prin realizarea controlului averii și al intereselor personale,
- respectarea regimului juridic al conflictelor de interese, incompatibilităților și restricțiilor.

3. **Legea cu privire la Centrul Național Anticorupție Nr. 1104 din 06-06-2002** – reglementează cadrul juridic, principiile de activitate, misiunea, funcțiile, atribuțiile și drepturile Centrului Național Anticorupție (CNA), precum și modul de organizare și funcționare a acestuia. Legea determină CNA ca o autoritate publică autonomă specializată în prevenirea și combaterea corupției, a actelor conexe corupției și a faptelor coruptibile, consolidând sistemul național de integritate și sporind încrederea cetățenilor în statul de drept [4].

4. **Legea privind declararea averii și a intereselor personale Nr. 133 din 17-06-2016** – are drept scop instituirea măsurilor de prevenire și de combatere a îmbogățirii nejustificate, a conflictelor de interese, a stărilor de incompatibilitate, precum și a încălcării regimului juridic al restricțiilor. În lege sunt enumerați subiecții declarării averii și intereselor personale. ANI exercită controlul asupra executării acestei legi, iar încălcarea prevederilor legii respective atrage răspundere disciplinară, contravențională, civilă sau penală, după caz [5].

5. **Legea privind transparența în procesul decizional Nr. 239 din 13-11-2008** – stabilește normele aplicabile pentru asigurarea transparenței în procesul decizional din cadrul autorităților administrației publice centrale și locale, altor autorități publice și reglementează raporturile lor cu cetățenii, cu asociațiile constituite și cu alte părți interesate în vederea participării la procesul decizional [6].

6. **Legea privind evaluarea integrității instituționale Nr. 325 din 23-12-2013** – stabilește scopul, principiile, mijloacele, metodele, procedurile și efectele juridice ale evaluării integrității instituționale în cadrul entităților publice, care se realizează în scopul [7]:

- a) sporirii responsabilității conducătorilor entităților publice și organelor de autoadministrare pentru dezvoltarea, menținerea și consolidarea climatului de integritate profesională în cadrul entităților publice;

- b) asigurării integrității profesionale a agenților publici, prevenirii și combaterii corupției în cadrul entităților publice;
- c) identificării, evaluării și înlăturării riscurilor de corupție din cadrul entităților publice;
- d) creșterii numărului de denunțuri privind manifestările de corupție admise de către agenții publici.

7. *Legea privind avertizorii de integritate Nr. 165 din 22-06-2023* – transpune parțial Directiva (UE) 2019/1937 a Parlamentului European și a Consiliului din 23 octombrie 2019 privind protecția persoanelor care raportează încălcări ale dreptului Uniunii. Legea reglementează procedura de primire, examinare și soluționare a dezvoltărilor privind încălcări ale legii din cadrul entităților publice și private, drepturile și obligațiile persoanelor care efectuează dezvoltări privind încălcări ale legii, măsurile de protecție a acestora, obligațiile angajatorilor, atribuțiile autorității competente de examinarea dezvoltărilor și ale autorităților de protecție a avertizorilor de integritate. Legea urmărește sporirea cazurilor de dezvoltări privind încălcări ale legii și a altor dezvoltări de interes public prin [8]:

- a) promovarea unui climat de integritate și a respectării legii în sectoarele public și privat;
- b) asigurarea protecției avertizorilor de integritate împotriva oricăror forme de răzbunare în contextul dezvoltărilor efectuate;
- c) prevenirea și sancționarea răzbunărilor împotriva avertizorilor de integritate.

Avertizor de integritate – persoana fizică care efectuează o avertizare de integritate sau dezvoltă public informații referitoare la încălcări ale legii, obținute în context profesional.

Putem spune cu siguranță că, într-o societate democratică, integritatea nu poate fi doar o virtute personală, dar o valoare publică, susținută și promovată prin lege. Ea se manifestă prin un set de valori, norme și comportamente etice, bazate pe onestitate și responsabilitate, respectarea regulilor, promovate în cadrul instituțiilor (academice, vamale, publice) pentru a preveni corupția și a asigura transparența și prevenirea conflictelor de interese. Aceste

elemente formează ceea ce se numește „cultura integrității”. Construirea culturii integrității e un proces complex, continuu și multi-dimensional: nu e doar despre reguli, ci mai ales despre schimbarea normelor informale — ceea ce toți membrii unei comunități trebuie să accepte ca „normal”.

Însă, cu regret, corupția este o problemă persistentă a țării noastre. Conform raportului publicat la 11 februarie 2025 de către *Transparency International* pentru anul 2024, Republica Moldova a înregistrat un scor al Indicelui de Percepție a Corupției de 43 de puncte, fiind pe locul 78 din 180 țări incluse în clasament [9].

Indicele de Percepție a Corupției (IPC) – este un indicator care permite clasificarea țărilor după nivelurile percepute ale corupției din sectorul public, așa cum sunt acestea determinate de evaluările experților și sondajele de opinie, fiind calculat la o scară de la 0 la 100, unde 0 înseamnă corupție totală, iar 100 – lipsă totală de corupție. Pentru Republica Moldova acest indice înregistrează o creștere pe parcursul ultimilor șase ani (2019 – 32, 2020 – 34, 2021 – 36, 2022 – 39, 2023 – 42, 2024 – 43 puncte) [9].

Această situație este una alarmantă pentru societatea noastră, fiind puse în pericol aplicarea principiilor democratice și ale statului de drept. Or, integritatea în viața publică este una dintre condițiile esențiale pentru integrarea europeană. Procesul de aderare la Uniunea Europeană nu presupune doar adoptarea unor politici economice sau comerciale, dar și consolidarea statului de drept, a instituțiilor democratice și a culturii integrității. Procesul de aderare este ghidat de *criteriile de la Copenhaga*, care reprezintă setul de condiții esențiale stabilite în 1993 de Consiliul European, pe care orice stat european trebuie să le îndeplinească pentru a adera la Uniunea Europeană. Aceste criterii includ: instituții stabile care garantează democrația, asigurarea statului de drept, respectarea drepturilor omului, decizii publice luate transparent, combaterea corupției. Astfel pentru un stat candidat, nivelul de integritate din instituțiile publice este un indicator important al capacității de a respecta aceste valori.

Prin urmare, integritatea instituțiilor publice și capacitatea statului de a combate corupția devine o **condiție structurală** pentru apropierea de Uniunea Europeană. Mai mult chiar, integritatea nu este doar o condiție pentru integrarea în UE, dar și un instrument de dezvoltare internă a statului. Un nivel scăzut de integritate poate genera: deturnarea fondurilor europene, influență politică asupra justiției, slăbirea instituțiilor democratice. Din acest motiv, reformele în domeniul integrității sunt atent monitorizate în rapoartele de progres ale Comisia Europeană privind parcursul european al Moldovei.

Astfel, consolidarea integrității în instituțiile publice trebuie să devină o prioritate pentru fiecare cetățean al țării noastre pentru a crește credibilitatea internațională, a facilita implementarea reformelor și a contribui la apropierea statului de standardele democratice europene. Integrarea în Uniunea Europeană nu este posibilă fără instaurarea unei culturi solide a integrității în administrație și în viața publică a țării noastre.

1.2. Tipologia formelor de integritate

Integritatea, deși este un concept unitar în esența sa, în funcție de contextul în care este aplicată, se manifestă prin forme diferite.

➤ **Integritatea personală**

Integritatea personală reprezintă calitatea unei persoane de a acționa în mod onest, responsabil și consecvent cu valorile sale morale, chiar și atunci când este dificil și/sau nimeni nu o supraveghează sau când ar putea obține avantaje/ beneficii personale prin acceptarea unor comportamente incorecte sau amorale. O persoană cu integritate personală:

- va spune mereu adevărul și va evita minciuna sau manipulația;
- va respecta principiile morale și regulile societății;
- își va asuma responsabilitatea pentru propriile acțiuni;

- își va menține valorile chiar și în situații dificile sau atunci când este supusă presiunilor;
- va trata oamenii cu corectitudine și respect.

Din perspectivă individuală, se poate spune că, integritatea este o chestiune de opțiune individuală, adică ține de asumarea unui set de valori, de norme etice de conduită profesională și personală, de asigurarea unui anumit grad al respectului de sine. Însă, din exterior, integritatea individului este evaluată și cuantificată, fie prin prisma elementelor ce configurează conștiința colectivă, fie prin prisma conformării cu regulile obligatorii din acest domeniu. Integritatea personală, alături de comportamentul etic, presupune ca individul să fie autentic cu propria sa persoană dar și cu alte persoane, precum și să facă ceea ce zice că face, prezentând coerență între gânduri, valori și comportament. Cu alte cuvinte, ceea ce spune o persoană și ceea ce face trebuie să fie în concordanță și nu în contradicție.

Respectul integrității personale înseamnă a acționa în așa fel, încât să fim de acord cu noi înșine, adică în acord cu propriul sistem de valori, care ne conferă identitate. De fapt, integritatea depășește cu mult sensul colocvial de a respecta reguli și valori morale prescise, deseori, prin coduri etice. A fi integru înseamnă a menține un nucleu intangibil de valori și credințe fundamentale care structurează personalitatea morală a unui individ și care trebuie respectate. Astfel, *principiul integrității* presupune „*protejarea de orice ingerință externă a sferă de valori și însușiri intangibile prin care indivizii umani își identifică felul lor de a fi sau a munci și, în momentul când sunt afectate, pot pune în pericol chiar identitatea indivizilor umani*” [10, p. 47].

Integritatea personală a cetățenilor unei societăți va contribui la construirea încrederii între oameni, dezvoltarea unor relații bazate pe respect și corectitudine și, în final, funcționarea sănătoasă a instituțiilor și a societății în întregime.

Studiu de caz/speță

Maria este studentă în anul IV la facultatea de medicină. În timpul unui examen important, ea observă că un coleg are dificultăți și riscă să nu promoveze. Colegul îi cere să îi arate răspunsurile la câteva întrebări. Maria știe că acest lucru este interzis de regulamentele universitare, dar decide să îl ajute.

Profesorul observă comportamentul lor și anulează examenul pentru ambii studenți.

Problema de integritate: Maria a ales să încalce regulile academice și principiile de onestitate pentru a ajuta un coleg.

Consecințe:

- pierderea credibilității academice;
- sancțiuni disciplinare;
- afectarea reputației profesionale viitoare.

Întrebări pentru discuție

1. *Ce valori morale au fost încălcate în această situație?*
2. *Ce alternative avea Maria în acel moment?*
3. *Cum poate afecta lipsa integrității în perioada studiilor viitoarea carieră medicală?*
4. *De ce este importantă integritatea academică pentru profesia medicală?*

➤ **Integritatea instituțională**

Din punct de vedere juridic, integritate instituțională presupune integritatea profesională a tuturor agenților publici din cadrul entității publice, cultivată, controlată și consolidată de către conducătorul entității publice, precum și toleranța zero la incidentele de integritate admise de agenții publici [2, art. 3].

Integritatea instituțională este necesară pentru ca statul de drept să funcționeze. Aceasta implică:

- responsabilitate publică și funcționari publici care respectă legea,
- judecători independenți,
- decizii administrative corecte bazate pe lege,
- lipsa corupției.

Atunci când integritatea instituțiilor lipsește, statul de drept devine doar formal, libertatea poate fi abuzată, iar instituțiile publice pot deveni instrumente ale intereselor private.

Noțiunea de integritate se aplică atât pentru sectorul public, cât și pentru cel privat.

Integritate în sectorul public – este integritatea politică și integritatea instituțională ale tuturor entităților publice din Republica Moldova, astfel încât agenții publici încadrați în aceste entități să-și desfășoare activitatea profesională în strictă conformitate cu interesul public [2, art. 3].

Integritate în sectorul privat – este capacitatea organizațiilor comerciale de a interacționa cu entitățile publice, precum și între ele, în mod legal, transparent, obiectiv și în baza libertății concurenței [2, art. 3].

Climatul de integritate instituțională se asigură prin aplicarea politicilor anticorupție naționale și sectoriale, precum și a cerințelor specifice de integritate profesională pentru activitatea agenților publici în cadrul entității publice. Se consideră politici anticorupție care asigură climatul de integritate instituțională următoarele [7, art. 5]:

- a) angajarea și promovarea agenților publici în bază de merit și de integritate profesională;
- b) regimul de incompatibilități, restricții în ierarhie și limitări ale publicității;
- c) regimul declarării averilor și intereselor personale;
- d) regimul conflictului de interese;
- e) evitarea favoritismului;
- f) regimul cadourilor;
- g) denunțarea și tratarea influențelor necorespunzătoare;
- h) denunțarea manifestărilor de corupție și protecția avertizorilor de integritate;
- i) neadmiterea manifestărilor de corupție;
- j) transparența procesului decizional;
- k) accesul la informații de interes public;

- l) gestionarea transparentă și responsabilă a patrimoniului public, a finanțelor rambursabile și nerambursabile;
- m) etica și deontologia profesională;
- n) regimul de restricții și limitări în legătură cu încetarea mandatului, a raporturilor de muncă sau de serviciu și cu migrarea în sectorul privat a agenților publici (pantufrajul).

Activitatea unei instituții publice sau private este ghidată de reguli și valori care determină principiile integrității instituționale, pentru ca aceasta să funcționeze corect, transparent și responsabil. Respectarea acestor principii contribuie la creșterea încrederii societății în instituții și la prevenirea corupției.

O instituție integră își va organiza și desfășura activitatea în baza următoarelor principii:

1. Legalitate – instituțiile trebuie să își desfășoare activitatea în conformitate cu legea și cu actele normative în vigoare. Toate deciziile și acțiunile trebuie să respecte cadrul juridic stabilit.

2. Transparență – activitatea instituției trebuie să fie deschisă și accesibilă publicului, în special în ceea ce privește procesul de luare a deciziilor, utilizarea resurselor publice, precum și prezentarea periodică a rezultatelor activității.

3. Responsabilitate (răspunderea) – conducerea și angajații instituțiilor trebuie să își asume responsabilitatea pentru deciziile și acțiunile lor. În cazul încălcării regulilor, trebuie aplicate mecanisme de răspundere disciplinară sau juridică.

4. Imparțialitate – deciziile instituționale trebuie luate fără favoritism, discriminare sau influențe personale. Toate persoanele trebuie tratate egal, conform legii.

5. Profesionalism – angajații instituției trebuie să își exercite atribuțiile cu competență, corectitudine și respect față de standardele profesionale.

6. Meritocrație – promovarea și ocuparea funcțiilor trebuie să se bazeze pe merite, competență și performanță, nu pe relații personale sau interese politice.

7. Prevenirea conflictelor de interes – angajații și conducerea instituției trebuie să evite situațiile în care interesele personale pot influența deciziile profesionale.

8. Utilizarea corectă a resurselor publice – resursele financiare, materiale și umane ale instituției trebuie folosite eficient, responsabil și exclusiv în interes public.

În societățile democratice, integritatea instituțională reprezintă un element esențial pentru buna guvernare și pentru funcționarea corectă a instituțiilor publice. Totodată, este important de reținut că, integritatea instituțională nu este responsabilitatea exclusivă a conducerii, ci un angajament colectiv al tuturor membrilor organizației.

Studiu de caz/speță

Într-un spital public se organizează un concurs pentru ocuparea unui post de medic rezident. Deși unul dintre candidați are rezultate academice foarte bune și experiență relevantă, conducerea spitalului decide să angajeze o altă persoană, care are relații personale cu unul dintre membrii comisiei de concurs.

Problema de integritate: Procesul de recrutare nu a fost transparent și corect.

Consecințe:

- demotivarea tinerilor specialiști;
- scăderea meritocrației în sistemul medical;
- diminuarea încrederii în instituțiile publice.

Întrebări pentru discuție

1. *Ce principii ale integrității instituționale au fost încălcate?*
2. *Cum ar trebui organizate corect concursurile pentru funcții medicale?*
3. *Ce efecte poate avea favoritismul asupra calității sistemului de sănătate?*
4. *Ce mecanisme pot preveni astfel de situații?*

Este indiscutabil că, indivizii, prin acțiunile pe care le desfășoară, poartă amprenta culturii în care se dezvoltă. Totodată, în contextul unor comunități sau colective mai restrânse se dezvoltă propriile pattern-uri și relații. Din acest motiv, este important să determinăm legătura dintre valorile generale ale unei culturi reflectate la nivel de organizație cu propriile valori, adoptate de fiecare individ în parte.

Angajații sunt persoane cu propriile sisteme de valori, care le influențează caracterul și comportamentul. În același timp, fiecare organizație va tinde să își formeze o identitate și o cultură proprie, care îi va crea imaginea în relația cu societatea, partenerii sau clienții săi, respectiv, va fi necesar ca fiecare angajat să se poată identifica cu sistemul de valori promovat și să se conformeze comportamentului așteptat, să înțeleagă ce este considerat corect sau greșit în instituția respectivă. Această capacitate de a vedea și de a răspunde etic poate fi conectată mai mult la atributele culturii corporative, decât de caracteristicile individuale ale angajaților. Astfel, eforturile organizației ar trebui îndreptate spre a crește standardele etice pentru comportamentul angajaților săi și spre a reduce riscurile unor evenimente cu caracter neetic prin crearea unei culturi care să promoveze și încurajeze comportamentul considerat corect în cadrul organizației.

Astfel, *cultura organizațională* este considerată unul dintre factorii esențiali care influențează performanța organizațională și reprezintă setul unic de valori, credințe, norme și comportamente împărtășite, care definesc identitatea unei organizații și ghidează modul în care angajații interacționează și iau decizii. Aceasta este „personalitatea” organizației, care reflectă ideologia predominantă pe care o au oamenii din organizație, transmite și promovează sentimentul de identitate al angajaților, oferă îndrumări nescrise și adesea nerostite despre cum se procedează în organizație și sporește stabilitatea sistemului social respectiv [11, p. 16].

O cultură organizațională bazată pe valori pune accentul nu pe o respectare mecanică a unor reguli, ci pe discernământ, pe orien-

tarea morală și pe modelele prosociale de comportament [12, pt. 1. 3].

Elementele de baza ale culturii organizaționale includ:

- Valori și credințe care ghidează comportamentul angajaților,
- Scopuri comune (misiune, viziune, obiective) care ajuta angajații sa înțeleagă rolul lor în organizație și sa colaboreze pentru atingerea obiectivelor comune,
- Norme de comportament, care influențează modul în care angajații comunică și cooperează,
- Limbajul și modul de comunicare aplicat în relațiile din organizație,
- Climatul și conducere (stilul de leadership), fiind important un climat pozitiv (etic), care va spori satisfacția angajaților și performanța instituției.

În cadrul USMF „Nicolae Testemițanu”, pentru dezvoltarea unei culturi organizaționale evaluate, sporirea integrității academice și a unei imagini pozitive a Universității, este pus în aplicare **Codul Moral** aprobat la ședința Senatului USMF „Nicolae Testemițanu” nr. 6 din 25 iunie 2020, care stabilește principiile și regulile morale necesare de a fi respectate de către membrii comunității Universitare. Codul reprezintă un ghid în ceea ce privește comportamentul acceptabil, din punct de vedere moral la nivel instituțional. Codul are drept scop promovarea și menținerea unei atmosfere prosocial adecvate de către membrii Universității în baza standardelor morale supreme și celor de conduită în mediul academic de către personalul administrativ, didactic, științific, de suport, studenți, medici rezidenți, studenți doctoranzi și alte categorii de beneficiari de studii. Codul are următoarele obiective de bază [12]:

1) stabilirea și promovarea standardelor de bază ale conduitei morale în mediul academic;

2) informarea, sensibilizarea și angajarea membrilor Universității cu privire la respectarea conduitei morale;

3) prevenirea eventualelor încălcări de sorginte morală;

4) identificarea și abordarea abaterilor etice.

Imaginați-vă o lădiță cu mere proaspete culese. După un timp observați că un măr a mucegăit și îl îndepărtați pentru ca să nu se strice merele vecine. Însă în zilele următoare situația se repetă și alte mere sunt îndepărtate din cauza că sunt mucegăite. Atunci când încercați să înțelegeți cauza mucegaiului, observați că însăși lădița este putredă și anume aceasta era cauza mucegaiului pe mere.

Să considerăm că lădița este o metaforă pentru universitate, iar merele pentru membrii comunității acelei universități. Astfel, va trebui să înțelegem ce este mai relevant în încercarea de a explica acțiunile imorale perpetuate și generalizate lădița putredă (mediul universitar în care apar comportamente imorale) sau merele stricate (indivizii care se comportă imoral).

Ce acțiuni considerați că ar trebui întreprinse pentru a evita „contaminarea de grup” cu acțiuni imorale?

➤ **Integritatea academică**

Integritatea academică se referă la setul de principii, valori, tradiții și comportamente care îi ghidează pe studenți, profesori și cercetători în instituții academice în procesul de cercetare și studiere, inclusiv scrierea lucrărilor, corectitudinea evaluărilor și examenelor, prezentările și colaborările personalului academic și ale studenților.

Onestitatea intelectuală implică, de asemenea, citarea corectă, evitarea plagiatului și a fraudei, respectul pentru proprietatea intelectuală, precum și utilizarea corectă a inteligenței artificiale. Aceasta este o condiție obligatorie pentru a asigura încrederea, corectitudinea și respectul între studenți și cadre didactice, a promova un mediu de învățare favorabil, construi credibilitate și reputație pentru persoane și instituții, inclusiv și pentru credibilitatea diplomelor emise de acestea, fiind responsabilitatea tuturor membrilor comunității universitare. Totodată, studierea într-un mediu academic integru pregătește studenții pentru luarea deciziilor etice în viitoarea lor carieră profesională și adoptarea unui comportament etic ca regulă și normă comportamentală.

În acest context vom aminti *teoria managementului eticii instituționale* a lui Kaptein, aplicată în contextul unei instituții acade-

mice: „*O universitate este morală dacă practicile sale curente (contextul sau mediul universitar) stimulează membrii săi să adopte o conduită morală*” [13, p. 49].

Instituția academică include comunitatea care este reprezentată prin moralitatea colectivă, adică practicile organizaționale specifice instituției care vor fi exprimate prin acțiunile membrilor comunității respective, formând contextul moral în care sunt luate deciziile etice. Respectiv, acest context sau mediu academic poate constrânge sau, din contra, să stimuleze membrii comunității academice / universității să acționeze moral sau imoral. Acest lucru poate fi influențat prin politicile și procedurile existente la nivel administrativ, cât și prin atitudinile, tradițiile acceptate și valorile asumate informal, la nivelul culturii organizaționale existente într-o universitate [14].

Universitățile trebuie să dezvolte un mediu etic, precum și practici etice la nivel instituțional pentru a pretinde comportamente etice la nivel individual. Pentru a crea o universitate morală, este necesar de a oferi membrilor universității un cadru moral explicit care să ghideze comportamentul dezirabil, adică o explicare clară a ceea ce este permis și ce nu este permis în activitatea academică, fie de studii, cercetare sau publicare [10].

Dezvoltarea tehnologiilor în perioada actuală, volumul enorm de informații și numărul mare de instituții academice prezintă multe provocări și riscuri pentru încălcarea integrității academice de către membrii comunității academice, precum:

- Presiunea tot mai crescută și concurența între studenți,
- Disponibilitatea resurselor online care pot facilita plagiatul și trișatul,
- Cunoștințe reduse și interpretări limitate ale eticii academice,
- Superficialitatea și ineficiența politicilor instituționale privind integritatea academică,
- Necesitatea unei monitorizări și actualizări continue a măsurilor preventive și de monitorizare a cazurilor de încălcare a integrității, ceea ce necesită investiții de timp și resurse.

Integritatea academică este în legătură directă alte forme de integritate – de nivel personal și instituțional, acestea fiind o manifestare particulară, dar, în același timp, cu o influență puternică reciprocă.

studenți	cadre didactice	instituție	societate
Recunoașterea importanței eticii, a onestității și valorilor morale înalte și a comportamentului responsabil în activitățile academice	Promovarea unei culturi a integrității, stabilirea unor așteptări clare și proiectarea unor evaluări care să încurajeze originalitatea.	Elaborarea și implementarea politicilor, codurilor etice și a măsurilor disciplinare pentru a promova și a asigura respectarea integrității academice.	Recunoașterea impactului integrității academice asupra credibilității generale a sistemului educațional și calității învățământului și cercetării din țară.

Figura 1. Perspective diferite asupra integrității academice

Promovarea integrității academice se realizează prin documente directorii de nivel internațional, național, precum și prin coduri instituționale, în care fiecare entitate academică își stabilește valorile și limitele activității membrilor săi, din punct de vedere etic. Cu astfel de relevanță sunt următoarele documente:

1. ***Noua Cartă Europeană a Cercetătorilor*** adoptată la 18 decembrie 2023 (Anexa II la Recomandarea Consiliului *privind un cadru european pentru atragerea și păstrarea în Europa a talentelor din domeniul cercetării, inovării și antreprenoriatului*) [15]. Noul document înlocuiește ***Carta europeană a cercetătorului și Codul de conduită pentru recrutarea cercetătorilor***, aprobate în 2005, fiind prezentată o formă simplificată și aplicativă pentru a aborda provocările actuale ale cercetătorilor și instituțiilor de cercetare. Carta reprezintă un set de principii care sprijină dezvoltarea unor cariere atractive în cercetare, promovând excelența în cercetare și inovare în Europa, cu accent pe drepturile

și responsabilitățile cercetătorilor, angajatorilor, finanțatorilor și factorilor de decizie. Aceasta se adresează tuturor angajatorilor din sectorul public și privat, finanțatorilor de cercetare, factorilor de decizie implicați în politicile de cercetare, dezvoltare și inovare, precum și cercetătorilor din toate domeniile și sectoarele (academic, public și privat). Carta include 20 de principii, grupate în următorii patru piloni: (1) Etică, integritate, gen și știință deschisă; (2) Evaluarea, recrutarea și avansarea în carieră a cercetătorilor; (3) Condiții și practici de muncă; (4) Cariere în cercetare și dezvoltarea talentelor.

2. ***Codul cu privire la Știință și Inovare al Republicii Moldova Nr. 259 din 15-07-2004*** – reglementează activitățile în domeniile cercetării și inovării, inclusiv procesul de elaborare și implementare a politicilor, evaluarea organizațiilor, confirmarea și recunoașterea titlurilor științifice și științifico-didactice [16].
3. ***Codul de etică și deontologie profesională a cercetătorilor și cadrelor universitare*** aprobat de Comisia de Atestare a Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare (CNAA) la 23 mai 2012. Codul are drept scop precizarea principiilor și regulilor de conduită morală și profesională obligatorii, stabilirea responsabilităților și procedurilor naționale necesare pentru asigurarea conformității activităților științifice și științifico-didactice din Republica Moldova cu normele etice acceptate de către comunitatea științifică internațională. În document sunt date normele de bună conduită și definite principalele abateri (fraude științifice). Din acestea 4 sunt considerate cele mai grave: plagierea; fabricarea de rezultate sau date, falsificarea de date și introducerea unor informații false în solicitările de atestare sau evaluare. Sunt incluse și alte abateri, cum ar fi sabotarea activității de cercetare-dezvoltare a altor persoane; ascunderea rezultatelor nedorite; autoplajiatul; publicarea repetată a acelorași rezultate; interpretarea deliberat distorsionată a rezultatelor; neatribuirea corectă a paternității unei lucrări; includerea în lista de autori a unei publicații a unor persoane care nu au contribuit semnifica-

tiv la publicație; nedezvăluirea situațiilor de conflicte de interese în realizarea de evaluări; discriminarea, în cadrul evaluărilor, pe diferite criterii; însușirea nemeritată a calității de autor sau coautor ale publicațiilor persoanelor din subordine; abuzul de autoritate pentru a impune nejustificat propriile teorii și altele. În document sunt prevăzute și sancțiuni pentru cei ce se fac vinovați de fraudele științifice enumerate [17].

4. **Regulamentul antiplagiat al IP Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”**, aprobat la ședința Senatului din 24.05.2022, care este elaborat întru asigurarea protecției proprietății intelectuale, respectarea dreptului de autor, protejarea lucrărilor literare, științifice, rezultatelor cercetării științifice și inovării. Regulamentul vizează utilizarea serviciului de comparare electronică a documentelor, pentru prevenirea plagiatului academic în cadrul USMF „Nicolae Testemițanu” [18].

Studiu de caz/speță

Ana este studentă în anul V la facultatea de medicină și lucrează la teza sa de licență despre prevenirea bolilor cardiovasculare. Din cauza lipsei de timp și a presiunii de a finaliza lucrarea înainte de termenul limită, ea decide să copieze mai multe paragrafe din articole științifice publicate, fără a cita corect sursele.

Lucrarea este depusă și inițial acceptată de coordonator. Ulterior, universitatea utilizează un program de detectare a plagiatului, iar analiza arată că o parte semnificativă a textului este preluată din alte publicații fără citare corespunzătoare. Comisia universitară constată existența *plagiatului*, iar studenta este convocată pentru explicații.

Problema de integritate: A fost încălcat principiul *integrității academice*, deoarece studenta a prezentat idei și texte aparținând altor autori ca fiind propriile contribuții.

Integritatea academică presupune: respectarea proprietății intelectuale; citarea corectă a surselor; elaborarea lucrărilor pe baza efortului personal și a cercetării proprii.

Consecințe:

Încălcarea integrității academice poate avea mai multe consecințe:

- anularea lucrării de licență;
- sancțiuni disciplinare din partea universității;
- afectarea reputației academice;
- pierderea credibilității profesionale.

Întrebări pentru discuție:

1. *Ce valori etice au fost încălcate în această situație?*
2. *De ce este plagiatul considerat o încălcare gravă a integrității academice?*
3. *Ce alternative avea studenta în fața presiunii de a finaliza lucrarea la timp?*
4. *Cum poate universitatea preveni cazurile de plagiat?*
5. *De ce este integritatea academică deosebit de importantă în profesiile din domeniul sănătății?*

➤ Integritatea profesională

Integritatea profesională presupune capacitatea agentului public de a-și desfășura activitatea profesională în mod etic, liber de influență necorespunzătoare și manifestări de corupție, cu respectarea interesului public, a supremației Constituției Republicii Moldova și a legii [2, art. 3].

Integritatea profesională reprezintă aplicarea consecventă a principiilor **etice** și **deontologice** în activitatea profesională. Implică respectarea standardelor profesiei și menținerea unor înalte standarde morale.

Elementele-cheie:

- Respectarea codului deontologic specific profesiei,
- Competență profesională și dezvoltare continuă,
- Confidențialitatea informațiilor sensibile,
- Evitarea conflictelor de interese,
- Transparență în comunicare și în acțiuni.

Etica medicală face parte din grupul eticilor profesionale (ex.: etica funcționarului public, etica jurnalistului, etica avocaților etc.), care se referă la comportamentul corect al reprezentanților unei

meserii, la calitățile morale care trebuie să-i caracterizeze, reieșind din funcția socială a profesiei respective, determinată de specificul datoriilor și responsabilităților stabilite. Istoric, valorile și principiile acestui domeniu sunt promovate pe larg prin coduri deontologice, începând cu Jurământul lui Hippocrates până la Codurile Etice existente astăzi la nivel internațional, național și instituțional [19].

La baza dezvoltării raționamentelor eticii medicale sunt stabilite 4 principii: *autonomia* (respectarea dreptului pacientului de a decide), *beneficiența* (obligația de a face bine), *non-maleficiența / non-dăunarea* (a nu face rău) și *justiția/dreptatea* (distribuirea echitabilă a resurselor). Acestea ghidează comportamentul profesional, asigurând respectarea demnității, confidențialității și consimțământul informat al pacienților. Obiectul eticii medicale este domeniul relațiilor morale în practica clinică. Etica medicală promovează, într-o manieră teoretică, un sistem de valori și principii care permit dezvoltarea corectă a practicii medicale, a relației medic-pacient; încercând, prin aplicarea sa, să reglementeze alege-urile morale și profesionale făcute la patul bolnavului, dar și relațiile interpersonale dintre medici și pacienți, rudele acestora, împreună cu relațiile profesionale dintre lucrătorii din domeniul sănătății și societate [20].

Deontologia medicală este o componentă obligatorie a eticii medicale, fiind apreciată ca teoria despre datoria morală a medicului. Deontologia profesională, în general, desemnează totalitatea normelor de conduită, în care se evidențiază "*minima moralia*" cu privire la exercitarea unei profesii (cadru didactic, medic, avocat, procuror, judecător etc). Normele de deontologie profesională sintetizează experiența unei profesii și prescriu reguli cu privire la exercitarea profesiei respective în societate. Aceste norme se regăsesc în instrucțiuni, statute, coduri etc., adoptate de autoritățile internaționale și naționale abilitate. Normele de deontologie profesională, în sens general, nu prevăd sancțiuni; sunt, în ultimă analiză, expresia filozofiei unei profesii, sinteza comandamentelor pe care societatea le formulează la adresa acestora [21].

Ținând cont de specificul activității medicale, aspectele etice ale acestei profesii sunt pe larg descrise și interpretate de diferite structuri și asociații profesionale internaționale. În special, menționăm codurile și declarațiile aprobate de Asociația Medicală Mondială (AMM) cum sunt, de exemplu:

- **Declarația de la Geneva** (1948), care include *Jurământul medicului; Codul Internațional de Etică Medicală*, adoptat în 1949 [22];
- **Declarația de la Helsinki – Principii etice pentru cercetarea medicală care implică subiecți umani**, adoptată în 1964, cu o revizuire ulterioară [23].

Pe lângă aceste documente etice fundamentale, AMM are adoptate peste 100 de documente politice cu referire la anumite probleme specifice, în cele mai multe cazuri de natură etică, inclusiv instruirea medicală și sistemele medicale.

La nivel național aspectele etice ale activității medicale sunt reglementate de **Codul deontologic al lucrătorului medical și farmacistului din Republica Moldova**, aprobat prin Hotărâre de Guvern Nr. 192/2017. Codul reglementează conduita, valorile și angajamentele morale fundamentale în baza cărora se exercită profesiunea de lucrător medical și farmacist pe teritoriul Republicii Moldova, având drept scop [24]:

- a) stabilirea normelor de conduită și a unor standarde unice de comportament profesional care trebuie să îl adopte toți lucrătorii medicali și farmaciștii din Republica Moldova;
- b) creșterea prestigiului și consolidarea autorității profesiei de lucrător medical și farmacist;
- c) prevenirea eventualelor încălcări de origine morală.

Managerii instituțiilor medicale sunt obligați să promoveze normele de etică și deontologie în cadrul entităților care le conduc și să asigure respectarea acestora de către angajații de toate nivelurile din instituție, de la personal inferior până la corpul managerial [25].

Studiu de caz/speță

Un pacient în vârstă se prezintă la consultație cu dureri moderate de spate. Medicul îi recomandă mai multe investigații costisitoare într-o clinică privată cu care colaborează, deși în spitalul public unde lucrează există posibilitatea realizării unor investigații suficiente pentru diagnostic. Ulterior, pacientul află că medicul primește beneficii financiare pentru trimiterea pacienților la acea clinică.

Problema de integritate: Există un *conflict de interese*, iar medicul nu acționează exclusiv în interesul pacientului.

Consecințe:

- creșterea costurilor pentru pacient;
- posibilă pierdere a încrederii în medic;
- afectarea reputației profesiei medicale.

Întrebări pentru discuție

1. *Ce principii etice ale profesiei medicale au fost încălcate?*
2. *Ce este conflictul de interese în medicină?*
3. *Cum ar trebui să procedeze medicul pentru a menține integritatea profesională?*
4. *Ce rol au instituțiile medicale în prevenirea unor astfel de situații?*

Rețineți, integritatea se manifestă la toate nivelurile. De la nivel individual (integritatea personală), la nivel de grup (integritatea profesională și academică) și organizațional (integritatea instituțională), aceasta se reflectă în toate acțiunile noastre. Construirea unei culturi a integrității necesită eforturi coerente la toate aceste niveluri.

1.3. Principiile și valorile fundamentale ale integrității

Obiectivele predării, învățării, cercetării și serviciilor prestate calitativ pot fi atinse doar dacă acestea vor fi realizate în medii etice. *Institutul Internațional pentru Integritate Academică* definește integritatea academică ca un angajament față de șase valori funda-

mentale care pot fi aplicate și ca principii în esențiale în respectarea integrității [26]:

1. Onestitatea – constituie fundamentul indispensabil al integrității și este o condiție prealabilă pentru realizarea deplină a încrederii, corectitudinii, respectului și responsabilității. Onestitatea începe de la nivelul personal al fiecărui membru al unei comunități și se extinde în comunitatea mai largă. Pe măsură ce studenții și cadrele didactice caută cunoștințe, trebuie să fie onești cu ei înșiși și unii cu alții. În sălile de studiu și laboratoare, în biblioteci, pe terenurile de sport și în sălile de clasă, cultivarea și practicarea onestității pune bazele integrității pe tot parcursul vieții. De asemenea, onestitatea la nivel organizațional dă tonul întregului demers academic și încurajează dezvoltarea încrederii.

Modalități de a demonstra onestitatea:

- ✓ Fiți sinceri,
- ✓ Recunoașteți meritele proprietarului unei opere (savant, scriitor etc.),
- ✓ Respectați promisiunile date,
- ✓ Furnizați dovezi concrete, fără trișare,
- ✓ Fiți obiectivi, considerând toate aspectele unei situații și evitând propriile preconcepții.

2. Încrederea – capacitatea de a te baza pe adevărul cuiva este un pilon fundamental al muncii academice. Membrii comunității academice trebuie să poată avea încredere că munca academică, fie că este vorba de munca studenților sau de activitatea de cercetare, nu este falsificată și că standardele sunt aplicate în mod echitabil tuturor. Numai datorită încrederii pot fi fundamentate noi cercetări în baza cercetării altora, pot fi împărtășite informații și idei noi, fără teamă. Încrederea este reciprocă: a fi demn de încrederea celorlalți și a-ți permite să ai încredere în ceilalți, merg mână în mână. Studenții promovează încrederea prin pregătirea unor lucrări oneste, atent gândite și autentice. Facultatea promovează încrederea prin stabilirea unor linii directoare clare pentru evaluarea muncii studenților într-un mod echitabil, prompt și direct. În afara comunită-

ții academice, încrederea permite comunităților să valorizeze și să se bazeze pe cercetarea științifică și pe diplomele emise.

Este important să menționăm că, încrederea în instituții și autorități poate fi atinsă doar atunci când este respectat **principiul transparenței** – una dintre valorile fundamentale ale bunei guvernări și ale integrității instituționale, care presupune că activitatea instituțiilor publice și procesul de luare a deciziilor trebuie să fie deschise, clare și accesibile publicului, astfel încât membrii comunității să poată cunoaște, înțelege și evalua modul în care sunt utilizate puterea și resursele publice.

Modalități de a demonstra încredere:

- ✓ Enunțați clar așteptările și puneți-le în aplicare,
- ✓ Promovați transparența în tot ceea ce faceți,
- ✓ Aveți încredere în ceilalți,
- ✓ Manifestați credibilitate,
- ✓ Încurajați înțelegerea reciprocă și dialogul,
- ✓ Acționați cu sinceritate și deschidere.

3. Corectitudine și obiectivitate – presupune tratamentul imparțial, care este un factor esențial în stabilirea unor comunități etice. În acest sens, de asemenea, este aplicabil **principiul echității**, conform căruia toate persoanele trebuie tratate în mod corect și just, ținând cont de nevoile, situațiile și condițiile diferite în care se află, astfel încât fiecare să aibă șanse reale de a beneficia de aceleași drepturi și oportunități. În domenii precum sănătatea și educația sau politicile sociale, echitatea înseamnă acces corect la servicii și resurse, sprijin suplimentar pentru persoanele cu nevoi speciale sau grupuri vulnerabile, reducerea diferențelor injuste dintre oameni. Astfel, toți membrii comunității academice, inclusiv cadrele didactice, studenții și personalul administrativ au dreptul să se aștepte la un tratament corect, obiectiv și echitabil, dar având și datoria de a-i trata pe ceilalți în mod similar.

Obiectivitatea cadrelor didactice se manifestă prin organizare de evaluări și examene corecte, fără favoritisme, cu condiții clare și transparente. Corectitudinea studenților se manifestă prin rea-

lizarea propriei lucrări originale, recunoscând în mod corespunzător lucrările consultate, evitând plagiatul și falsificările. Instituțiile academice sunt corecte față de comunitățile lor atunci când oferă politici clare și echitabile, care ajută la cultivarea unor comunități de integritate.

Modalități de a demonstra corectitudine:

- ✓ Aplicați regulile și politicile în mod consecvent și corect,
- ✓ Interacționați cu ceilalți în mod echitabil,
- ✓ Manifestați deschidere,
- ✓ Fiți obiectivi, evitați subiectivismul,
- ✓ Asumați-vă responsabilitatea pentru propriile acțiuni.

4. Respectul – este o valoare care se manifestă atât în raport cu sine, precum și față de ceilalți. *Respectul față de sine* înseamnă abordarea provocărilor fără a compromite propriile valori. *Respectul față de ceilalți* înseamnă valorizarea și acceptarea diversității opiniilor altor persoane. Comunitățile academice încurajează implicarea activă, inclusiv dezbaterile și dezacordurile asupra ideilor diferitor membri, exprimate într-o manieră corectă, academică, fără atac la persoană. Studenții arată respect atunci când contribuie la discuții, ascultând activ alte puncte de vedere și performând cât mai bine posibil. Personalul didactic arată respect luând în serios ideile studenților, recunoscându-i ca indivizi, ajutându-i să-și dezvolte ideile, oferind feedback complet și sincer cu privire la munca lor și valorificându-le perspectivele și obiectivele. Membrii comunităților academice arată, de asemenea, respect prin recunoașterea contribuțiilor intelectuale ale altor cercetători prin identificarea și citarea corectă a surselor. Cultivarea unor medii în care toți membrii arată și se bucură de respect este atât o responsabilitate individuală, cât și una colectivă.

Modalități de a demonstra respect:

- ✓ Aplicați ascultarea activă,
- ✓ Acceptați feedback la propriile idei,
- ✓ Acceptați că părerile și ideile celorlalți au validitate,
- ✓ Manifestați empatie,

- ✓ Realizați o comunicare deschisă,
- ✓ Afirmăți-i pe ceilalți și acceptați diferențele,
- ✓ Recunoașteți consecințele cuvintelor și acțiunilor noastre asupra celorlalți.

5. Responsabilitate – este considerată ca fiind o datorie individuală și o preocupare comună pentru susținerea valorilor integrității. Fiecare membru al unei comunități academice este responsabil față de sine și față de ceilalți pentru protejarea integrității studiilor, predării, cercetării și serviciilor sale. A fi responsabil înseamnă a te opune abaterilor, a rezista presiunii negative din partea colegilor și a servi drept exemplu pozitiv. Persoanele responsabile își asumă propriile acțiuni și lucrează pentru a descuraja și a preveni abaterile altora.

Modalități de a demonstra responsabilitatea:

- ✓ Asumă-ți responsabil acțiunile tale,
- ✓ Implică-te cu ceilalți în conversații dificile, chiar și atunci când tăcerea ar putea fi mai ușoară,
- ✓ Cunoaște și respectă regulile instituționale și codurile de conduită,
- ✓ Creează, înțelege și respectă limitele personale,
- ✓ Respectă sarcinile și așteptările care îți sunt stabilite,
- ✓ Fii un exemplu de comportament bun.

6. Curaj – este o valoare adăugată și promovată recent de *Institutul Internațional pentru Integritate Academică*, chiar dacă este mai degrabă o calitate/capacitate de caracter. Totuși, ca și în cazul fiecăreia dintre valori, curajul poate fi practicat și dezvoltat. Curajul este înțeles ca capacitatea de a acționa, fără frică, în conformitate cu propriile valori și propriile convingeri. Studenții care dau dovadă de curaj își asumă cele mai înalte standarde de integritate academică, chiar și atunci când acest lucru implică riscul unor consecințe negative, cum ar fi o notă proastă sau represalii din partea colegilor sau a altora. În rândul cadrelor didactice, curajul se manifestă prin recunoașterea propriilor greșeli și asumarea răspunderii pentru acestea. Membrii comunităților academice trebuie să învețe

să ia decizii care demonstrează integritate, dar trebuie să dea dovadă de curajul necesar pentru a acționa în baza acestor decizii. Numai prin exercitarea curajului este posibil să se creeze comunități responsabile, respectuoase, de încredere, corecte și oneste și suficient de puternice pentru a rezista, indiferent de circumstanțe.

Modalități de a demonstra curaj:

- ✓ Fiți curajoși chiar și atunci când alții s-ar putea să nu o facă,
- ✓ Luați atitudine pentru a aborda o greșeală și sprijiniți-i pe cei care fac același lucru,
- ✓ Fiți pregătit să îndurați disconfortul pentru ceva în care credeți,
- ✓ Fiți neînfricați și insistenți în apărarea valorilor integrității,
- ✓ Fiți dispuși să vă asumați riscuri și eșecuri.

Valorile și principiile integrității sunt interdependente, formând un sistem integrat, care se completează și se consolidează reciproc. Nu putem respecta doar selectiv anumite principii și să ignorăm altele, deoarece integritatea presupune coerență și consecvență. Comunitățile academice prosperă doar atunci când toți membrii comunității aplică și respectă, în mod regulat, aceleași principii și valori etice, prin crearea unei culturi civice mai puternice, în ansamblu.

1.4. Standarde de conduită și mecanisme instituționale de promovare a culturii integrității în mediul academic

Pentru a construi un mediu academic integru, este necesar ca la toate nivelurile, de la individual, până la cel al politicilor instituționale, să fie promovate și respectate niște standarde de conduită morală, precum:

1. **Respectarea integrității morale** – fiecare membru al comunității academice este dator să se preocupe de evitarea oricăror situații susceptibile să creeze îndoieli, cu privire la integritatea sa, în primul rând a conflictelor de interese.

2. ***Colegialitatea și recunoașterea meritului*** – presupune colaborarea studenților, profesorilor și personalului administrativ în spirit de colegialitate și respect reciproc. Universitatea trebuie să asigure recunoașterea, cultivarea și recompensarea meritelor personale și colective care conduc la împlinirea menirii sale instituționale. Printre acestea se numără dedicarea față de profesie și studiu, față de instituție și comunitatea academică, susținerea și promovarea creativității și talentului.
3. ***Loialitatea*** – prevede obligația fiecărui membru al comunității academice de a acționa în interesul universității, de a susține obiectivele, strategiile și politicile acesteia, în scopul realizării misiunii și creșterii competitivității ei. Totodată, atunci când membrii unei instituții academice o reprezintă public, aceștia trebuie să respecte standardele etice și profesionale. Este interzis și ne etic de a nu denigra propria instituție universitară. În același timp, trebuie garantat membrilor universității dreptul de a critica public, întemeiat și argumentat, încălcările standardelor profesionale și de calitate, ale drepturilor membrilor comunității universitare și colaboratorilor. Nu sunt permise dezinformarea, calomnierea, denigrarea publică a programelor și persoanelor din instituție de către membrii propriei comunități academice.
4. ***Respectul și toleranța*** – presupune respectarea demnității fiecărui într-un climat liber, în care sunt excluse orice manifestare de umilire, dispreț, hărțuire, exploatare, amenințare sau intimidare. Universitatea militează pentru toleranță față de diferențele între oameni, între opinii, credințe și preferințe intelectuale. Nu sunt permise manifestările misogine, rasiste, șovine, xenofobe, homofobe și hărțuirea de orice fel, inclusiv sexuală.
5. ***Profesionalismul*** – membrii comunității academice trebuie să cultive un mediu propice pentru cercetare și competitivitate. În acest scop, instituția trebuie să dezvolte programe academice la standarde înalte, capabile să conducă la evoluția cunoașterii, la formarea specialiștilor competitivi și la creșterea prestigiului în cercetare. Trebuie, de asemenea, să încurajeze și să recompenseze

seze orientarea spre calitate științifică, pedagogică, în mod deosebit spre excelență, a profesorilor, cercetătorilor, studenților și a programelor de studii și cercetare. Se încurajează eficiența, calitatea și excelența profesională și se acționează împotriva imposturii, amatorismului și superficialității.

6. ***Onestitatea și corectitudinea intelectuală*** – toți membrii comunității respectă și apără dreptul la proprietate intelectuală. Toți cei care au participat la diferite stadii ale cercetării ale cărei rezultate devin publice trebuie menționați, în spiritul onestității profesionale și recunoștinței. Este interzisă orice formă de fraudă intelectuală: plagiatul total sau parțial, copiatul în cadrul examenelor sau concursurilor, “fabricarea” rezultatelor cercetărilor, substituirea lucrărilor sau a identității persoanelor examinate, preluarea lucrărilor de la colegi sau profesori, ca și tentativele de corupere spre fraudă.
7. ***Dreptatea și echitatea*** – membrii universității vor fi tratați corect și echitabil. Nu se permite discriminarea sau exploatarea, indiferent că acestea sunt directe sau indirecte, aderând la ideea că dreptatea se bazează pe împărțirea corectă și echitabilă a puterii și prevenirea abuzului de putere. Membrii comunității susțin principiul nediscriminării și egalitate de șanse privind accesul la studii, angajare și la programe de cercetare, sunt angajați în eliminarea conflictelor de interese, susțin prevenirea și combaterea oricărei forme de corupție, favoritism și / sau nepotism.
8. ***Transparența*** – în mediul academic se respectă principiul transparenței tuturor categoriilor de informații care interesează membrii comunității universitare, potențialii candidați, absolvenții, instituțiile cu care se colaborează și publicul larg, asigurând o informare consistentă și corectă. Universitatea promovează un mediu propice exercitării autonomiei personale. În acest scop, trebuie asigurată exercitarea informării liber consimțite în privința programelor, concursurilor, oportunităților de studiu și cercetare, oferind oportunități pentru ca fiecare membru al universității să poată lua și aplica decizii în privința propriei cariere

academice și profesionale. Prin aceasta se facilitează egalitatea de șanse în competiție și se asigură accesul echitabil la resursele universitare. Este inadmisibilă ascunderea, falsificarea sau denaturarea informațiilor la care au dreptul membrii comunității academice, precum și publicul larg.

9. **Responsabilitatea profesională și socială** – instituțiile academice trebuie să își încurajeze membrii să se distingă prin activism și implicare în problemele profesionale și publice, prin colegialitate și responsabilitate civică. Programele și activitățile universitare vor fi orientate către nevoile societății. *Responsabilitatea socială* în cercetare și învățământul superior se referă la decizii care iau în considerare impactul potențial asupra societății în general și asupra mediului. De exemplu, responsabilitatea socială este văzută prin diseminarea rezultatelor/concluziilor cercetării, participarea la dezbateri sociale relevante și alte activități cu impact asupra comunității [27].
10. **Libertatea academică** – membrii unei comunități academice trebuie să fie protejați de cenzură, manipulări, persecuții, în condițiile respectării standardelor științifice și a responsabilităților profesionale. Orice membru al comunității universitare trebuie să evite lezarea libertății celorlalți, pe baza respectului pentru diferențe. Trebuie încurajate abordarea critică, parteneriatul intelectual și cooperarea, indiferent de opiniile politice sau de apartenența religioasă a fiecărui membru.

Bibliografie:

1. Centrul pentru Drepturi Civile și Politice. *Impactul corupției asupra realizării drepturilor omului în Republica Moldova*: Studiu analitic cu recomandări de politici. PNUD. Geneva-Chișinău, Mai 2021.
2. Legea integrității Nr. 82 din 25-05-2017. Monitorul Oficial Nr. 229-243 art. 360 din 07-07-2017.
3. Legea cu privire la Autoritatea Națională de Integritate Nr. 132 din 17-06-2016. Monitorul Oficial Nr. 245-246 art. 511 din 30-07-2016.

4. Legea cu privire la Centrul Național Anticorupție Nr. 1104 din 06-06-2002. Monitorul Oficial Nr. 209-211 art. 683 din 05-10-2012.
5. Legea privind declararea averii și a intereselor personale Nr. 133 din 17-06-2016. Monitorul Oficial Nr. 245-246 art. 513 din 30-07-2016.
6. Legea privind transparența în procesul decizional Nr. 239 din 13-11-2008. Monitorul Oficial Nr. 215-217 art. 798 din 05-12-2008.
7. Legea privind evaluarea integrității instituționale Nr. 325 din 23-12-2013. Monitorul Oficial Nr. 277-287 art. 586 din 26-08-2016
8. Legea privind avertizorii de integritate Nr. 165 din 22-06-2023. Monitorul Oficial Nr. 267-270 art. 451 din 26-07-2023.
9. Transparency International Moldova. *Indicele Percepției Corupției 2024: corupția joacă un rol devastator în criza climatică*. Februarie, 2025.
10. Mureșan V., Constantinescu M. De ce avem nevoie de etică și integritate în mediul academic? In: *Etică și integritate academică*. Ed. 2-a. Socariu E., Vică C., Mihailov E et al (red.). București: Ed. Universității din București, 2022.
11. Cameron K.S., Quinn R.E. *Diagnosing and Changing Organizational Culture. Based on the Competing Values Framework*. Revised Edition. The Jossey-Bass Business & Management Series. San Francisco: John Wiley & Sons, 2006.
12. Codul Moral al Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”. Aprobabil la ședința Senatului USMF „Nicolae Testemițanu” din 25 iunie 2020.
13. Kaptein M. *Ethics Management. Auditing and Developing the Ethical Content of Organizations*. Springer, 1998.
14. Menzel D.C. *Ethics Management for Public and Nonprofit Managers. Leading and Building Organizations of Integrity*. Third edition. London: Taylor&Francis, 2017.
15. The Council of the European Union. *Recommendation on a European framework to attract and retain research, innovation and entrepreneurial talents in Europe*. C/2023/1640, Official Journal of the European Union, 18 December 2023.
16. Codul cu privire la Știință și Inovare al Republicii Moldova Nr. 259 din 15-07-2004. Monitorul Oficial Nr. 125-129 art. 663 din 30-07-2004.
17. Codul de etică și deontologie profesională a cercetătorilor și cadrelor universitare. Aprobabil de Comisia CNAA prin Hotărârea nr. AT-3/1 din 23-05- 2012.

18. Regulamentul antiplagiat al IP Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”. Aprobabil la ședința Senatului USMF „Nicolae Testemițanu” din 24.05.2022.
19. Gramma R. *Valori, Etică și Drepturi în managementul instituțiilor medicale*. Monografie. Chișinău: T-Par, 2024.
20. Williams J.R. *Medical Ethics*. Manual. 3rd edition. World Medical Association, 2015.
21. Șarpe, D., Popescu D., Neagu, A., Ciucur V. *Standarde de integritate în învățământul universitar*. Ediție online. București, 2011.
22. World Medical Association. *International Code of Medical Ethics*. London, 1949.
23. World Medical Association. *Declaration of Helsinki – Ethical principles for medical Research Involving Human Subjects* Adopted by the 18th WMA General Assembly, Helsinki, Finland, June 1964.
24. Codul deontologic al lucrătorului medical și farmacistului din Republica Moldova. Aprobabil prin Hotărâre de Guvern Nr. 192 din 24-03-2017. Monitorul Oficial Nr. 92-102 art. 265 din 31-03-2017.
25. Pruteanu I. *Asigurarea integrității în sistemul de sănătate. Ghid*. Elaborat în cadrul proiectului „Echitate în sănătate prin responsabilizare socială II”, implementat de către Crucea Roșie din Elveția în parteneriat cu AO HOMECARE și AO CASMED, cu suportul financiar al Guvernului Elveției. Chișinău, 2025.
26. International Center for Academic Integrity. *The Fundamental Values of Academic Integrity*. Third Edition. 2021.
27. Tauginiene L., Ojstersek M., Foltyniek T. et al. *General Guidelines for Academic Integrity*. Report. Erasmus+ proiect “European Network for Academic Integrity”, 2019.

INTEGRITATEA ACADEMICĂ ȘI RESPECTAREA PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE

2.1. Corelarea conceptului de integritate academică cu libertatea cercetării științifice

Libertatea cercetării științifice.

Libertatea cercetării științifice este o valoare și un principiu fundamental în promovarea științei la nivel internațional. Conceptul de „libertate a cercetării științifice” este definit drept libertatea de a explora, formula întrebări și publica rezultate fără presiuni nejustificate. Într-o formă mai extinsă, *Carta europeană a cercetătorilor* descrie libertatea cercetării ca libertate de gândire, opinie și exprimare, libertatea de a formula întrebări de cercetare, de a alege metodele și teoriile necesare, de a contesta idei acceptate și de a publica rezultatele fără presiuni [1, art.1(2)]. Organizația Națiunilor Unite în recomandările făcute cu privire la știință menționează că:

„Cercetătorii sunt în drept să acționeze într-un spirit al libertății intelectuale pentru a urmări, expune și apăra adevărul științific așa cum îl văd ei, o libertate intelectuală care ar trebui să includă protecția împotriva influențelor nejustificate asupra judecății lor independente” [2, art. 16a/i]

Libertatea cercetării este un element indispensabil pentru asigurarea progresului social și binelui umanității, dat fiind extinderea frontierelor cunoașterii umane. Prin excluderea constrângerilor nejustificate în cercetare, este:

- stimulată originalitatea în gândire;
- susținută dezvoltarea competențelor în cercetare;

- promovată calitatea cercetării, inclusiv prin concurența ideilor și a metodelor;
- asigurată inovația în cercetare.

În Republica Moldova, libertatea în cercetare se sprijină pe mai multe „straturi” normative. La nivel constituțional, libertatea „creației științifice” este garantată prin articolul 33. Constituția Republicii Moldova, de asemenea, declară autonomia instituțiilor de învățământ superior [3, art. 35 (6)], ceea ce garantează protejarea cercetării de blocaje arbitrare, integrând-o în contexte academice libere de ingerințe nejustificate, unde este promovat dreptul de gândire și exprimare neîngrădită.

Libertatea de cercetare, protejată prin statutul autonom al instituțiilor de învățământ superior, este asigurată, de asemenea, de prevederile *Codului educației și Codului cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova*. *Codul educației* definește autonomia universitară ca un drept al comunității academice de organizare, auto-gestionare și de exercitare a libertăților didactice și științifice fără influențe ideologice, politice sau religioase [4, art. 79]. Documentul dat garantează, inclusiv libertățile academice pentru personalul universitar [4, art.117 (5)] (precum și dreptul de a publica și a candida la granturi „fără restricții ale libertății academice” [4, art.117 (8)]).

Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova, în contextul libertății cercetării, oferă organizațiilor din domeniul cercetării și inovării atribuții largi, dar introduce și responsabilități specifice pentru acestea, precum responsabilitatea pentru calitatea investigațiilor, corectitudinea metodelor folosite, securitatea muncii, responsabilitatea pentru riscul unor cercetări care pot avea repercusiuni negative asupra omului, societății sau mediului [5, art. 93-94]. Aceste prevederi sunt în armonie cu valorile promovate în *Carta europeană a cercetătorilor*, unde se menționează că libertatea în cercetare este „configurată” de norme etice și responsabilități asumate. În capitolul I al *Cartei* se spune:

„Cercetătorii ar trebui să respecte reguli etice stricte și să își abordeze munca cu onestitate; fiabilitate; obiectivitate; imparțialitate și

independență; comunicare deschisă; datoria de diligență; corectitudine și responsabilitate față de generațiile științifice viitoare. Acestea sunt fundamentele unei cercetări responsabile și demne de încredere. Aceste standarde sunt o condiție prealabilă pentru atingerea excelenței în cercetare” [1, art.1].

Prin urmare, cadrul normativ național și internațional încurajează dezvoltarea științifică prin asigurarea libertății de cercetare, dar aceasta este o libertate care presupune asumarea de responsabilități profesionale și etice. În acest context, cercetătorii seniori deopotrivă cu cei începători (printre care ar putea fi și studenți) trebuie să recunoască limitările libertății în cercetare, asumându-și responsabilitățile de rigoare în cercetare.

Integritatea academică.

Conceptul de „integritate academică” se definește drept ansamblul valorilor, normelor și comportamentelor etice care ghidează activitățile de studiu, predare și cercetare. Aceasta implică respectarea regulilor instituționale privind conduita academică, fundamentată pe valori etice universale, precum onestitatea, încrederea, echitatea, respectul, responsabilitatea și curajul, care favorizează crearea unui climat de credibilitate și legitimitate în educație.

Integritatea în cercetare este o extensie a integrității academice și se referă la aplicarea principiilor etice și profesionale în toate etapele procesului științific, de la conceperea studiului până la publicarea și diseminarea rezultatelor. Aceasta presupune utilizarea unor metode valide, raportarea transparentă și completă a rezultatelor, gestionarea responsabilă a datelor și respectarea drepturilor participanților la studiu, cât și a membrilor echipelor și comunităților de cercetare.

Conform standardelor internaționale, prescrise în *Codul european de conduită pentru integritatea cercetării* [6] și *Declarația de la Singapore* [7], integritatea cercetării este esențială pentru asigurarea credibilității și fiabilității (calității) cunoașterii științifice. Lipsa integrității poate conduce la erori științifice, la pierderea încrederii

publicului și la consecințe negative asupra societății, în special în domeniul biomedical, unde rezultatele cercetării influențează direct sănătatea individuală și cea publică. *Codul european de conduită pentru integritatea cercetării*, menționează patru principii fundamentale care stau la temelia oricărei cercetări credibile și conduite bune în cercetare, cum ar fi: fiabilitatea, onestitatea, respectul și responsabilitatea (Figura 2.1.).

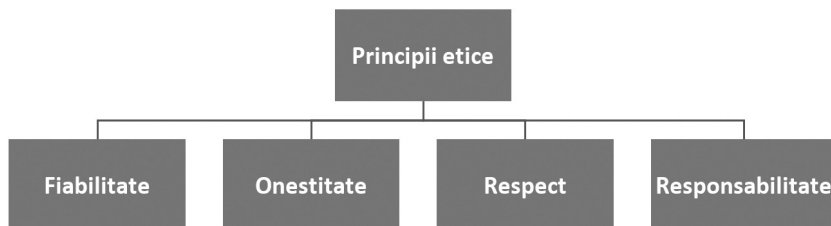

Figura 2.1. Clasificarea principiilor etice privind integritatea în cercetare

Fiecare dintre cele patru principii presupune un șir de reguli și standarde concrete de care trebuie să se ghideze orice cercetător și orice instituție care planifică, organizează, realizează și evaluează proiecte de cercetare științifică. Astfel:

- **Fiabilitatea (Reliability):** se referă la asigurarea calității și rigurozității științifice a cercetării în toate etapele sale. Aceasta presupune utilizarea unor metode validate, proiectarea adecvată a studiului, colectarea corectă a datelor și aplicarea unor analize statistice corespunzătoare – pentru a produce rezultate credibile, reproductibile și fundamentate științific, care pot fi verificate de alți cercetători.
- **Oonestitatea:** implică prezentarea veridică și completă a procesului și rezultatelor cercetării, fără falsificare, fabricare sau manipulare a datelor. Cercetătorii trebuie să raporteze transparent metodele utilizate, limitările studiului și rezultatele obținute, indiferent dacă acestea confirmă sau nu ipotezele

inițiale. Onestitatea este esențială pentru menținerea credibilității științifice.

- Respectul: se referă la recunoașterea și protejarea drepturilor, demnității și bunăstării tuturor celor implicați în cercetare, inclusiv participanții studiilor, colegii cercetători și societatea. Acest principiu implică respectarea confidențialității, obținerea consimțământului informat, recunoașterea contribuțiilor altor cercetători și protejarea mediului și patrimoniului cultural.
- Responsabilitatea presupune asumarea deplină a obligațiilor profesionale și etice în toate etapele cercetării, de la conceperea ideii până la publicarea și diseminarea rezultatelor. Aceasta include gestionarea corectă a datelor, supervizarea adecvată a cercetătorilor juniori, respectarea normelor etice și evaluarea impactului cercetării asupra societății și mediului.

Prin urmare, principiile date sunt orientate spre a asigura credibilitatea științei, protecția participanților și părților interesate în cercetare.

Convergențe între integritatea și libertatea cercetării

Integritatea academică și libertatea cercetării științifice sunt componente ale aceluiași ecosistem al cunoașterii, în care prima se referă la angajamentul de a învăța, evalua și produce cunoaștere în mod onest, echitabil și responsabil, iar cea de-a doua descrie spațiul de autonomie intelectuală necesar pentru a testa ipoteze și a comunica rezultate științifice fără ingerințe nejustificate. Integritatea academică și libertatea cercetării sunt principii care se susțin reciproc, aplicarea ambelor se bazează pe respectarea normelor morale, profesionale și legale ca și condiție pentru dezvoltarea unui mediu academic sănătos și productiv.

Prin urmare, libertatea cercetării permite progresul științific, iar integritatea asigură că acest progres este realizat în mod etic, responsabil și credibil. Susținerea lor reciprocă este garantată printr-un „contract social”: societatea acordă cercetătorilor spațiu de autonomie, iar cercetătorii returnează cunoaștere credibilă, verificabilă și

utilă societății. Iar posibilele tensiuni care pot să apară între aceste două trebuie rezolvate în virtutea contractului social menționat, asumat de fiecare cercetător (vezi studiul de caz 2.1).

Studiu de caz/speță

Un doctorand în domeniul biomedicinii desfășoară un studiu privind eficacitatea unui nou biomarker pentru diagnosticarea precoce a sepsisului. Institutul de cercetare i-a asigurat resursele necesare pentru realizarea studiului și libertatea alegerii metodelor de colectare și analiză a datelor. Rezultatele obținute, însă, nu au permis confirmarea ipotezei, nefiind statistic semnificative. Un coleg îi sugerează excluderea unor „valori extreme” obținute în studiu pentru a avea rezultate semnificative statistic și pentru a putea publica rezultatele într-o revistă prestigioasă. Colegul argumentează că doctorandul are libertatea de a interpreta datele și că publicarea este esențială pentru cariera lui academică.

Analiza etică a cazului: Din perspectiva principiului libertății academice, cercetătorii pot interpreta datele și formula concluzii științifice în baza analizelor și interpretărilor realizate. Din perspectiva integrității cercetării, însă, este necesară:

- raportarea completă și corectă a rezultatelor,
- evitarea manipulării datelor.

Excluderea datelor fără justificare științifică reprezintă o formă de falsificare și constituie abatere gravă de la integritatea cercetării.

Concluzie: Doctorandul este liber să analizeze și interpreteze datele obținute în cercetare cu condiția ca ele să nu fie manipulate, ci să fie raportate corect și transparent, chiar dacă nu confirmă ipoteza inițială. În același timp, el trebuie să înțeleagă că respectarea principiilor integrității asigură și protejează autenticitatea cunoașterii științifice. Datele prezentate incorect sau incomplet, compromite însăși valoarea cercetării realizate.

Sursa: Studiul de caz a fost generat de ChatGPT 5.2 și redactat în forma sa finală de către autorul capitolului.

2.2. Forme de încălcare a integrității în cercetare

Respectarea principiilor integrității, precum fiabilitatea, onestitatea, respectul și responsabilitatea, este esențială pentru menținerea încrederii în știință a comunității academice, a profesioniștilor și a societății în ansamblu. În ciuda legitimității principiilor menționate, procesul de cercetare poate fi afectat de diverse forme de încălcare a integrității, care variază de la abateri grave până la practici discutabile din punct de vedere etic. Este cunoscut că abaterile de la principiile integrității dăunează proceselor de cercetare, compromite bunele relații dintre cercetători, subminează încrederea în cercetare, determină risipă inutilă de resurse și poate expune participanții și subiecții cercetării, utilizatorii, societatea sau mediul înconjurător la daune inutile [6, 8]. În domeniul biomedical, consecințele încălcării integrității cercetării sunt deosebit de grave, deoarece rezultatele cercetării influențează direct practica clinică, deciziile terapeutice și politicile de sănătate. Din acest motiv, identificarea, înțelegerea și prevenirea formelor de abatere de la integritatea cercetării constituie o componentă esențială a formării profesionale în cercetare.

Conform *Codului european de conduită pentru integritatea cercetării* [6], există 3 forme grave de încălcare a principiilor integrității, precum fabricarea, falsificarea și plagiatul (Figura 2.2).

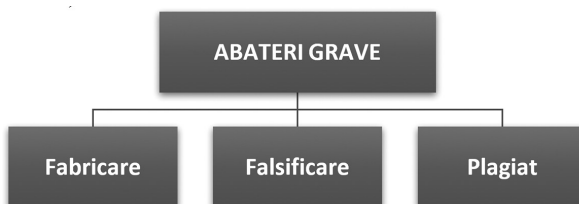

Figura 2.2. Abateri grave de la integritatea în cercetare

- Fabricarea reprezintă inventarea datelor sau rezultatelor care nu au fost obținute în realitate și prezentarea acestora ca fiind

autentice. De exemplu, într-o cercetare de doctorat sunt raportate valori ale tensiunii arteriale pentru 50 de pacienți, deși doar 30 de persoane au fost incluse în studiu. Acest comportament compromite definitiv validitatea studiului.

- Falsificarea se referă la manipularea materialelor, echipamentelor, imaginilor sau proceselor de cercetare ori la modificarea, omiterea sau suprimarea datelor sau rezultatelor fără justificare. De exemplu, un cercetător decide să excludă rezultatele pacienților care nu răspund la tratament (intervenția medicală testată) pentru a face terapia să pară mai eficientă. Neîndoielnic, această decizie va duce la concluzii false, care pot afecta siguranța pacienților în afara acestui studiu.
- Plagiatul reprezintă utilizarea ideilor, textelor sau rezultatelor altor autori fără recunoaștere adecvată a sursei originale. Exemple relevante în acest context ar fi: copierea textului (pentru lucrări de licență, masterat sau doctorat) din articole fără citare; utilizarea ideilor altor cercetători fără referință la sursă; traducerea unui articol și prezentarea acestuia ca fiind o lucrare originală etc.

În afară de aceste abateri grave, există și alte comportamente discutabile din punct de vedere etic, considerate abateri de la principiile integrității academice [6, 9, 10, 11, 12]. Printre acestea sunt:

- *Autoplagiatul* – definit ca reutilizarea materialului propriu (texte, figuri, date etc.) publicat, fără referire clară la sursa inițială. Exemple de autoplagiare sunt: 1) publicarea acelorași date ale cercetării în două reviste diferite pentru creșterea improprie a numărului de publicații; 2) depunerea spre evaluare a aceleași lucrări la două cursuri universitare diferite.
- *Autoratul inadecvat* (gift/ghost authorship), definit ca includerea în lista de autori a persoanelor fără contribuții reale sau excluderea din această listă a persoanelor care au avut contribuții importante la lucrare. Exemple de autorat inadecvat sunt: 1) introducerea în lista autorilor la un articol științific a unui profesor (pentru prestigiu) fără ca acesta să contribuie la realizarea

cercetării și perfectarea lucrării; 2) omiterea din lista autorilor a statisticianului care a făcut analiza datelor colectate în studiu.

- *Raportarea selectivă a datelor* constă în prezentarea intenționată doar a unor rezultate favorabile sau semnificative, concomitent cu omiterea sau ignorarea rezultatelor nefavorabile sau nesemnificative. De exemplu, un cercetător testează eficiența unui medicament asupra a 3 parametri clinici, dar publică doar rezultatul statistic semnificativ pentru un singur parametru, ignorând ceilalți 2 care nu au arătat un efect statistic semnificativ.
- *Ascunderea utilizării inteligenței artificiale (IA)* în cercetare sau a instrumentelor automate în crearea de conținut sau redactarea publicațiilor, ceea ce compromite principiile de onestitate și transparență în cercetare. De exemplu, un autor introduce datele brute dintr-un studiu într-un instrument IA care generează automat interpretarea statistică și concluziile, pe care autorul le publică într-un articol, fără a declara utilizarea acestui instrument în secția „Metodologie a studiului”.
- *„Salami slicing”* reprezintă practica deliberată de împărțire a rezultatelor unui studiu unitar în mai multe publicații parțiale, cu conținut strâns corelat, pentru a crește artificial numărul de articole publicate, fără justificare științifică reală, ceea ce duce la redundanță și ineficiență în comunicarea științei. De exemplu, un cercetător efectuează un studiu clinic privind eficiența unui medicament și colectează toate rezultatele în conformitate cu un protocol unitar. După analiza datelor în loc să publice un articol complet, el publică separat rezultatele privind eficiența, apoi rezultatele privind efectele adverse și ulterior rezultatele privind calitatea vieții, fără a explica faptul că provin din același studiu și același set de date.
- *Citarea selectivă* se referă la practica de citare a unor studii care confirmă ipoteza, în timp ce se omit studiile care oferă rezultate contrare. De exemplu, un cercetător afirmă că majoritatea studiilor demonstrează eficiența unei intervenții biomedicale și

citează doar două articole favorabile, deși există mai multe studii relevante care nu au găsit niciun efect benefic al acestei intervenții.

- *Citarea inexactă* implică prezentarea eronată a conținutului unei surse, atribuirea incorectă a ideilor sau citarea unei surse care nu susține afirmația făcută. De exemplu, un autor citează un articol afirmând că „studiul confirmă eficiența intervenției în domeniul sănătății publice”, deși în articolul original se menționează că rezultatele sunt neconcludente.
- *Extinderea inutilă a bibliografiei* unui studiu reprezintă practica neetică prin care autorul include în lista de referințe surse care nu sunt relevante sau nu au contribuit semnificativ la cercetare, cu scopul de a satisface așteptările editorilor, recenzorilor sau colegilor, ori pentru a influența artificial indicatorii bibliometriei (de exemplu, numărul de citări). De exemplu, un autor include în lista referințelor bibliografice a unei lucrări mai multe articole ale editorului revistei, deși acestea nu sunt direct relevante pentru studiul său, pentru a crește probabilitatea acceptării manuscrisului.
- *Întârzierea sau împiedicarea necorespunzătoare a activității altor cercetători* se referă la practica de utilizare a poziției profesionale (de exemplu, de recenzor, editor, coordonator etc.) pentru a întârzia, bloca sau dezavantaja în mod nejustificat activitatea de cercetare a altor persoane, fără motive științifice legitime – prin care se încalcă principiile de responsabilitate și respect reciproc.
- *„Contract cheating”* implică externalizarea neautorizată a elaborării unei lucrări academice către o altă persoană sau serviciu, în schimbul unei plăți, favoruri sau alt tip de beneficii, fără recunoașterea contribuției reale a autorului. De exemplu, un student plătește unei persoane sau unei companii online pentru a elabora teza de master, iar ulterior o depune sub propriul nume, fără a declara că nu este autorul real al lucrării.

Mecanisme de detectare și sancțiuni ale abaterilor de integritate
Abaterile de la bune practici în cercetare sunt detectate prin un șir de mecanisme, esențiale pentru asigurarea calității și credibilității activității științifice, precum:

1. Auditul și/sau verificarea materialului primar în cercetare, care permite, printre altele, identificarea discrepanțelor între datele colectate și cele raportate [13]. Prin acest mecanism pot fi expuse evaluării datele brute sau bazele de date, caietele de laborator, protocoalele experimentale, procedurile de stocare a datelor etc.
2. Verificările similitudinilor prin programe antiplagiat, care analizează conținutul documentelor și detectează suprapunerile nejustificate, indicând posibile cazuri de plagiat, autoplăgiat, lipsa de originalitate a lucrării sau reutilizare neadecvată a conținutului. Aceste sisteme sunt utilizate pe scară largă de universități și reviste științifice pentru prevenirea încălcării drepturilor de autor și a integrității academice [14, 16].
3. Evaluările „peer-review” se referă la un mecanism de expertiză critică a validității metodologice a cercetării, a coerenței rezultatelor și a integrității raportării cercetării înainte de diseminarea (publicarea) lucrării. Evaluările „peer-review” constituie unul dintre cele mai importante mecanisme de autoreglementare ale comunității științifice, fiind utilizate de reviste științifice, instituții cu unități de cercetare, agenții de finanțare a cercetării [12].
4. Evaluarea înțelegerii lucrărilor elaborate de studenți se referă la verificarea faptului că studentul înțelege conținutul, metodologia și concluziile lucrării prezentate. Acest proces poate permite identificarea situațiilor de „contract cheating”, utilizare neautorizată a inteligenței artificiale sau implicare insuficientă a studentului în procesul de cercetare.

Abaterile de la bunele practici în cercetare prevăd aplicarea de sancțiuni proporționale cu gravitatea abaterii, intenția autorului și impactul asupra comunității științifice. Printre acestea pot fi: a) aver-

tismul formal; b) respingerea lucrării; c) retragerea publicației; d) suspendarea temporară din activitățile academice sau de cercetare; e) retragerea titlurilor academice; f) încetarea contractului de muncă; g) restricționarea accesului la finanțarea proiectelor viitoare etc. [14, 15]

Promovarea practicilor de bună cercetare

Promovarea patriciilor instituționale de bună cercetare este o măsură eficientă de prevenire a abaterilor de integritate. În acest context, responsabilitățile sunt împărțite între instituția academică și cercetătorii care își desfășoară activitatea în cadrul acesteia. Cercetătorii au următoarele responsabilități [7]:

1. să cunoască și respecte reglementările și politicile naționale și instituționale referitoare la cercetare;
2. să manifeste profesionalism și obiectivitate în cercetare (să utilizeze metode de cercetare adecvate, să își bazeze concluziile pe analiza critică a dovezilor și să raporteze constatările și interpretările în mod obiectiv);
3. să păstreze evidențe/inregistrări clare și precise ale tuturor cercetărilor pentru a permite verificarea și replicarea muncii lor de către alți cercetători;
4. să împărtășească datele și constatările în mod deschis și prompt (imediat după stabilirea drepturilor de proprietate intelectuală);
5. să-și asume responsabilitatea pentru contribuțiile proprii la lucrare/produsul intelectual (publicații, cereri de finanțare etc.) și să recunoască contribuțiile altora prin: a) înscrierea în lista autorilor a tuturor persoanelor cu contribuții semnificative în realizarea lucrării; și b) exprimarea recunoștinței față de cei care nu întrunesc criteriile de autorat, dar au avut unele contribuții la apariția lucrării;
6. să ofere evaluări corecte, prompte și riguroase a lucrărilor încredințate pentru analiză, respectând confidențialitatea datelor;
7. să dezvăluie conflictele de interese financiare și de altă natură, care ar putea compromite credibilitatea muncii lor intelectuale;
8. să limiteze comentariile profesionale la expertiza lor recunoscută (sau altfel spus să-și recunoască limitele și să distingă clar

dintre comentariile profesionale de opinii bazate pe puncte de vedere personale);

9. să raporteze autorităților competente orice suspiciune de abatere gravă în cercetare, precum și alte practici de cercetare iresponsabile, cum ar fi neglijența sau enumerarea incorectă a autorilor.

În realizarea acestor responsabilități, cercetătorii trebuie să fie sprijiniți de o cultură instituțională a integrității în cercetare, bazată pe stabilirea unor reguli, proceduri și linii directoare clare, promovarea unor programe de formare și mentorat bazate pe schimbul de bune practici, inclusiv proceduri și mecanisme echitabile de răspuns la acuzațiile de practici de cercetare iresponsabile [1].

Studiu de caz/speță

Un student din anul VI la Facultatea de Medicină elaborează o lucrare privind factorii de risc ai infecțiilor asociate asistenței medicale în spitale. În timpul elaborării introducerii și a secțiunii de „Discuții”, studentul utilizează mai multe articole științifice publicate în reviste internaționale. Din lipsă de experiență și din dorința de a finaliza lucrarea într-un timp scurt, el copiază mai multe paragrafe dintr-un articol publicat într-o revistă internațională, traducându-le în limba română, fără a cita sursa originală.

Lucrarea este prezentată coordonatorului și ulterior transmisă pentru evaluare în vederea publicării într-o culegere a materialelor unei conferințe. În timpul procesului de evaluare, unul dintre recenzori identifică similități semnificative între textul lucrării și articolul original publicat anterior. În urma verificării cu un software de detectare a similitudinii, se confirmă că o parte importantă a textului a fost preluată fără citare corespunzătoare. Consecințele acestui incident de integritate au fost: respingerea lucrării pentru publicare, pierderea credibilității autorului și afectarea reputației academice a studentului, cât și a coordonatorului științific.

Analiza etică a cazului: În acest caz, a fost încălcat principiul onestității în cercetare, care impune recunoașterea corectă a contribuțiilor altor autori. Chiar dacă studentul nu a avut intenția de a comite o fraudă deliberată, lipsa citării corecte reprezintă o încălcare a standardelor etice, fiind o formă de plagiat în cercetare. Pentru a preveni asemenea incidente,

instituția academică trebuie să dezvolte programe de instruire și mentorat privind bună conduită în cercetarea și comunicarea rezultatelor obținute.

Sursa: Studiul de caz a fost generat de ChatGPT 5.2 și redactat în forma sa finală de către autorul capitolului.

2.3. Drepturile de autor și respectarea proprietății intelectuale conform legislației naționale

Drepturile de autor și respectarea proprietății intelectuale reprezintă componente importante ale integrității academice și științifice. Acestea asigură recunoașterea contribuției intelectuale a autorilor și protejează rezultatele cercetării împotriva utilizării neautorizate. Dreptul de autor poate fi definit ca ansamblul drepturilor juridice acordate creatorului unei opere originale, inclusiv lucrări științifice, articole, cărți, baze de date, imagini, grafice, imprimări audio sau video sau alte materiale intelectuale.

Protecția dreptului de autor este asigurată prin legislația națională și prin tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, inclusiv tratatele administrate de Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale [17]. Principalul act normativ care reglementează dreptul de autor în Republica Moldova este Legea nr. 139 din 02.07.2010 *privind dreptul de autor și drepturile conexe* [18]. Această lege stabilește: protecția operelor literare și științifice; drepturile morale și patrimoniale ale autorilor; condițiile de utilizare a operelor; sancțiunile pentru încălcarea dreptului de autor.

Legea stabilește prezumția autoratului [18, art. 9], potrivit căreia este considerată „autor” persoana fizică al cărei nume este indicat pe operă la prima publicare, în absența unei probe contrare. De exemplu, dacă un articol apare publicat sub numele „Ana Popescu”, atunci, din punct de vedere legal, Ana Popescu este considerată autoare. Iar dacă altcineva pretinde că el a scris articolul, atunci trebuie să aducă dovezi în favoarea pretenției (manuscris original, corespondență, fișiere etc.). Această prezumție facilitează protecția

juridică a autorului și asigură stabilitatea raporturilor juridice privind exploatarea operei.

În Republica Moldova, instituția responsabilă pentru protecția proprietății intelectuale este Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (în continuare, AGEPI). AGEPI are rolul de:

- a) administrare a sistemului de proprietate intelectuală;
- b) înregistrare opțională a operelor;
- c) protecția drepturilor autorilor;
- d) promovarea respectării proprietății intelectuale [18, art. 4].

Înregistrarea operei la AGEPI poate constitui dovada oficială privind autoratul în caz de litigiu.

În textul Legii, două categorii principale de drepturi ale autorului sunt stabilite: drepturi morale și drepturi patrimoniale. Drepturile morale sunt inalienabile, nu pot fi transferate și sunt protejate pe termen nelimitat. Așa cum este stipulat în articolul 10 al Legii, acestea includ:

1. Dreptul la paternitate – dreptul autorului de a i se recunoaște calitatea de autor al operei sale, inclusiv prin indicarea numelui său pe toate exemplarele operei publicate.
2. Dreptul la nume – dreptul autorului de a decide dacă pe opera sa publicată va fi plasat numele său adevărat, pseudonimul sau dacă opera va fi valorificată anonim.
3. dreptul la respectarea integrității operei – dreptul la protecția operei de orice formă de denaturarea sau schimonosire, care prejudiciază onoarea sau reputația autorului;
4. Dreptul la divulgarea/diseminarea operei – dreptul de a decide dacă opera va fi făcută publică sau nu, inclusiv modul și timpul publicării acesteia.
5. Dreptul la retractarea operei – dreptul autorului de a retracta opera sa din circuitul comercial (cu despăgubirea, dacă este cazul, a titularului dreptului de valorificare a operei).

În contextul cercetării științifice, aceasta înseamnă că autorul unui produs intelectual va fi recunoscut permanent ca autor al acesteia, indiferent de ce persoană poate fi intitulată (de autor) cu dreptul de distribuire sau de valorificare economică a lucrării.

Drepturile patrimoniale sunt drepturile prin care autorul controlează utilizarea economică sau valorificarea operei sale. Conform Legii [18, art. 11], drepturile patrimoniale ale autorului se referă la dreptul acestuia să efectueze, să permită sau să interzică valorificarea (comercializarea) operei, inclusiv prin:

- a) reproducerea operei;
- b) distribuirea operei;
- c) închirierea exemplarelor operei;
- d) traducerea operei;
- e) transformarea, adaptarea, aranjamentul sau alte modificări ale operei;
- h) prezentarea publică a operei etc.

Spre deosebire de drepturile morale, cele patrimoniale sunt transferabile. Articolul 5 din Legea nr. 139/2010 [18] prevede că drepturile patrimoniale asupra unei opere pot aparține fie autorului, fie unei alte persoane fizice sau juridice care le deține legal, în baza unui contract. Această persoană este denumită titulară a drepturilor patrimoniale și are putere legală de a autoriza utilizarea și exploatarea operei. Altfel spus, autorul operei intelectuale poate să transfere drepturile patrimoniale unei edituri (de exemplu), care, devenind titulară a drepturilor, va putea să reproducă, publice sau distribuie lucrarea. Uneori, dacă o lucrare este realizată în cadrul atribuțiilor de serviciu, drepturile patrimoniale pot aparține instituției în care autorul își desfășoară activitatea.

Drepturile patrimoniale sunt protejate pe durata vieții autorului și timp de 70 de ani după decesul acestuia. După expirarea acestui termen, opera intră în domeniul public și poate fi utilizată liber, cu respectarea drepturilor morale ale autorului [18, art. 23]. De exemplu, opera lui Mihai Eminescu este în domeniul public deoarece au trecut mai mult de 70 de ani de la decesul autorului. Astfel, oricine poate publica sau utiliza aceste texte fără a cere permisiune, însă cel care le folosește este obligat să respecte dreptul moral de autorat care este nelimitat în timp.

Utilizarea unei opere protejate prin legea dreptului de autor nu este gratuită în mod automat. Autorul are dreptul la o compensa-

ție financiară pentru folosirea muncii sale intelectuale [18, art. 11]. Prin urmare, dacă o carte, un articol, o imagine sau un alt material protejat este reprodus, distribuit, publicat sau utilizat comercial, titularul drepturilor poate miza pe o remunerație echitabilă, stabilită printr-un contract, conform legii. De exemplu, un autor scrie o monografie și o publică printr-o editură. Conform contractului, editura are dreptul să tipărească și să distribuie cartea, dar autorul primește un procent din fiecare exemplar vândut (de exemplu, 10% din prețul fiecărei cărți). Aceasta este remunerația echitabilă – plata pe care autorul o primește pentru utilizarea operei sale.

În lumina celor analizate, este important de știut *ce este și ce nu este* permis atunci când folosim operele intelectuale protejate cu dreptul de autor în mediu academic, inclusiv în cercetare (de văzut figura 2.3).

Se admite:	Nu se admite:
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Utilizarea, inclusiv parafrizarea ideile altor autori, cu citarea corectă a lor. ✓ Utilizarea de citate scurte plasate în ghilimele, cu indicarea sursei. ✓ Utilizarea de imagini sau figuri din alte lucrări cu citare. ✓ Utilizarea în scop educațional sau ilustrare (cu citare) a unor pasaje, capitole scurte dintr-o carte. ✓ Utilizarea de materiale cu licență Creative Commons (CC), respectând condițiile licenței (de obicei citarea sursei). ✓ Utilizarea, inclusiv copierea și distribuie de materiale aflate în domeniul public, dacă drepturile de autor au expirat, sau nu sunt aplicabile. Citarea fiind necesară și pentru aceste cazuri. 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Utilizarea, inclusiv parafrizarea ideile altor autor fără citare (se califică ca plagiat). ✗ Utilizarea de imagini, grafice sau tabele fără citare, chiar dacă sunt găsite pe internet. ✗ Prezentarea lucrării altei persoane ca fiind proprie. ✗ Copierea lucrării întregi sau a unor părți semnificative din lucrări fără de permisiunea autorilor, chiar dacă lucrările sunt disponibile online. ✗ Scanarea și distribuirea de manuale fără acordul autorului. ✗ Încărcarea materialelor protejate prin drept de autor pe platforme publice.

Figura 2.3. Acțiuni admisibile și neadmisibile în raport cu creațiile intelectuale și cu respectarea dreptului de autor

Încălcarea dreptului de autor în Republica Moldova poate atrage răspundere civilă, contravențională sau penală, în funcție de gravitatea faptei și de prejudiciul cauzat [18, art. 54(4)]. Sancțiunile pot include despăgubiri, amenzi, confiscarea materialelor utilizate ilegal și, în cazuri grave, sancțiuni penale (vezi studiul de caz 2.3). În mediul academic, aceste încălcări pot conduce suplimentar la sancțiuni disciplinare, inclusiv la retragerea titlurilor academice.

Studiu de caz/speță

Un profesor universitar elaborează un manual, publicat de o editură națională. Manualul este protejat prin Legea nr. 139/2010 privind dreptul de autor și drepturile conexe, iar prin contractul de publicare drepturile patrimoniale de reproducere și distribuire sunt transferate editurii. Autorul își păstrează drepturile morale (recunoașterea calității de autor și integritatea operei). La doi ani după publicare, autorul constată că: manualul este disponibil integral în format PDF pe platforme online; fișierul a fost scanat din versiunea tipărită; în unele cazuri, coperta editurii a fost eliminată.

Analiza cazului: Acest comportament reprezintă o încălcare a dreptului patrimonial, prevăzută de Legea nr. 139/2010, privind reproducerea neautorizată a operei intelectuale, care afectează drepturile economice ale autorului și editurii, inclusiv sustenabilitatea publicării academice. Astfel, editura (titularul drepturilor patrimoniale) cât și autorul sunt în drept să pretindă:

- încetarea distribuiri;
- eliminarea fișierelor de pe platformele online;
- despăgubiri pentru prejudiciul material (vânzări pierdute);
- compensarea prejudiciului moral;
- răspundere penală pentru făptași.

Sursa: Studiul de caz a fost generat de ChatGPT 5.2 și redactat în forma sa finală de către autorul capitolului.

2.4. Cercetarea independentă, citarea corectă a surselor și utilizarea instrumentelor antiplagiat

Cercetarea independentă înseamnă asumarea responsabilității pentru propriul proces de învățare și producere a cunoașterii. Ea implică formularea unei probleme de cercetare clar delimitate, identificarea cadrului teoretic adecvat și utilizarea metodelor specifice domeniului de studiu. Un element central al cercetării independente este selecția surselor relevante, analiza critică a lor și integrarea literaturii analizate în propria lucrare, ținând cont de standardele etice în cercetare.

În contextul contemporan, când informația științifică, inclusiv expusă în format digital, crește rapid și exponențial, capacitatea de a distinge între surse științifice validate și materiale nefundamentate devine crucială. Corespunzător, este recomandabil ca sursele academice să fie evaluate în funcție de:

- a) autoritatea autorului și afilierea instituțională;
- b) caracterul „peer-reviewed” al publicației;
- c) actualitatea informației;
- d) transparența metodologică;
- e) metrica publicației sau numărul înregistrat de citări etc.

Este de menționat că o revizuire a literaturii eficientă nu se referă la reproducerea mecanică a ideilor altor autori, ci presupune identificarea de lacune, controverse și direcții de dezvoltare. Iar utilizarea corectă a surselor analizate și integrate în propria lucrare presupune citarea corespunzătoare a acestora.

Citarea se definește ca o „formă scurtă a unei referințe, inserată în text între paranteze rotunde sau drepte, sau adăugată ca notă de subsol la sfârșitul capitolului sau al întregului text” [19], reprezentând o recunoaștere explicită a contribuției intelectuale a altor autori. Din perspectivă etică, ea este o reflecție practică a onestității academice, iar din perspectivă juridică, protejează drepturile patrimoniale și morale ale autorului. Pe lângă recunoașterea muncii altora, citarea surselor oferă și alte avantaje atât pentru autor, cât și

pentru cei care folosesc rezultatele muncii acestuia. Printre aceste avantaje sunt:

- surele (referințele bibliografice) folosite și citate corespunzător oferă credibilitate lucrării științifice, fiind un indicator al nivelului de cunoștințe al autorului în domeniul literaturii de specialitate;
- referințele bibliografice la o lucrare deschid accesul cercetătorilor la alte surse, care permite studierea subiectului în profunzime.

În Republica Moldova, Institutul de Standardizare din țară aprobă *Regulile pentru prezentarea referințelor bibliografice și citarea resurselor de informare, numite și standardul SM ISO 690:2022* [20], care corespunde standardului internațional în domeniu. Aceste reguli reprezintă norma națională obligatorie pentru redactarea referințelor bibliografice și citărilor din lucrările scrise – de la eseuri și proiecte universitare până la articole științifice, teze de licență, disertații sau monografii. Acest document oferă instrucțiuni despre elementele obligatorii ale unei referințe bibliografice, cum ar fi autorii, titlul lucrării, locul și data publicării, identificatorii (ISBN, ISSN, DOI), forma și mediul de publicare.

Standardul național recomandă 5 metode de citare a referințelor bibliografice, două dintre care, frecvent folosite în cercetare, sunt: 1) sistemul „autor-data” (asociat stilului Harvard) și 2) sistemul numeric (vezi figura 2.4).

Stilul „autor-dată” se bazează pe indicarea numelui autorului și a anului publicării direct în text, între paranteze. Iar dacă este vorba despre un citat direct, în aceleași paranteze se indică și pagina. Lista de referințe finale este organizată alfabetic, după numele autorilor. Toate sursele citate în text, trebuie să apară în lista de referințe bibliografice de la sfârșitul lucrării. Stilul „autor-dată” are avantajul că oferă imediat informații despre autor și actualitatea sursei.

Stilul numeric funcționează diferit: fiecare sursă primește un număr, atribuit în ordinea apariției în text. Dacă se citează aceeași sursă ulterior, se folosește același număr. Lista finală de referințe

bibliografice de la sfârșitul lucrării este organizată numeric, în ordinea apariției în text, fiecare referință fiind precedată de numărul corespunzător. Stilul numeric are avantajul unui text mai fluent, fără întreruperi frecvente cauzate de menționarea autorilor.

	
<p>Stil de citare „autor-dată”</p> <p>Citare în text: Integritatea cercetării este un principiu fundamental al științei moderne (Steneck, 2006).</p> <p>Citat direct: „Integritatea este esențială pentru credibilitatea științei” (Steneck, 2006, p. 54).</p> <p>În lista de referințe: STENECK, Nicholas H. <i>Fostering Integrity in Research</i>. Washington: National Academies Press, 2006.</p>	<p>Stil de citare „numerică”</p> <p>Citare în text: Integritatea cercetării este un principiu fundamental al științei moderne [1].</p> <p>Citat direct: „Integritatea este esențială pentru credibilitatea științei” [1, p. 54].</p> <p>În lista de referințe: [1] STENECK, Nicholas H. <i>Fostering Integrity in Research</i>. Washington: National Academies Press, 2006.</p>

Figura 2.4. Exemple de citare „autor-dată” și „numerică” în text și în lista de referințe bibliografice

În cadrul unei lucrări, autorul poate să selecteze și să implementeze în mod consistent doar un singur stil de citare. Corespunzător referințele bibliografice (de la sfârșitul lucrării) vor fi ordonate alfabetic sau numeric, după sistemul de citare ales și vor conține toate elementele de identificare necesare, adaptate la tipul sursei (lucrare tipărită, sursă electronică, sursă multimedia etc.).

Utilizarea instrumentelor anti-plagiat

În ultima perioadă de timp, instituțiile academice (printre care și universitățile) folosesc programele (softuri) antiplagiat pentru

evaluarea lucrărilor științifice și didactice. În acest context, instrumentele respective reprezintă mecanisme de control al respectării principiilor integrității academice, pe de o parte, iar pe de alta parte, ele sunt instrumente educaționale care susțin formarea unei culturi a citării corecte.

Un *soft* anti-plagiat compară textul lucrărilor (de licență, master, doctor în științe, etc) transmise pentru evaluare, cu o bază extinsă de date – articole științifice, cărți, teze, pagini web sau lucrări anterioare evaluate de *soft* și oferă, drept rezultat, un raport de similitudine, unde sunt indicate fragmentele din textul analizat asemănătoare cu alte surse existente [16]. Prin urmare, *softurile* antiplagiat identifică similitudinile textuale. În cazul când, procentul acestor similitudini este mare, raportul va fi expedit, pentru analiză, cadrelor didactice sau comisiei de evaluare, în vederea determinării dacă preluările sunt justificate sau dacă ele reprezintă devieri de la integritatea academică sau/și forme de plagiat.

Majoritatea problemelor evidențiate în rapoartele de similitudine provin din citările incorectă sau incomplete ale referințelor bibliografice, precum:

- a) parafrazarea superficială – înlocuirea unor cuvinte fără reformulare autentică;
- b) omiterea ghilimelelor în cazul citatului direct
- c) traducerea unui text dintr-o altă limbă fără indicarea sursei etc.

Aceste situații apar, de cele mai multe ori, din necunoașterea sau aplicarea insuficientă a regulilor de citare. Citatele corect marcate și referințele complete nu constituie plagiat, chiar dacă sunt subliniate în analiza automată, realizată de programul anti-plagiat.

Astăzi, la dispoziția cercetătorilor și studenților se află un spectru larg de programe prin care o lucrare poate fi testată la similitudini până a fi trimisă spre verificare, cum ar fi:

- Turnitin Draft Coach (<https://turnitin.com>);
- Quetext (<https://www.quetext.com>);

Verificarea anti – plagiat realizată înainte de predarea lucrării pentru evaluarea finală a calității acesteia, oferă studentului sau cercetătorului oportunitatea de a verifica dacă:

- a) toate ideile preluate sunt atribuite corespunzător;
- b) citatele directe sunt marcate și însoțite de pagină;
- c) lista de referințe corespunde citărilor din text;
- d) parafrizarea este autentică și nu o simplă modificare formală a originalului.

În același timp, trebuie de menționat că niciun instrument tehnologic nu poate substitui responsabilitatea individuală în cercetare. Integritatea academică nu se reduce la evitarea unui procent ridicat de similitudine, ci presupune asumarea conștientă a regulilor și standardelor de bune practici în cercetare, printre care sunt citarea și respectarea proprietății intelectuale.

Studiu de caz/speță

Ana este studentă în anul II la Facultatea de Medicină și trebuie să elaboreze un referat la disciplina „etică și integritate academică”, cu tema: „Rolul integrității în cercetarea biomedicală”. Ea începe documentarea utilizând articole științifice, manuale și documente internaționale privind etica cercetării. Printre sursele consultate sunt:

- a) *Declarația de la Singapore privind integritatea în cercetare*, elaborată de Conferința Internațională privind integritatea în cercetare (WCRI, 2010);
- b) Un articol științific despre integritatea cercetării publicat în revista *Science and Engineering Ethics* de Steneck NH (2006).

În timpul elaborării lucrării, Ana copiază un paragraf din articolul lui Steneck (2006) și modifică doar câteva cuvinte, fără a indica sursa. Ea trage un fragment din Declarația de la Singapore (2010) și îl include în text fără citare, considerând că traducerea personală nu necesită referință. În lista de referințe, Ana include doar două dintre cele patru surse consultate, iar ordinea acestora nu respectă un singur sistem de referință.

Lucrarea este transmisă spre evaluare, iar la verificarea cu un soft anti-plagiat, se constată un procent ridicat de similitudine. Profesorul analizează raportul de similitudine și constată:

- Parafrazarea inadecvată (plagiat mascat);
- Traducere fără citare;
- Lista de referințe incompletă și neconsecventă.

Consecințe posibile: Dacă situația nu este corectată, lucrarea poate fi respinsă, iar sarcina poate fi evaluată negativ. Alte sancțiuni care sunt în conformitate cu regulamentele instituționale pot fi aplicate.

Sursa: Studiul de caz a fost generat de ChatGPT 5.2 și redactat în forma sa finală de către autorul capitolului.

Concluzie la capitolul 2: Integritatea în cercetare reprezintă fundamentul pe care se construiește credibilitatea științei și încrederea societății în rezultatele acesteia. În mediul academic, integritatea începe cu respectarea normelor de citare și cu recunoașterea contribuției altor autori, continuă cu aplicarea corectă a metodelor de cercetare și se reflectă în raportarea fidelă a rezultatelor, fără manipulare sau omiterea selectivă a datelor. Practici precum plagiatul, fabricarea sau falsificarea datelor, publicarea redundantă sau nedeclararea conflictelor de interese afectează nu doar reputația individuală, ci și imaginea instituției și a comunității științifice în ansamblu.

Bibliografie:

1. Council of the European Union. *Council Recommendation of 18 December 2023 on a European framework to attract and retain research, innovation, and entrepreneurial talents in Europe (C/2023/1640). Annex II – European Charter for Researchers* [online]. Official Journal of the European Union, 2023. Disponibil la: <https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2023/1640/oj/eng> [citat 14.03.2026].
2. UNESCO. *Recommendation on Science and Scientific Researchers* [online]. Paris:UNESCO, 2017. Disponibil la: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000263618> [citat 14.03.2026].

3. Republica Moldova. *Constituția Republicii Moldova*. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, Nr. 1 art. p.5 din 12-08-1994.
4. Republica Moldova. *Codul educației al Republicii Moldova*, nr. 152 din 17.07.2014. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr. 319–324/634.
5. Republica Moldova. *Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova*, nr. 259-XV din 15.07.2004. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 125–129/663.
6. ALLEA. *The European Code of Conduct for Research Integrity*. Revised edition [online]. Berlin: ALLEA, 2023. DOI: 10.26356/ECOC. Disponibil la: <https://allea.org/portfolio-item/european-code-of-conduct-2023/> [citată 14.03.2026].
7. World Conferences on Research Integrity. *Singapore Statement on Research Integrity* [online]. Singapore, 2010. Disponibil la: <https://wcrif.org/guidance/singapore-statement> [citată 14.03.2026].
8. Steneck, Nicholas H. Fostering integrity in research: Definitions, current knowledge, and future directions. *Science and Engineering Ethics*, 2006, 12(1), pp. 53–74.
9. International Committee of Medical Journal Editors. *Defining the Role of Authors and Contributors* [online]. Disponibil la: <https://www.icmje.org/recommendations/browse/roles-and-responsibilities/defining-the-role-of-authors-and-contributors.html> [citată 14.03.2026].
10. Committee on Publication Ethics. *Core Practices* [online]. Disponibil la: <https://publicationethics.org/core-practices> [citată 14.03.2026].
11. Committee on Publication Ethics. *COPE Discussion document: Redundant publication* [online]. Disponibil la: <https://publicationethics.org/guidance/case/redundant-publication-3> [citată 14.03.2026].
12. Committee on Publication Ethics. *COPE Ethical Guidelines for Peer Reviewers*. Version 2, September 2017 [online]. Disponibil la: <https://doi.org/10.24318/cope.2019.1.9> [citată 14.03.2026].
13. Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”. *Regulamentul privind organizarea și funcționarea Comisiei de verificare a documentării materialului primar al tezei de doctorat pentru inițierea procedurii de susținere*, nr. 10/7 din 25 noiembrie 2021 [online]. Disponibil la: <https://usmf.md/sites/default/files/2022-01/Regulamentul%20privind%20verificarea%20materialului%20primar.pdf> [citată 14.03.2026].

14. Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”. *Regulamentul antiplagiat al Universității*, nr. 514 din 2 mai 2022 [online]. Disponibil la: <https://cercetare.usmf.md/sites/default/files/inline-files/Regulament%20antiplagiat.pdf> [citat 14.03.2026].
15. Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare. *Codul de etică și deontologie profesională al personalului științific și științifico-didactic*. Anexă la Decizia CC nr. 7 din 18 decembrie 2018 [online]. Disponibil la: <http://www.cnaa.md/files/normative-acts/normative-acts-anacec-attestation/cod-etica.pdf> [citat 14.03.2026].
16. Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare. *Ghid pentru analiza și interpretarea raportului de similitudini și a plagiatului identificat în lucrările prezentate la ANACEC* [online]. Chișinău, 2025. Disponibil la: https://www.anacec.md/files/2025_DECI/Ghid-Raport_similitudini-plagiat-2025.pdf [citat 14.03.2026].
17. World Intellectual Property Organization. *Understanding Copyright and Related Rights*. Geneva: WIPO, 2016.
18. Republica Moldova. *Legea nr. 139 din 02.07.2010 privind dreptul de autor și drepturile conexe*. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 191–193.
19. Bordian, Elena; Catana, Angelina. *Prezentarea referințelor bibliografice și citarea resurselor de informare. Ghid practic*. Chișinău: SEP INCE, 2023. 104 p. ISBN 978-9975-167-33-8. ISBN 978-9975-167-34-5 (PDF). DOI: 10.36004/nier.2023.brts.
20. Institutul de Standardizare din Moldova. *SM ISO 690:2022. Informare și documentare. Reguli pentru prezentarea referințelor bibliografice și citarea resurselor de informare*. Chișinău: ISM, 2022.

ZONELE DE RISC ȘI COMPORTAMENTELE CE COMPROMIT INTEGRITATEA INSTITUȚIONALĂ

În societatea contemporană, integritatea instituțională apare în calitate de un important reper necesar pentru asigurarea unei funcționări eficiente și credibile a oricărei instituții. În instituțiile de învățământ superior, acest deziderat poate fi atins doar prin eforturile comune ale mediului academic și beneficiarilor, care trebuie să tindă spre dezvoltarea și consolidarea culturii organizaționale bazate pe standarde etice și norme legale. O asemenea abordare este imperativă pentru creșterea reputației instituționale, asigurarea calității procesului educațional și încrederii publice. De aceea, prevenirea și combaterea corupției, precum și promovarea integrității în sectorul public au devenit priorități naționale pentru Republica Moldova. Nivelul înalt de acceptabilitate socială a comportamentului corupțional, dar și sensibilizarea redusă a agenților publici cu privire la etică și integritate sunt printre factorii principali ce favorizează corupția, motiv pentru care Republica Moldova a adoptat programe naționale și planuri de acțiuni de integritate și anticorupție [1].

Cultivarea integrității în sectorul public se realizează prin crearea climatului de integritate instituțională în cadrul entităților publice prin intermediul mai multor măsuri, precum [2]:

- a) angajarea și promovarea agenților publici în bază de merit și de integritate profesională;
- b) respectarea regimului juridic al incompatibilităților, restricțiilor în ierarhie și al limitărilor de publicitate;
- c) respectarea regimului juridic al declarării averii și intereselor personale;
- d) respectarea regimului juridic al conflictelor de interese;

- e) neadmiterea favoritismului;
- f) respectarea regimului juridic al cadourilor;
- g) neadmiterea, denunțarea și tratarea influențelor necorespunzătoare;
- h) neadmiterea, denunțarea manifestărilor de corupție și protecția avertizorilor de integritate;
- i) intoleranța față de incidentele de integritate;
- j) asigurarea transparenței în procesul decizional;
- k) asigurarea accesului la informații de interes public;
- l) gestionarea transparentă și responsabilă a patrimoniului public, a finanțelor rambursabile și nerambursabile;
- m) respectarea normelor de etică și deontologie;
- n) respectarea regimului de restricții și limitări în legătură cu încetarea mandatului, a raporturilor de muncă sau de serviciu și cu migrarea agenților publici în sectorul privat (pantuf্লাjul).

Centrul Internațional pentru Integritate Academică definește integritatea academică drept un angajament față de șase valori fundamentale: onestitate, încredere, corectitudine, respect, responsabilitate și curaj. Prin adoptarea acestor valori fundamentale, profesorii, studenții, personalul și managerii creează comunități academice eficiente, în care integritatea este un punct de referință, iar performanța academică devine valoroasă și credibilă [3]. Aceste valori sunt împărtășite și de Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, fapt consfințit atât în Carta Universității (art. 6, 7, 32) [4], cât și în Codul său moral [5].

Cultura integrității academice reprezintă un climat organizațional care informează și promovează comportamentul etic, dar și abordează eșecurile etice într-un mod eficient și eficace. Cultura integrității contribuie la construirea unei comunități de încredere care influențează strategiile, conduita și activitățile din instituțiile de învățământ. Spre exemplu, pentru ca studenții să învețe cu adevărat și diplomele lor să aibă valoare, este necesară abordarea bazată pe onestitate. O diplomă obținută de la o universitate în care onestitatea și integritatea academică nu sunt apreciate poate să nu fie

valorizată de un angajator atunci când absolvenții ajung pe piața muncii, în special dacă diploma nu reflectă cu exactitate capacitățile studentului. De asemenea, în ceea ce privește practica profesională, poate fi foarte riscant pentru societate în ansamblu să aibă persoane care ocupă funcții de răspundere fără a deține cunoștințele necesare în domeniul respectiv, mai ales în profesii sensibile, precum cele medicale, juridice, ingineresti și contabile [6]. USMF „Nicolae Testemițanu” promovează cultivarea unui mediu favorabil pentru competență și competitivitate prin dezvoltarea programelor academice la standarde înalte, care să faciliteze evoluția cunoașterii, formarea specialiștilor înalt calificați și creșterea prestigiului în cercetare [5].

3.1. Formele corupției academice

În mediul academic pot apărea anumite comportamente ce compromit integritatea instituțională, denumite zone de risc. Astfel, zonele de risc reprezintă, în esență, contexte și situații, acțiuni sau inacțiuni prin care se încalcă principiile bunei funcționări a instituției și se caracterizează printr-o probabilitate mai ridicată de apariție a unor abateri de la standardele etice și legale [7]. Din această cauză, zonele de risc pentru integritatea instituțională afectează echitatea, transparența și calitatea procesului educațional.

Principalele zone de risc din mediul universitar se pot manifesta în diferite procese și proceduri (Figura 3.1) [7].

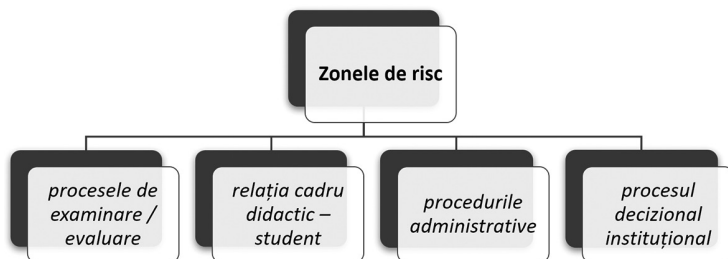

Figura 3.1. Zonele de risc pentru integritatea instituțională

Procesele de examinare și evaluare pot fi afectate de evaluarea netransparentă, tolerarea fraudelor academice, aplicarea unui tratament diferențiat, favoritism.

Relațiile dintre cadrele didactice și studenți sunt marcate de un dezechilibru de putere, care poate genera încălcarea limitelor profesionale manifestate prin presiuni nejustificate și conflicte de interese.

Procedurile administrative și procesul decizional instituțional pot fi prejudiciate de lipsa transparenței în luarea deciziilor, concentrarea excesivă a puterii, exercitarea presiunilor, aplicarea selectivă a regulilor și gestionarea necorespunzătoare a resurselor, inclusiv a resurselor umane, prin favorizare nejustificată.

Riscurile de compromitere a integrității instituționale pot fi identificate și evaluate în baza mai multor indicatori specifici, precum lipsa transparenței în activitățile academice și administrative, absența sau ineficiența mecanismelor de monitorizare și control, existența relațiilor de rudenie, prezența discrepanțelor dintre rezultatele obținute și performanță, acordarea recompenselor nejustificate.

Compromiterea integrității instituționale afectează toți membrii comunității academice (cadrele didactice și studenții/rezidenții) și generează consecințe semnificative individuale, precum și organizaționale. Aceasta poate conduce la afectarea calității actului educațional, erodarea climatului academic, descurajarea performanței și meritocrației, iar în final – la deteriorarea credibilității și reputației instituției [7]. Pe plan individual, compromiterea integrității poate avea efecte asupra carierei profesionale a cadrelor individuale și a studenților. De aceea, prevenirea și gestionarea riscurilor asociate integrității constituie o responsabilitate comună a tuturor actorilor implicați în viața universitară.

În calitate de **comportamente ce compromit integritatea instituțională**, sunt acele acțiuni care încalcă normele, principiile și valorile ce asigură funcționarea etică a unei instituții academice [7]. În mediul academic al USMF „Nicolae Testemițanu”, normele de

etică și deontologie includ un complex de valori, reguli de comportament și relații între membrii comunității universitare și persoane terțe, respectarea cărora asigură integritatea instituțională, funcționarea unui mediu optim de activitate, prevenirea și combaterea discriminării, promovarea imaginii pozitive a Universității la nivel național și internațional [4]. În general, universitățile trebuie să stabilească prin acte normative limitele acceptabilității și inacceptabilității comportamentelor angajaților lor. În cadrul USMF „Nicolae Testemițanu”, comportamentul acceptabil din punct de vedere moral la nivel instituțional este delimitat de Codul moral [5], potrivit căruia membrii universității trebuie să respecte exigențele de natură morală în toate acțiunile lor, să-și exercite obligațiile în numele Universității cu responsabilitate și profesionalism și să corespundă standardelor de integritate și de echitate în exercitarea activității lor.

Cele mai frecvente comportamente problematice care reprezintă riscuri identificate în practica universitară sunt fraudă academică, actele de corupere și favoritismul (Figura 3.2), considerate corupție academică [7].

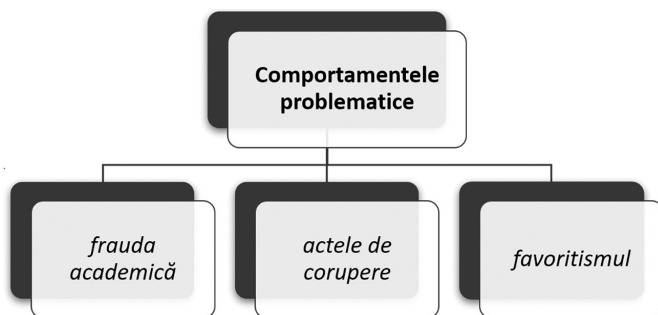

Figura 3.2. Comportamentele problematice care reprezintă riscuri academice

Frauda academică presupune orice acțiune intenționată prin care un student încearcă să obțină o notă mai bună prin mijloace interzise, fără ca aceasta să reflecte cunoștințele și munca proprie.

Prin urmare, fraudă academică se comite cu intenție, urmărind scopul de a distorsiona cunoștințele studentului prin utilizarea mijloacelor interzise. Aceasta include forme precum copiatul, plagiatul, colaborarea nepermisă, impersonarea, utilizarea inteligenței artificiale, fabricarea sau falsificarea datelor, toate având potențialul de a distorsiona evaluarea performanței și de a submina standardele academice [7].

Copiatul este una dintre cele mai vechi și răspândite forme de fraudare academică și este definit ca o formă specifică de înțelegere, prin care un anumit elev sau student prezintă drept rezultat al efortului său propriu de a învăța o serie de cunoștințe pe care de fapt nu le-a însușit, ci le-a reprodus din diverse surse [8]. Copiatul poate avea loc în diferite maniere – utilizarea de fițiuci, telefoane mobile, căști, ceasuri inteligente sau alte mijloace neautorizate. Prin urmare, copiatul alterează validitatea examenelor, întrucât rezultatul nu reflectă nivelul real de competență al studentului. Mai mult, copiatul creează o inechitate între studenți și îi demotivează pe cei bine-intenționați să respecte regulile formale, contribuind la răspândirea acestei practici vicioase.

Plagiatul presupune expunerea într-o operă scrisă sau o comunicare orală, inclusiv în format electronic, a unor texte, expresii, idei, demonstrații, date, ipoteze, teorii, rezultate ori metode științifice extrase din opere scrise, inclusiv în format electronic, ale altor autori, fără a menționa acest lucru și fără a face trimitere la sursele originale [9]. Din punct de vedere etic, plagiatul este o încălcare a proprietății intelectuale și a drepturilor de autor, iar autorul acestei încălcări devine culpabil moral [5]. Din aceste raționamente, toate lucrările de absolvire, tezele de licență, master și doctorat elaborate în cadrul USMF „Nicolae Testemițanu” sunt verificate antiplagiat [10, 11, 12].

Regulamentul antiplagiat al IP USMF „Nicolae Testemițanu” distinge următoarele tipuri de plagiat [13]:

Preluare integrală – autorul prezintă pasaje întregi dintr-o altă operă, cuvânt cu cuvânt, ca și cum aceasta ar fi creația sa proprie;

Copiere parțială – autorul copiază părți semnificative dintr-o operă și le prezintă ca și cum ar fi creația sa proprie;

Copiere amestecată – autorul copiază paragrafe sau fraze amestecate, din diferite surse, fără indicarea acestora, pentru a se pierde urma surselor originale;

Copierea deghizată – autorul preia linia de argumentare, exemplele și alte elemente de conținut ale sursei, dar modifică unele expresii, ordinea paragrafelor sau alte elemente pentru a face mai dificilă identificarea sursei;

Copierea prin repovestire – autorul repovestește opera, fără a prelua cuvânt cu cuvânt conținutul, retraducând prin sinonime sau formulări analoge conținutul acesteia;

Auto-plagierea – autorul preia integral sau masiv dintr-o lucrare proprie, anterioară, publicată în format carte sau articol (format clasic sau digital), fără a folosi autocitarea.

Colaborarea nepermisă include schimbul de răspunsuri între studenți în timpul examenului prin utilizarea notițelor, comunicarea în timpul examenelor cu un complice, care poate fi un coleg, prieten sau chiar membru al familiei, inclusiv prin intermediul dispozitivelor inteligente și a tehnologiei. Colaborarea nepermisă presupune și utilizarea unor scriitori fantomă pentru realizarea lucrărilor scrise sau a proiectelor [6].

Studiu de caz/speță

La un examen, doi studenți dezvoltă un sistem complex de copiat folosind dispozitive electronice. Maria, una dintre studente, are un microfon ascuns și o cască Bluetooth prin care primește răspunsurile de la Alexandru, colegul ei, care se află într-o sală învecinată, cu acces la subiectele de examen, și îi comunică răspunsurile.

Întrebări pentru analiza cazului:

1. Care este natura acestui comportament fraudulos? Cum se încadrează în tipurile de fraude academice cunoscute?
2. Ce elemente indică planificarea avansată a acestei fraude? Ce nivel de organizare presupune acest comportament?

3. Ce măsuri ar fi trebuit să fie implementate de universitate pentru a preveni acest tip de fraudă tehnologică?
4. Care ar trebui să fie consecințele academice și disciplinare pentru studenții implicați în acest tip de fraudă?

Sursa [7]

Impersonarea presupune susținerea examenului în locul unei alte persoane [7].

La momentul actual, *folosirea programelor de inteligență artificială* pentru generarea automată a răspunsurilor este tot mai răspândită în rândul studenților în calitate de metodă de fraudare academică [7]. Utilizarea inteligenței artificiale fără transparență și atribuire adecvată reprezintă o formă de fraudă academică și poate constitui plagiat.

Studiu de caz/speță

Cu o zi înainte de termenul limită pentru predarea unui proiect important la seminar, Andrei realizează că nu va reuși să finalizeze lucrarea la timp. Un coleg îi sugerează să folosească ChatGPT pentru a genera rapid întreaga lucrare. Andrei utilizează inteligența artificială pentru a scrie lucrarea integral, fără să menționeze acest lucru, și o trimite profesorului. Când este întrebat despre anumite aspecte din lucrare, el nu poate explica în detaliu conceptele prezentate.

Întrebări pentru analiza cazului:

1. Identificați comportamentele care compromit integritatea academică în această situație.
2. Care ar trebui să fie abordarea corectă pentru a se evita fraudă academică?
3. Cum ar trebui utilizată inteligența artificială în mod etic în mediul academic?
4. Care ar trebui să fie consecințele academice ale acestui comportament problematic?

Sursa [7]

Falsificarea de rezultate sau date implică raportarea selectivă sau respingerea datelor ori a rezultatelor nedorite; manipularea reprezentărilor sau a ilustrațiilor; defectarea aparatului experimental ori numeric pentru a obține datele dorite fără a raporta despre defecările efectuate. Acțiunea deliberată de confecționare a datelor și rezultatelor, falsificarea, plagierea, înstrăinarea ilicită a rezultatelor cercetării științifice sau alte procedee care se abat de la bunele practici acceptate de comunitatea științifică și care au ca scop obținerea unor avantaje sunt considerate de Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare drept fraudă în știință [9]. Confecționarea de rezultate sau date presupune raportarea de rezultate sau date fictive, care nu sunt rezultatul real al unei activități de cercetare-dezvoltare [13]. Atât confecționarea, cât și falsificarea datelor sunt deosebit de grave pentru că afectează credibilitatea cercetării.

Studiu de caz/speță

Ion, student în anul V, are să realizeze un proiect de cercetare pentru teza de licență. Într-o zi, navigând pe internet, Ion vede un anunț publicitar care îi invită pe studenți să se adreseze pentru elaborarea tezelor de licență. Dat fiind că Ion este constrâns de timp, el decide să se adreseze și să solicite acest serviciu pentru care trebuie să achite. În timpul prezentării tezei de licență, Ion a fost confuz în privința rezultatelor obținute și nu a putut răspunde la întrebările apărute pe marginea tezei.

Întrebări pentru analiza cazului:

1. În ce tip de fraude academice se încadrează acțiunile lui Ion?
2. Ce măsuri ar fi trebuit implementate de universitate pentru a preveni acest tip de fraudă?
3. Care ar trebui să fie consecințele academice ale acestui comportament problematic?

NB: Studiu de caz generat de *ChatGPT Auto* și redactat de către autorul capitolului

Fraudele academice compromit în cel mai serios mod funcția universității de a produce, transmite și valida cunoașterea în mod

onest și riguros. Aceasta afectează grav rigurozitatea practicilor de evaluare, ceea ce, în ultimă instanță, pune în pericol încrederea studenților în evaluările academice [6].

USMF „Nicolae Testemițanu” interzice orice formă de fraudă intelectuală: plagiatul total sau parțial, pseudoautoratul, copiatul și alte acțiuni frauduloase în timpul examenelor sau concursurilor, falsificarea/fabricarea rezultatelor cercetărilor, substituirea lucrărilor sau a identității persoanelor examinate, facilitarea înșelăciunii, sustragerea lucrărilor, prezentărilor, materialelor electronice și editate de la colegi sau profesori precum și tentativele de corupere spre fraudă, includerea unor date false în dosarul de concurs sau de angajare (ex. falsificarea CV-ului) etc. Beneficiarilor de studii li se interzice utilizarea legăturilor de rudenie, de serviciu sau alt gen de corupere pentru obținerea notelor; întârzierea sistematică la ore fără motiv întemeiat; manifestarea lipsei de respect față de personalul didactic și auxiliar; folosirea informației recepționate de la profesor sau din alte surse pentru promovare personală; prezentarea la ore în stare de ebrietate (alcoolică, toxică, psihotropă); promovarea oricărei forme de discriminare [5].

La baza procesului de predare și de evaluare a cunoștințelor, Codul moral al USMF „Nicolae Testemițanu” acceptă doar obiectivitatea în calitate de principiu de bază. Metodele de evaluare a cunoștințelor trebuie să reflecte doar nivelul de pregătire al studentului, nu și comportamentul acestuia. Studenții pot avea acces la informațiile privind criteriile de evaluare la examene, la evaluări curente etc., încă de la începutul fiecărui curs universitar, inclusiv evaluarea la examenele de licență, de masterat, de doctorat etc. Studenții au dreptul și la explicații referitoare la notele obținute [5]. Modalitățile de evaluare în cadrul unei discipline/modul, criteriile de evaluare pentru fiecare tip de evaluare, metodele de evaluare utilizate, condițiile pentru promovarea disciplinei/modulului sunt stabilite în curriculumul disciplinei/modulului și sunt aduse la cunoștința studenților la începutul activităților didactice la disciplină/modul. Rezultatele probelor de evaluare sunt introduse în Borderoul

de evaluare în SIMU și se iau în considerare la determinarea notei finale la disciplina respectivă [14]. Curriculumul fiecărei discipline trebuie să fie accesibil studenților pe paginile web ale catedrelor și departamentelor universitare, atât cu scopul de informare a beneficiarilor, cât și pentru asigurarea transparenței evaluărilor.

În privința procesului de evaluare, studenții au dreptul de a refuza orice formă de condiționare a promovării examenului și de a face publică orice tentativă în acest sens, dar și obligația de a avea un comportament corect, a evita plagiatul și copiatul în timpul evaluării, a urmări promovarea examenului doar prin mijloace legale și etice, orice tentativă de promovare frauduloasă având ca și consecință exmatricularea definitivă din universitate [14]. Corectitudinea evaluării este asigurată și prin dreptul cadrului didactic de a refuza orice tentativă de influențare a notării din partea unui terț (putând face public acest lucru în orice împrejurare), cât și prin obligațiile de a asigura corectitudinea, obiectivitatea și transparența procesului de evaluare, de a nu favoriza în notare niciun student, pe niciun considerent. Promovarea frauduloasă a examenului constituie temei pentru exmatriculare [14, 15].

Actele de corupere în mediul academic se pot manifesta în mai multe moduri: coruperea activă și pasivă, traficul de influență, primirea unei remunerații ilicite, abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, conflictul de interese. La nivelul universitar, raporturile de putere sunt inevitabile și apar atât între cadrele didactice și studenți, cât și între personalul academic și superiorii săi. Această diferență de autoritate creează vulnerabilități și premise pentru apariția actelor de corupere ce pot viza procesul de evaluare a reușitei academice a unui student, precum și procedurile administrative și decizionale, afectând imparțialitatea, echitatea, meritocrația și încrederea în procesele instituționale.

Din perspectiva Legii integrității nr. 82/2017 [2], corupția implică utilizarea funcției, contrar legii, în interes privat în mod direct de către deținătorul funcției sau indirect de către intermediari, iar

interesul privat poate fi propriu deținătorului funcției sau altor persoane. În calitate de interes privat este considerat interesul persoanelor fizice (personal sau de grup), al persoanelor apropiate acestora sau al persoanelor juridice (departamental, corporativ sau clientelar) de realizare a drepturilor și libertăților, inclusiv în vederea obținerii bunurilor, serviciilor, privilegiilor, avantajelor sub orice formă, a ofertei sau promisiunii lor. Astfel, corupția apare atunci când un cadru didactic sau administrativ utilizează în mod abuziv poziția sa instituțională, autoritatea sau accesul la resurse pentru a obține anumite avantaje necuvenite pentru sine sau pentru alții. Spre exemplu, promovarea unui examen, facilitarea admiterii, favorizarea unui candidat în ocuparea unui post sau într-o altă procedură internă în schimbul unor beneficii reprezintă unele dintre cele mai frecvente manifestări ale actelor de corupere în mediul academic.

Fapta de corupere are doi subiecți – subiectul activ (ce corupe) și cel pasiv (ce se lasă corupt). *Coruperea activă* presupune promisiunea, oferirea sau darea, personal sau prin mijlocitor, unei persoane publice sau unei persoane publice străine de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă ce nu i se cuvin, pentru aceasta sau pentru o altă persoană, pentru a îndeplini sau nu ori pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni în exercitarea funcției sau contrar acesteia [16].

Coruperea pasivă constă în pretinderea, acceptarea sau primirea, personal sau prin mijlocitor, de către o persoană publică sau de către o persoană publică străină de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă ce nu i se cuvin, pentru sine sau pentru o altă persoană, sau acceptarea ofertei ori promisiunii acestora pentru a îndeplini sau nu ori pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni în exercitarea funcției sau contrar acesteia [16]. Ambele fapte sunt recunoscute în calitate de infracțiuni contra bunei desfășurări a activității în sfera publică și antrenează răspundere penală în conformitate cu prevederile art. 324 și 325 din Codul penal.

Traficul de influență reprezintă pretinderea, acceptarea sau primirea, personal sau prin mijlocitor, de bani, titluri de valoare, servi-

cii, privilegiu, alte bunuri sau avantaje, pentru sine sau pentru o altă persoană, de către o persoană care are influență sau care susține că are influență asupra unei persoane publice, persoane cu funcție de demnitate publică, persoane publice străine, funcționar internațional, pentru a-l face să îndeplinească sau nu ori să întârzie sau să grăbească îndeplinirea unei acțiuni în exercitarea funcției sale, indiferent dacă asemenea acțiuni au fost sau nu săvârșite. Aceasta este, la fel, o infracțiune și se sancționează în baza art. 326 din Codul penal [16]. Astfel, în traficul de influență, persoana care pretinde că are influență asupra unei persoane cu funcție publică exploatează această legătură pentru a obține avantaje nepotrivite.

Studiu de caz/speță

În sesiunea de examene, șeful de grupă propune colegilor să adune bani pentru a „asigura” promovarea unui examen dificil. El afirmă că are o relație bună cu profesorul și că „se va înțelege” cu acesta pentru a permite studenților să promoveze mai ușor. Șeful de grupă insistă că este o practică obișnuită și că așa procedează grupele „care vor să fie bine”. El face presiuni asupra colegilor, spunând că dacă nu participă toți, s-ar putea să existe consecințe negative la examen.

Întrebări pentru analiza cazului:

1. Identificați comportamentele care compromit integritatea academică în această situație.
2. Cum ar trebui să acționeze studenții care se confruntă cu un asemenea comportament?
3. Care ar trebui să fie consecințele academice ale acestui comportament problematic?

Sursa [7]

Primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservire a populației prevede primirea, prin extorcare, de către un salariat dintr-o întreprindere, instituție sau organizație, a unei remunerații sau a altor avantaje patrimoniale pentru îndeplinirea unor lucrări sau pentru prestarea unor servicii în sfera comerțu-

lui, alimentației publice, transportului, deservirii sociale, comunale, medicale sau de altă natură, lucrări și servicii ce țin de obligațiile de serviciu ale acestui salariat. Această infracțiune se sancționează în corespundere cu art. 256 din Codul penal [16].

Potrivit art. 327 din Codul penal, *abuzul de putere sau abuzul de serviciu* presupune îndeplinirea sau neîndeplinirea intenționată, în exercițiul funcției, de către o persoană publică, a unei acțiuni cu încălcarea legii, săvârșită din interes material, din alt interes personal sau în interesul unei terțe persoane, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice [16].

Excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu este definit drept săvârșirea de către o persoană publică a unor acțiuni care depășesc în mod vădit limitele drepturilor și atribuțiilor acordate prin lege, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice și se sancționează potrivit art. 328 din Codul penal [16].

3.2. Conflictul de interese

Conflictul de interese este un comportament ce compromite integritatea academică. Legea nr. 133/2016 privind declararea averii și a intereselor personale definește conflictul de interese ca o situație în care subiectul are un interes personal ce influențează sau ar putea influența exercitarea imparțială și obiectivă a obligațiilor și responsabilităților ce îi revin potrivit legii [17]. Drept interes personal, legea consideră orice interes material sau nematerial al subiectului ce rezultă din activitățile sale în calitate de persoană privată, din relațiile sale cu persoane apropiate sau cu persoane juridice și alți agenți economici, indiferent de tipul de proprietate, din relațiile sau afiliațiile sale cu organizații necomerciale, inclusiv cu partidele politice și cu organizațiile internaționale. În procesul îndeplinirii atribuțiilor lor de serviciu, subiecții sunt obligați să respecte anumite principii

generale de evitare a conflictelor de interese: a) servirea interesului public cu imparțialitate și obiectivitate; b) asigurarea transparenței și a controlului public al activității; c) responsabilitatea individuală și exemplul personal. Carta USMF „Nicolae Testemițanu” definește conflictul de interese (art. 33) ca o situație concretă sau posibilă, în care un angajat al Universității sau o persoană juridică, la care acesta este asociat sau acționar, are interese personale ori patrimoniale contrare sau neloiale Universității, exercitate astfel încât să influențeze negativ realizarea obiectivă a atribuțiilor funcției ocupate sau să afecteze votul în cadrul organelor colegiale de conducere [4]. În contextul respectării normelor de etică și deontologie, Codul moral al USMF „Nicolae Testemițanu” cere de la fiecare membru al comunității academice să nu susțină și să nu promoveze interese financiare ce contravin obligațiilor profesionale [5].

Potrivit legii menționate supra, conflictul de interese poate fi potențial, real și consumat (Figura 3.3).

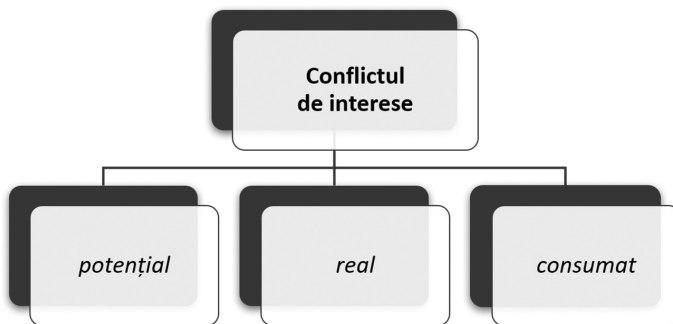

Figura 3.3. Clasificarea conflictului de interese

Conflictul de interese potențial reprezintă situația în care interesele personale ale subiectului ar putea conduce la apariția unui conflict de interese real și care trebuie să fie declarat.

Conflictul de interese real apare în cazul în care subiectul este chemat să rezolve o cerere/un demers, să emită un act administrativ, să încheie direct sau prin intermediul unei persoane terțe un act

juridic, să ia o decizie sau să participe la luarea unei decizii în care are interese personale sau care vizează persoane ce îi sunt apropiate, persoanele fizice și juridice cu care are relații cu caracter patrimonial și care influențează sau pot influența exercitarea imparțială și obiectivă a mandatului, a funcției publice sau de demnitate publică.

În vederea asigurării servirii interesului public cu imparțialitate și obiectivitate, agenții publici, împreună cu conducătorul entității publice și, după caz, cu Autoritatea Națională de Integritate, sunt obligați să identifice și să trateze conflictele de interese care apar în activitatea lor profesională. Soluționarea unui conflict de interese real se face prin examinarea situației de conflict și prin determinarea și aplicarea opțiunii pentru soluționarea conflictului [17].

În cazul apariției conflictului de interese, angajatul trebuie să:

- a) declare în scris, în termen de 3 zile, conducătorului entității publice despre conflictul de interese real apărut în cadrul activității sale profesionale, explicând natura conflictului de interese și cum acesta influențează sau poate influența exercitarea imparțială și obiectivă a atribuțiilor sale și
- b) evite consumarea conflictului de interese prin abținere de la exercitarea atribuțiilor sale în măsura în care acestea sunt amenințate de conflictul de interese, până la soluționarea acestuia.

La rândul său, conducătorul entității publice trebuie să:

- a) nu admită cu bună știință ca angajații din entitatea pe care o conduce să își exercite atribuțiile de serviciu fiind în situații de conflict de interese real;
- b) asigure ținerea evidenței declarațiilor de conflict de interese și să desemneze persoana responsabilă de aceasta;
- c) soluționeze conflictul de interese declarat în termen de cel mult 3 zile de la data aducerii la cunoștință, aplicând opțiunile de soluționare prevăzute de legislația specială, luând în considerare interesele entității publice, interesul public și interesele legitime ale angajatului, nivelul, tipul funcției deținute de acesta, natura conflictului de interese, precum și alți factori;

- d) se adreseze Autorității Naționale de Integritate în cazul în care nu poate soluționa conflictul de interese declarat de agentul public;
- e) declare la Autoritatea Națională de Integritate conflictele sale de interese reale și să asigure îndeplinirea de către angajați a obligației de evitare a consumării conflictului de interese;
- f) informeze semestrial, în formă scrisă, Autoritatea Națională de Integritate despre conflictele de interese consumate depistate și măsurile întreprinse.

Conflictul de interese consumat reprezintă fapta subiectului de rezolvare a unei cereri/unui demers, de emitere a unui act administrativ, de încheiere directă sau prin intermediul unei persoane terțe a unui act juridic, de luare sau de participare la luarea unei decizii în exercitarea mandatului, a funcției publice sau de demnitate publică cu încălcarea prevederilor legale. Actele administrative emise/adoptate sau actele juridice încheiate personal sau prin intermediul unei persoane terțe într-o situație de conflict de interese real sunt lovite de nulitate absolută, cu excepția cazului în care anularea acestora ar aduce daune interesului public.

În calitate de persoană apropiată, legea consideră soțul/soția, copilul, concubinul/concubina subiectului, persoana aflată la întreținerea subiectului, persoana înrudită prin sânge sau prin adopție cu subiectul (părinte, frate/soră, bunic/bunică, nepot/nepoată, unchi/mătușă) și persoana înrudită prin afinitate cu subiectul (cumnat/cumnată, socru/soacră, ginere/noră). Carta USMF „Nicolae Testemițanu” (art. 33) privește în calitate de rude apropiate soții, afiniile sau rudele până la gradul al III-lea inclusiv și interzice existența raporturilor ierarhice directe între acestea și personalul universitar, care ocupă o funcție de conducere [4].

La nivel universitar, gestionarea conflictelor de interese este reglementată de Regulamentul privind regimul juridic al conflictelor de interese din cadrul Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” [18], care are prevederi similare Legii nr. 133/2016 privind declararea averii și a intereselor personale.

Codul moral al universității cere tuturor membrilor comunității universitare necompromiterea raționamentului profesional din cauza subiectivismului, conflictelor de interese sau influenței nedorite a altor persoane [5]. Potrivit Codului, membrii comunității universitare trebuie să întreprindă măsurile necesare pentru a evita sau a soluționa eficient eventualele conflicte de interese, care ar putea compromite direct sau indirect îndeplinirea atribuțiilor lor. În acest sens, se vor asigura că în timpul exercitării activității nu se află în conflict de interese sau într-o situație de incompatibilitate.

Activitatea subiectului în regim de conflict de interese este sancționabilă. Astfel, nedeclararea conflictului de interese și nesoluționarea acestuia de către persoana care activează în cadrul unei organizații publice se sancționează contravențional (art. 313³ din Codul contravențional) [19], iar exercitarea atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese, dacă valoarea avantajului patrimonial depășește 10000 de unități convenționale, se sancționează penal (art. 326¹ din Codul penal) [16].

Studiu de caz/speță

Conducătorul instituției de învățământ a dispus angajarea în cadrul instituției a mai multor persoane apropiate, inclusiv a soției (în funcția de metodist coordonator), a fratelui (în funcția de șef de subdiviziune) și a cumnatei (în funcția de specialist resurse umane). Ulterior, pe parcursul activității acestora, conducătorul a emis și semnat acte administrative individuale în privința lor, inclusiv ordine privind stabilirea salariului, acordarea sporurilor, aprobarea concediilor, evaluarea performanței profesionale și, ulterior, încetarea raporturilor de muncă.

Întrebări pentru analiza cazului:

1. Ce tip de conflict de interese a comis conducătorul instituției?
2. Care au fost deciziile luate și în privința căror subiecți (grade de rudenie)?
3. Care este răspunderea juridică pentru încălcările admise?

NB: Studiu de caz generat de ChatGPT Auto și redactat de către autorul capitolului

3.3. Regimul juridic al cadourilor, privilegiile sau avantajele necuvenite

Regimul juridic al cadourilor în cadrul universitar are menirea de a preveni influențele necorespunzătoare asupra cadrelor didactice și manageriale, cât și de a asigura integritatea instituțională. Regimul juridic al cadourilor este reglementat în Republica Moldova prin intermediul Legii integrității nr. 82/2017 [2]. Legea stabilește cadrul legal pentru prevenirea oricărei influențe asupra deciziilor, menține integritatea instituțională în mediul academic și se aplică tuturor entităților publice, inclusiv universităților.

În legislația națională, cadourile sunt definite drept bunuri (corporale și incorporale), servicii, favoruri, invitații sau orice alt avantaj oferit unui agent public în legătură cu exercitarea funcțiilor sale profesionale [20].

Se deosebesc două tipuri de cadouri – admisibile și inadmisibile (Figura 3.4).

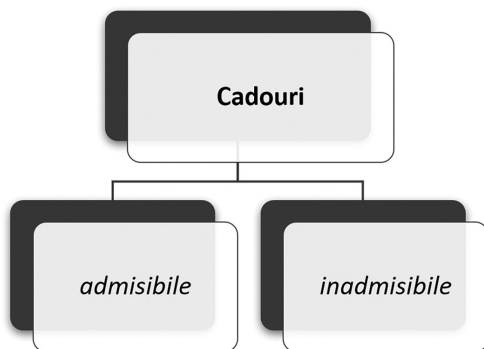

Figura 3.4. Clasificarea cadourilor

Se consideră admisibile cadourile oferite din politețe sau cu prilejul acțiunilor de protocol, inclusiv monede metalice jubiliare și comemorative. Cadourile din politețe se oferă în contextul unor sărbători/evenimente personale/profesionale/naționale în semn de înaltă

apreciere, nu influențează și nu sunt susceptibile de a fi percepute ca influențând îndeplinirea imparțială a atribuțiilor de serviciu. Cadourile oferite cu prilejul acțiunilor de protocol cuprind bunuri, inclusiv produse perisabile, oferite, de obicei, în cadrul delegațiilor oficiale sau oferite reprezentanților unei alte entități publice, comunități sau unui guvern străin. Produsele perisabile pot fi de origine animală, vegetală și/sau produse prelucrate, sunt pasibile unei alterări rapide în condițiile mediului și cer condiții speciale de păstrare [20].

Cadourile inadmisibile presupun bunuri, servicii, favoruri, invitații sau orice alt avantaj care le sunt destinate personal agenților publici sau familiei lor, dacă oferirea sau acordarea lor este legată direct sau indirect de desfășurarea activității lor profesionale. Baniile aflați în circulație, în monedă națională sau străină, cu excepția monedelor metalice jubiliare și comemorative, mijloacele și instrumentele financiare de plată nu sunt considerate cadouri admisibile [20].

Pentru a evita apariția manifestărilor de corupție în activitatea entităților publice, conducătorilor acestora și agenților publici le este interzis să solicite sau să accepte cadouri inadmisibile, aceste acțiuni constituind acte de corupție [2].

Cadourile oferite cu prilejul acțiunilor de protocol se acceptă de agenții publici în numele entității publice și se consideră proprietatea entității publice, indiferent de valoare.

Cadourile admisibile care includ privilegiile, invitații/bilete la evenimente sportive, culturale sau sociale, acoperirea cheltuielilor de transport, cazare și diurnă, reduceri, gratuități și programe de loialitate ori orice alte favoruri sau avantaje oferite unui agent public sunt pasibile de a fi declarate, evaluate și luate în evidență.

Agentul public are obligația să declare cadourile admisibile și cele inadmisibile, inclusiv în cazul oferirii acestora fără știrea sa (lăsate în birou, anticameră etc.).

Potrivit legii, cadourile admisibile sunt prezentate Comisiei de evidență și evaluare a cadourilor din cadrul entității publice în starea inițială, în termen de 3 zile lucrătoare de la primire. În cazul în

care cadoul admisibil este primit în timpul aflării agentului public în deplasare, acesta urmează a fi prezentat în termen de 3 zile lucrătoare de la data revenirii la locul de muncă. Cadourile admisibile se înregistrează în Registrul de evidență a cadourilor admisibile, care are caracter public și se ține manual și electronic.

În urma evaluării, Comisia poate lua una dintre următoarele decizii:

- 1) returnarea cadoului admisibil agentului public – în cazul în care valoarea cadourilor admisibile în decursul unui an calendaristic nu depășește cumulativ suma de 1 000 de lei;
- 2) răscumpărarea cadoului admisibil dacă agentul public solicită acest lucru – în cazul în care valoarea cadourilor admisibile în decursul unui an calendaristic depășește cumulativ suma de 1 000 de lei;
- 3) trecerea cadoului admisibil în proprietatea entităților publice:
 - a) în cazul în care valoarea cumulativă a cadourilor admisibile în decursul unui an calendaristic depășește suma de 1 000 de lei și agentul public nu a prezentat, în termenul stabilit, dovada de plată a diferenței dintre valoarea cadoului stabilită de Comisie și limita admisă;
 - b) dacă agentul public solicită în mod expres în demersul privind predarea cadoului admisibil transmiterea acestuia în proprietatea entității publice;
- 4) predarea către conducătorul entității publice a cadourilor recepționate de la agenții publici, care, în urma evaluării Comisiei, sunt considerate cadouri inadmisibile.

În cadrul USMF „Nicolae Testemițanu”, Comisia de evidență și evaluare a cadourilor a fost instituită prin ordinul nr. 31-A din 04.02.2026 [21]. Membrii comisiei își desfășoară activitatea în conformitate cu Regulamentul cu privire la regimul juridic al cadourilor, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 116/2020, având următoarele atribuții principale: ținerea evidenței cadourilor admisibile și inadmisibile, evaluarea cadourilor admisibile, asigurarea păstrării și securității cadourilor predate, întocmirea și actualizarea registrelor

de evidență, înaintarea propunerilor către rector privind utilizarea, păstrarea, transmiterea sau răscumpărarea cadourilor, publicarea trimestrială a registrelor de evidență.

În cazul oferirii unui cadou inadmisibil, Legea integrității nr. 82/2017 [2] obligă agentul public să îl refuze, asigurându-se cu cel puțin un martor, inclusiv dintre colegii de serviciu, după posibilitate. Acesta (agentul public) trebuie să anunțe imediat, în scris, conducătorul entității publice în care activează despre tentativa de oferire și/sau oferirea cadoului inadmisibil, iar în cazul oferirii acestuia fără știrea sa – imediat ce a cunoscut despre oferirea lui. Totodată, agentul public trebuie să raporteze imediat tentativa de oferire și/sau oferirea cadoului inadmisibil Centrului Național Anticorupție. Raportarea documentată trebuie făcută prin poșta electronică, la care se atașează demersul semnat olograf sau electronic și scanat de către agentul public, conținând și viza aplicată de conducătorul entității publice în care activează beneficiarul, demersul fiind expediat în original, în termen de 3 zile lucrătoare, prin poștă, Centrului Național Anticorupție. Cadourile inadmisibile sunt transmise imediat de către agentul public conducătorului entității publice printr-un demers. În cazul oferirii cadoului inadmisibil fără știrea beneficiarului, acesta este transmis imediat ce agentul public a cunoscut despre oferirea lui.

Cadoul inadmisibil recepționat de la agentul public sau considerat inadmisibil ca urmare a evaluării Comisiei se transmite, prin demers, de către conducătorul entității publice Centrului Național Anticorupție, în calitate de probă, în termen de 3 zile lucrătoare din momentul recepționării acestuia. Cadourile inadmisibile se înscriu în Registrul de evidență a cadourilor inadmisibile, care are, la fel, un caracter public și se ține manual și electronic.

Potrivit legii menționate, sunt exceptate de la declarare:

- 1) medaliile, decorațiile, insignele, ordinele, eșarfele, colanele și altele asemenea primite în exercitarea funcției;
- 2) obiectele de birotică și papetărie (produse de stocare a datelor, genți din pânză, agende, blocnotesuri, carnete și caiete sub

diferite forme, mape, creioane, pixuri, markere și alte obiecte similare) recepționate de agenții publici cu ocazia participării acestora la seminare de instruire, conferințe, mese rotunde și alte evenimente similare;

- 3) produsele perisabile – produse de origine animală, vegetală și/ sau produse prelucrate pasibile unei alterări rapide în condițiile mediului și care cer condiții speciale de păstrare;
- 4) cadourile primite de agenții publici sub formă de beneficii sau reduceri la achiziționarea unor bunuri și servicii acordate unei categorii largi de persoane, publicului în general sau unei întregi clientele;
- 5) cheltuielile plătite de către o organizație necomercială autohtonă sau străină, o entitate publică străină sau autohtonă pentru participarea la o conferință, vizită de studiu, misiune de cercetare sau orice altă întâlnire în interes de serviciu.

Nerespectarea regimului juridic al cadourilor de către cadrele didactice și manageriale poate influența deciziile și comportamentul profesional. Mai mult, cadourile pot deveni instrumente de manipulare prin aplicarea „regulii reciprocității”, prin care o persoană devine obligată să răsplătească favorurile sau darurile primite. Regula reciprocității posedă o putere enormă, producând deseori un răspuns afirmativ la o solicitare care ar fi refuzată cu siguranță, dacă nu ar exista un sentiment de îndatorare, care afectează în mod normal decizia de a oferi acordul. Însă regula reciprocității obligă la datorii/obligații nedorite. O persoană poate declanșa un sentiment de îndatorare altei persoane, făcându-i un cadou sau o favoare nesolicitată. Mai mult ca atât, în baza regulii reciprocității se pot declanșa schimburi neonestе. O mică favoare inițială poate produce un sentiment de obligație, ce va fi exploatat spre a obține o favoare substanțială drept răspuns [22].

Solicitarea sau acceptarea cadourilor inadmisibile constituie acte de corupție și antrenează răspundere juridică. Respectarea regimului juridic al cadourilor poate fi verificată de Centrul Național Anti-corupție în cadrul testelor de integritate [23].

Studiu de caz/speță

Un profesor universitar primește de la un student un obiect de valoare după susținerea examenului. Cadoul este oferit „în semn de recunoștință”. Profesorul nu îl declară și îl păstrează.

Un student oferă cadrului didactic o carte și o felicitare la finalul ciclului de studii. Valoarea este redusă, fără legătură cu evaluarea curentă.

Un conducător de departament acceptă invitația la o conferință internațională (cu cheltuieli acoperite) din partea unei companii care participă la o procedură de achiziții în instituție.

Un cadru științifico-didactic primește de la organizatorii unei conferințe științifice la care participă cu un raport un tablou cu imaginea instituției gazdă și anul fondării.

Întrebări pentru analiza cazului:

1. Examinați spețele de mai sus și identificați tipul de cadou oferit.
2. Există o legătură între oferirea cadoului și exercitarea atribuțiilor profesionale ale agentului public?
3. Există potențiale influențări ale deciziei agentului public?
4. Cum ar trebui să acționeze agentul public?
5. Cu ce consecințe juridice se poate confrunta agentul public?

NB: Studiu de caz generat de ChatGPT Auto și redactat de către autorul capitolului

3.4. Nepotismul și favoritismul – impactul asupra meritocrației și echității academice

Favoritismul, inclusiv nepotismul sau tratamentul preferențial nejustificat, contravine principiilor meritocrației și echității, deoarece presupune acordarea unor avantaje, oportunități sau decizii favorabile bazate pe relațiile personale, apartenența la un anumit grup sau alte criterii. Favoritismul se definește ca fiind sprijinul acordat în exercițiul funcțiunii de către angajatul din sistemul public persoanelor fizice sau juridice la soluționarea problemelor acestora, indiferent de motive, care nu este prevăzut de actele normative și care nu întrunește elementele unui conflict de interese sau elemen-

tele unei infrațiuni [22]. În favoritism, tratamentul preferențial poate fi acordat în baza unor simpatii personale, în timp ce în caz de nepotism are loc favorizarea rudelor sau a persoanelor apropiate în procesele de recrutare, promovare sau evaluare, ignorând criteriile de competență [7].

În mediul academic, favoritismul și nepotismul se pot manifesta la admitere, în evaluarea studenților, în selectarea pentru burse, mobilități sau cămin, în angajarea și promovarea personalului ș.a. Potrivit Codului moral al USMF „Nicolae Testemițanu”, recunoașterea meritului individual și colectiv (creativitate, eficiență, talent, performanță) este esențială pentru funcționarea instituției academice [5]. Codul mai menționează că, ierarhizarea calitativă în cadrul universității se face în baza meritului. În cazul studenților, meritul se stabilește în contextul criteriilor de evaluare a performanțelor la cursuri, seminare, laboratoare, concursuri profesionale, pregătirea tezelor de licență și disertațiilor, implicarea în activitatea extracurriculară, participarea la acțiunile civice etc. Pentru cadrele didactice și de cercetători, meritul se stabilește în baza: calității cursurilor, seminarelor; activității de îndrumare a studenților; publicațiilor științifice; câștigării granturilor de dezvoltare și de cercetare individuală și instituțională; evaluării făcute de către studenți; implicării în dezvoltarea facultății, programelor de studii, domeniului propriu, în rezolvarea problemelor studenților; aptitudinilor de lucru în echipă; atitudinii față de progresul personal; prestigiului adus instituției și specialității în care activează; transferului de cunoștințe; contribuției la patente, la dezvoltare și la invenții; implicării în activitățile de popularizare a științei și de democratizare a societății etc. Pentru funcțiile de conducere, criteriile de merit includ managementul eficient al resurselor, inclusiv de cercetare și de inovare, crearea și menținerea standardelor profesionale și morale ridicate în instituție, evaluarea/aprecierea făcută de studenți, subordonați, conducerea de nivel superior, societate etc. Evaluarea meritului trebuie să se bazeze pe rezultate și nu pe promisiuni sau relații. Meritul se evaluează atât calitativ, cât și cantitativ, cu accent pe rezultatele de

excepție obținute în cadrul unei cariere diversificate și nu numai pe numărul de publicații.

Pentru evitarea favoritismului și nepotismului, admiterea la studii în cadrul USMF „Nicolae Testemițanu” se face în baza concursului [10, 15].

Potrivit art. 15 din Legea integrității nr. 82/2017, în vederea asigurării servirii interesului public cu imparțialitate și obiectivitate, practicile de favoritism în cadrul entităților publice sunt inadmisibile, din care cauză agentul public are obligația să nu admită favoritism în activitatea sa profesională, iar conducătorul instituției are obligația să denunțe cazurile de favoritism la CNA [2]. Mai mult, legea obligă entitățile publice să recruteze și promoveze angajații prin concurs public, conform criteriilor transparente și obiective de selectare în bază de merit, calificare profesională, capacitate, competență și integritate profesională, fără a admite favorizarea intereselor private și a oricăror forme de discriminare pe motiv de sex, rasă, limbă, religie, opinii politice sau orice altă opinie, origine națională sau socială, altor forme de discriminare.

Pentru asigurarea angajării și promovării agenților publici în baza de concurs, conducătorul entității publice are următoarele obligații:

- a) adoptă actele administrative de stabilire a regulilor de organizare și desfășurare a concursului public în cadrul entității, cu fixarea obligatorie a criteriilor de selectare în bază de merit și de integritate profesională (solicitarea certificatului de cazier privind integritatea profesională, a informației privind stările de incompatibilitate nesoluționate, privind conflictele de interese sancționate și a cazierului judiciar care cuprinde informația despre privarea de dreptul de a ocupa funcții publice);
- b) desemnează responsabilii de organizarea și desfășurarea concursului public în cadrul entității și asigură condițiile necesare activității lor;
- c) asigură afișarea în incinta entității și publicarea pe pagina web a ei sau, după caz, în sursele mass-media a informației cu privire la condițiile de desfășurare a concursului;

- d) asigură desfășurarea fiecărei etape a concursului public, inclusiv a etapelor specifice pentru activitatea profesională a agenților publici din cadrul entității respective;
- e) emite actul administrativ de numire în funcție a candidatului învingător în cadrul concursului public.

Angajarea și promovarea cadrelor în baza de merit și integritate profesională sunt principii esențiale în asigurarea unei entități eficiente, transparente și etice. Aceste principii sunt fundamentale pentru prevenirea corupției și a influențelor necorespunzătoare în procesul de recrutare și promovare a cadrelor medicale [22]. Acest deziderat rezonază cu obiectivele USMF „Nicolae Testemițanu”, printre care se regăsește și recrutarea, menținerea și dezvoltarea resurselor umane profesioniste, inteligente, competitive, capabile să realizeze misiunea Universității, cât și dezvoltarea sistemului de management performant, participativ, transparent, bazat pe rezultate, adaptabil la necesitățile comunității academice și mediului extern, capabil să asigure atingerea misiunii Universității [4]. Mai mult, Universitatea s-a angajat în calitate de responsabilitate publică să asigure eficiența managerială și utilizării resurselor, precum și transparența proceselor decizionale și activităților desfășurate. De aceea, funcțiile de conducere (decan, șef subdiviziune didactică), științifico-didactice, didactice și științifice în Universitate se ocupă prin concurs, iar personalul care participă la activitatea didactică și de cercetare se evaluează periodic. În această privință, Codul moral al USMF „Nicolae Testemițanu” cere de la fiecare membru al comunității academice să manifeste un comportament imparțial, fără a oferi tratament preferențial unor persoane fizice sau juridice [5]. Angajarea și promovarea personalului academic și administrativ trebuie să se efectueze reieșind din meritele relevante ale candidaților pentru postul respectiv și în conformitate cu principiile nediscriminării și egalității de șanse. Criteriile de selecție pentru angajare și promovare trebuie să fie definite clar, să corespundă viitoarelor atribuții ale persoanei evaluate și să fie aduse la cunoștința tuturor membrilor comunității universitare în timp util pentru informarea

promptă, exhaustivă și corectă. Prioritatea pregătirii unui corp profesional capabil să răspundă exigențelor actuale, provocărilor tehnologice și cerințelor unei competiții în creștere la nivel regional și internațional, la nivel universitar, se conține și în Politica resurselor umane a Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” în perioada 2026-2030 [24]. Acest document de politici cere ca universitatea să ofere un climat profesional stabil, în care sunt valorificate performanța, meritul și implicarea, fiind aplicate mecanisme transparente de evaluare, promovare și motivare. Universitatea s-a angajat să promoveze un management al resurselor umane orientat spre excelență, dezvoltarea instituțională, asigurarea calității actului educațional, respectarea principiilor de integritate academică și aplicarea consecventă a normelor interne și a legislației relevante, consolidând astfel capitalul uman necesar pentru dezvoltarea academică și științifică a instituției. În recrutarea personalului academic trebuie să fie urmărite criteriile esențiale, precum competența profesională, experiența, potențialul de dezvoltare, spiritul de echipă, cunoașterea limbilor străine, anunțarea publică a concursurilor pentru funcțiile academice fiind obligatorie la nivel național.

Favoritismul în mediul academic poate afecta grav calitatea studiilor, motivarea angajaților, climatul de integritate, încrederea în procesul didactic și întreaga instituție [7]. Din această cauză, sunt necesare instrumente pentru combaterea favoritismului, unul dintre care constă în denunțarea și tratarea influențelor necorespunzătoare.

Prin *influență necorespunzătoare* se înțelege imixtiunea în activitatea profesională a agentului public din partea terțelor persoane, manifestată prin presiuni, amenințări sau rugăminți, în vederea determinării acestuia să își desfășoare activitatea profesională într-un mod anumit, atunci când imixtiunea dată este ilegală și nu este însoțită de promisiunea, oferirea sau darea, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin [2].

Obligativitatea neadmiterii, denunțării și tratării influențelor necorespunzătoare de către agenții publici și conducătorii entităților publice este prevăzută de mai multe acte normative [2, 23, 25]. Astfel, art. 17 din Legea integrității nr. 82/2017 stabilește că, în vederea asigurării servirii interesului public cu imparțialitate și obiectivitate, activitatea profesională a agentului public trebuie să se desfășoare în afara oricăror influențe necorespunzătoare [2].

Potrivit legii, în legătură cu neadmiterea, denunțarea și tratarea influențelor necorespunzătoare, conducătorul entității publice are o serie de obligații:

- a) să adopte actele administrative de stabilire a regulilor de organizare a activităților de denunțare și tratare a influențelor necorespunzătoare de către agenții publici;
- b) să asigure evidența, într-un registru special, a cazurilor de influență necorespunzătoare exercitată asupra agenților publici;
- c) să asigure posibilitatea denunțării în condiții de confidențialitate a cazurilor de influență necorespunzătoare;
- d) să asigure condițiile necesare pentru desfășurarea legală a activității de către agentul public și să verifice modul de executare a atribuțiilor pentru care a survenit influența necorespunzătoare;
- e) să întreprindă măsuri de prevenire a cazurilor de influență necorespunzătoare prin implicarea nemijlocită în soluționarea acestora;
- f) să tragă la răspundere disciplinară agenții publici care își desfășoară activitatea profesională fără a respinge influențele necorespunzătoare la care sunt supuși sau fără a denunța influențele necorespunzătoare pe care nu le pot respinge de sine stătător.

În legătură cu neadmiterea, denunțarea și tratarea influențelor necorespunzătoare, agentul public supus influenței necorespunzătoare este obligat:

- a) să respingă expres influența necorespunzătoare;
- b) să desfășoare în mod legal activitatea pentru care a intervenit influența necorespunzătoare;

- c) în cazul imposibilității de a respinge expres influența necorespunzătoare și al afectării activității sale profesionale drept urmare a acesteia, să depună un denunț scris, în termen de 3 zile lucrătoare, la persoana responsabilă din cadrul entității publice, desemnată de conducător, despre exercitarea influenței necorespunzătoare;
- d) să depună un denunț despre exercitarea influenței necorespunzătoare la Centrul Național Anticorupție dacă sursa influenței necorespunzătoare este conducătorul entității publice sau dacă, după ce a depus un denunț, conducătorul nu-și onorează obligațiile de prevenire și tratare a influențelor necorespunzătoare.

Prin *denunț* se subînțelege înștiințarea întocmită în scris de către agentul public asupra căruia se exercită influența necorespunzătoare [26]. Termenul de trei zile începe să curgă din ziua exercitării influenței necorespunzătoare. În cazul aflării agentului public în imposibilitate obiectivă de a depune denunțul în termenul prevăzut, acesta urmează a fi depus în ziua imediat următoare după încetarea motivelor date, cu anexarea dovezilor care le confirmă. Nu se consideră motiv de imposibilitate obiectivă de a depune denunțul în termenul prevăzut, dacă agentul public se află în exercițiul funcției la locul de muncă în perioada de curgere a acestui termen.

În denunț, agentul public supus influenței necorespunzătoare trebuie să menționeze în mod obligatoriu:

- 1) numele și prenumele său, funcția și subdiviziunea în care activează;
- 2) datele de identificare ale persoanei care a încercat să îl influențeze (dacă sunt cunoscute);
- 3) descrierea influenței necorespunzătoare, data și ora la care aceasta a avut loc;
- 4) datele de identificare ale persoanelor care posedă informații cu privire la împrejurările în care a avut loc influența necorespunzătoare (dacă astfel de persoane există și dacă datele menționate sunt cunoscute).

Un alt mecanism important pentru prevenirea influențelor necorespunzătoare este reprezentat de avertizarea de integritate, reglementat de Legea nr. 165/2023 privind avertizorii de integritate [25]. În sensul legii, avertizarea de integritate (raportarea) constă în dezvăluirea unor informații obținute în context profesional, referitoare la încălcări ale legii care amenință ori prejudiciază drepturile unei persoane sau interese ocrotite de lege. În calitate de avertizor de integritate poate acționa persoana fizică care efectuează o avertizare de integritate sau dezvăluie public informații referitoare la încălcări ale legii, obținute în context profesional.

Dezvăluirea încălcării legii poate avea loc în mai multe modalități:

- a) dezvăluirea internă de încălcare a legii (comunicată angajatorului);
- b) dezvăluirea externă de încălcare a legii (comunicată autorității competente);
- c) dezvăluirea publică de încălcare a legii.

Dezvăluirea externă de încălcare a legii constă în comunicarea verbală sau scrisă a oricăror informații referitoare la o încălcare a legii care amenință sau prejudiciază interese ocrotite de lege, făcută din cadrul unei entități publice sau private, prin intermediul canalelor externe de raportare.

Dezvăluirea internă de încălcare a legii presupune comunicarea verbală sau scrisă a oricăror informații referitoare la o încălcare care amenință sau prejudiciază drepturile persoanei sau interesele ocrotite de lege, făcută din cadrul unei entități publice sau private, prin intermediul canalelor interne de raportare (angajatorului).

Dezvăluirea publică de încălcare a legii prevede punerea la dispoziție, în spațiul public, a informațiilor referitoare la o încălcare a legii care amenință sau prejudiciază interese ocrotite de lege.

Potrivit legii, dezvăluirea unei încălcări a legii se face în scris, pe suport de hârtie sau în format electronic, fiind semnată de angajat, sau prin comunicarea acesteia la liniile telefonice anticorupție ale angajatorilor, ale autorității competente ori prin alte sisteme de mesagerie vocală, sau printr-o întâlnire față în față, la cererea anga-

jatului. Dezvăluirea se realizează prin completarea unui chestionar de dezvăluire internă sau externă de încălcare a legii. Dezvăluirea externă se face la Centrul Național Anticorupție, autoritate responsabilă de primirea și examinarea dezvăluirilor externe privind încălcări ale legii.

Dezvăluirea de încălcare a legii trebuie să cuprindă, cel puțin, următoarele date: numele, prenumele și datele de contact ale angajatului care efectuează dezvăluirea, locul de muncă, subdiviziunea în care activează, funcția ocupată, contextul profesional în care au fost obținute informațiile, persoana vizată în dezvăluire, dacă aceasta este cunoscută, descrierea faptei susceptibile să constituie o încălcare a legii în cadrul entității publice sau al entității private, după caz, probele în susținerea raportării, data și semnătura. Angajații care au făcut în mod anonim dezvăluiri privind încălcări ale legii, dar care sunt ulterior identificați și suferă răzbunări, beneficiază de protecție în conformitate cu prevederile Legii nr. 165/2023 privind avertizorii de integritate [25] și Legii integrității nr. 82/2017 [2].

Toți membrii comunității academice ar trebui încurajați să raporteze cazurile de comportament necorespunzător și acțiunile care constituie riscuri potențiale. Instituțiile ar trebui să adopte măsuri pentru a proteja persoanele care semnalează nereguli și pentru a se asigura că acuzațiile sunt tratate în mod echitabil, chiar și atunci când sunt implicate persoane cu funcții importante. Trebuie subliniat faptul că semnalarea neregulilor este în interesul public [6].

În cadrul USMF „Nicolae Testemițanu”, fiecare membru al comunității universitare este obligat să respecte normele de etică și deontologie și să informeze administrația Universității despre orice fraude, acte de corupție, manifestări de corupție, practici ilegale, încălcări ale drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei, acțiuni sau inacțiuni care amenință sau prejudiciază interesul public [4, 5].

Pentru evitarea favoritismului și conflictelor de interese, Legea integrității nr. 82/2017 [2] și Legea nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional [27] obligă ca procesul decizional în cadrul entităților publice să se desfășoare în mod transparent și cu

implicarea cetățenilor. Prin transparență se subînțelege oferirea, în vederea informării în mod deschis și explicit, de către autoritățile publice a tuturor informațiilor privind activitatea lor și consultarea cetățenilor, a asociațiilor constituite în corespundere cu legea, a altor părți interesate în procesul de elaborare și de adoptare a deciziilor [27]. În mediul academic al Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, transparența procesului decizional este asigurată în mai multe moduri și anume prin diseminarea în spațiul public (pagina web, SIMU) a actelor normative interne ce reglementează diferite proceduri instituționale și a rapoartelor, cât și prin participarea studenților și rezidenților în managementul universitar ce constă în includerea lor în organele de conducere ale universității, precum Senatul universitar, consiliile facultăților, diverse comisii (ex.: Comisia de etică universitară, Comisiile de Asigurare a Calității și Evaluare Curriculară ș.a.) [4, 5].

În cadrul USMF „Nicolae Testemițanu” este declarată toleranța zero față de orice tentativă sau act de corupție [28, 29]. Pentru realizarea acestui obiectiv important, personalul managerial și academic este îndemnat să:

- prevină și combată orice acțiune ilegală în exercitarea activității profesionale;
- evite solicitarea, acceptarea, oferirea sau promisiunea, directă sau indirectă, a unor foloase materiale sau avantaje necuvenite pentru sine sau pentru terți;
- nu impună beneficiarii de studii să procure materiale didactice elaborate de către personalul didactic și științifico-didactic;
- prevină și combată orice forme de hărțuire psihologică și sexuală în mediul universitar
- nu admită favoritismul aplicat de către personalul didactic în procesul de evaluare a studenților;
- nu ofere lecții private contra unei plăți neoficiale.

Potrivit ordinului USMF nr. 258-A din 25.08.2025 cu privire la asigurarea măsurilor de integritate instituțională [29], beneficiarii studiilor sunt informați și sensibilizați la prima lecție teoretică și

practică din fiecare ciclu de studii privind următoarele modalități și instrumente de raportare a neregulilor, suspiciunilor de fraudă sau a actelor de corupție:

- ✓ accesul comunității universitare și terților la următoarele adrese electronice rector@usmf.md, anticorupție@usmf.md, petitii@usmf.md;
- ✓ linia telefonică anticorupție, funcțională 24/24 ore, 7/7 zile: 032 205875;
- ✓ platforma SIMU, care permite raportarea anonimă a cazurilor de încălcare a integrității instituționale;
- ✓ cutii de reclamație amplasate în toate blocurile de studii;
- ✓ utilizarea următoarelor instrumente instituționale: RRN 8.7 – Registrul reclamațiilor și al neconformităților, Registrul de evidență al petițiilor, Registrul dezvăluirilor practicilor ilegale și al avertizărilor de integritate, Formularul pentru dezvăluirea internă a practicilor ilegale, Formularul pentru dezvăluirea externă a practicilor ilegale, Cererea de protecție a avertizorului de integritate;
- ✓ accesibilitatea Codului moral al instituției, disponibil pe site-ul oficial usmf.md;
- ✓ activitatea Comisiei de etică, competentă în examinarea cazurilor de încălcare a Codului moral;
- ✓ asigurarea posibilității beneficiarilor de a fi audiați de conducerea instituțională (decani, prodecani, prorectori, rector).

Pe lângă aceste instrumente, în cazuri serioase, personalul universitar și beneficiarii de studii se pot adresa direct (dezvăluirea externă) la Centrul Național Anticorupție (022-257-257) sau la Linia Națională Anticorupție (0-800-55555).

Comportamentele ce compromit integritatea instituțională sunt responsabile pentru apariția nesincerității academice, care include orice comportament ce vizează promovarea și/sau diminuarea necorespunzătoare a statutului academic al persoanelor. Nesinceritatea academică se poate manifesta în toate domeniile mediului universitar – didactic, științific, administrativ [6].

Aceste comportamente au un impact negativ serios deoarece compromit integritatea procesului educațional, erodează bazele învățământului de calitate, subminează meritocrația, creează un mediu academic toxic și prejudiciază încrederea în instituții, afectând în final întreaga societate. Corupția academică subminează procesul educațional și științific, afectând în mod direct credibilitatea și integritatea instituției de învățământ [7]. Însă, actele de corupere nu sunt doar niște practici neetice și ilegale deosebit de nocive, ci transformă instituția dintr-un spațiu al competenței și concurenței corecte într-un spațiu al tranzacțiilor informale ilicite.

În general, instituțiile de învățământ în care comportamentele lipsite de integritate sunt tolerate pierd credibilitatea și prestigiul, iar calitatea actului educațional diminuează semnificativ. Mai mult, studenții și cadrele didactice care respectă standardele de integritate se simt demotivați într-un mediu unde sunt favorizați cei care încalcă normele etice. Încălcarea normelor de integritate poate atrage după sine sancțiuni disciplinare, amenzi, exmatriculare, desfacerea contractului de muncă sau chiar urmărare penală.

Prin urmare, doar un sistem bazat pe integritate este singurul care poate asigura excelența academică și formarea generațiilor viitoare de profesioniști [7].

Bibliografie:

1. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 442/2023 privind aprobarea Programului național de integritate și anticorupție pentru anii 2024-2028 și a Planului de acțiuni pentru implementarea Programului național de integritate și anticorupție pentru anii 2024-2028. Monitorul Oficial nr.76-78 din 22.02.2024
2. Legea integrității nr. 82/2017. Monitorul Oficial nr. 229-243 din 07.07.2017
3. International Center for Academic Integrity (ICAI). The Fundamental Values of Academic Integrity (3rd ed.), 2021. Disponibil la: https://academicintegrity.org/aws/ICAI/asset_manager/get_file/911282?ver=1 [citat 13.03.2026]

4. Carta Universitară a Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, aprobat prin proces-verbal al senatului nr.4/6 din 25.04.2019
5. Codul Moral al Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, aprobat prin proces-verbal al senatului nr. 6 din 25 iunie 2020
6. TAUGINIENĚ, L., OJSTERŠEK, M., FOLTÝNEK, T. et al. *General Guidelines for Academic Integrity. ENAI Report 3A* [online], first publication date: October 2018, amended version: September 2019. Disponibil la: https://academicintegrity.eu/wp/wp-content/uploads/2022/04/Guidelines_amended_version_1.1_09_2019.pdf [citat 10.03.2026]
7. Zone de risc și comportamente ce compromit integritatea instituțională. Material didactic. Disponibil la: <https://usmf.md/sites/default/files/inline-files/Tema%203.%20Zone%20de%20risc%20C8%99i%20comportamente%20ce%20compromit%20integritatea%20institu%C8%9Bional%C4%83.pdf> [citat 10.03.2026]
8. BUTA, L., BUTA, M. G. Copiatul, fenomen al devianței școlare. *Revista Română de pediatrie*. Vol. LV, nr. 3, 2006. p. 330-332
9. Codul de etică și deontologie profesională a personalului științific și științifico-didactic. Decizia CC al ANACEC nr. 7 din 18 decembrie 2018. Disponibil la: <https://anacec.md/files/cod-etica.pdf> [citat 10.03.2026]
10. Regulamentul privind susținerea tezei de doctorat în cadrul școlii doctorale în domeniul științe medicale, aprobat de Senatul USMF „Nicolae Testemițanu” prin decizia din 20.12.2018
11. Regulamentul cu privire la elaborarea și susținerea tezei de master în Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova, aprobat prin proces-verbal al senatului nr. 3 din 29.02.2024
12. Regulamentul cu privire la elaborarea și susținerea tezei de licență/ lucrării de absolvire în Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova, aprobat prin proces-verbal al senatului nr. 1/14 din 23.01.2026
13. Regulamentul antiplagiat al Instituției Publice Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, aprobat prin proces-verbal al senatului nr. 5/4 din 24.05.2022
14. Regulamentul privind organizarea și realizarea evaluării academice în Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, aprobat prin proces-verbal al senatului nr. 7/17 din 30.08.2022

15. Regulamentul de organizare a studiilor superioare de licență (ciclul I) și integrate (Licență și Master) în Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova, aprobat prin proces-verbal al senatului nr.5/15 din 25.04.2024
16. Codul Penal al Republicii Moldova nr. 985/2002. Monitorul Oficial nr.72-74 din 14.04.2009
17. Legea nr. 133/2016 privind declararea averii și a intereselor personale. Monitorul Oficial nr. 245-246 din 30.07.2016
18. Regulamentul privind regimul juridic al conflictelor de interese din cadrul Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, aprobat prin proces-verbal al senatului nr.1/13 din 28.01.2021
19. Codul contravențional nr. 218/2008. Monitorul Oficial nr. 78-84 din 17.03.2017
20. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 116/2020 privind regimul juridic al cadourilor. Monitorul Oficial nr. 70-74 din 06.03.2020
21. Ordinul USMF nr. 31-A din 04.02.2026 cu privire la constituirea Comisiei de evidență și evaluare a cadourilor
22. PRUTEANU, I. *Ghid asigurarea integrității în sistemul de sănătate*. Chișinău, 2025. 180 p.
23. Legea nr. 325/2013 privind evaluarea integrității instituționale. Monitorul Oficial nr. 277-287 din 26.08.2016
24. Politica resurselor umane a Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” în perioada 2026-2030, aprobat prin proces-verbal al senatului nr.11/14 din 18.12.2025
25. Legea nr. 165/2023 privind avertizorii de integritate. Monitorul Oficial nr. 267-270 din 26.07.2023
26. Hotărârea Guvernului nr. 767/2014 pentru implementarea Legii nr.325 din 23 decembrie 2013 privind testarea integrității profesionale. Monitorul Oficial nr. 325-332 din 31.10.2014
27. Legea nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional. Monitorul Oficial nr. 215-217 din 05.12.2008
28. Ordinul USMF nr. 120-A din 11.04.2025 cu privire la asigurarea integrității instituționale
29. Ordinul USMF nr. 258-A din 25.08.2025 cu privire la asigurarea măsurilor de integritate instituțională

RĂSPUNDEREA JURIDICĂ PENTRU ABATERI DE INTEGRITATE ÎN MEDIUL ACADEMIC

4.1. Cadrul normativ al răspunderii pentru abateri de integritate

Integritatea reprezintă un principiu fundamental al statului de drept și o condiție esențială pentru funcționarea legitimă a instituțiilor publice. Din perspectivă juridică, integritatea este o obligație normativă, consacrată expres în legislația Republicii Moldova, iar încălcarea ei atrage forme variate de răspundere juridică. În mediul academic, nerespectarea integrității afectează întreaga comunitate, nu doar persoana vinovată.

Integritatea în instituțiile publice reprezintă un principiu fundamental al statului de drept, fiind esențială pentru bună guvernare, transparența deciziilor și încrederea cetățenilor în instituțiile publice. Conceptul de integritate presupune respectarea normelor legale, etice și profesionale, prevenirea conflictelor de interese și responsabilitatea angajaților din instituțiile publice în exercitarea atribuțiilor. În Republica Moldova, cadrul normativ care reglementează integritatea este unul complex, cuprinzând norme constituționale, legi speciale, coduri juridice și reglementări interne aplicabile instituțiilor publice, inclusiv instituțiilor de învățământ superior publice.

Constituția Republicii Moldova, adoptată în anul 1994, stabilește principiile fundamentale ale statului de drept și normele juridice generale ale legalității. Astfel, articolul 16 prevede că toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă,

religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau origine socială. În completare, capitolul II din Constituție consacră principiul respectării drepturilor fundamentale și obligativitatea autorităților de a acționa conform legii, ceea ce include și obligația respectării integrității și eticii profesionale în exercitarea funcțiilor publice. Aceste prevederi constituționale servesc drept bază juridică pentru toate celelalte norme și mecanisme de reglementare a comportamentului etic și legal al angajaților din instituții publice, inclusiv din instituții de învățământ superior [1].

Codul Penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002 stabilește cadrul legal pentru răspunderea persoanelor care comit abateri de integritate, fie în sectorul public, fie în cel privat. Principiile fundamentale, cum ar fi legalitatea, umanismul, egalitatea și individualizarea răspunderii, stabilesc limitele aplicării sancțiunilor și protejează drepturile fundamentale ale persoanei, prevenind aplicarea arbitrară sau excesivă a legii [2].

Abaterile de integritate în sectorul public sunt reglementate prin articole specifice, care includ coruperea pasivă, coruperea activă, traficul de influență, exercitarea atribuțiilor în conflict de interese, abuzul de putere și excesul de atribuții. Codul Penal definește condițiile și circumstanțele agravante sau atenuante, precum proporția avantajului primit, funcția publică a făptuitorului, implicarea grupurilor criminale sau autodenunțul. Astfel, legea nu doar pedepsește fapta, ci și descurajează practici sistemice care afectează integritatea instituțiilor publice.

Analiza detaliată a legii arată că răspunderea penală pentru abateri de integritate este personală, proporțională și individualizată, respectând circumstanțele fiecărei cauze. Legea prevede exonerarea de răspundere în anumite situații, cum ar fi extorcarea mitei sau autodenunțul înainte ca organele de urmărire penală să fie la curent, ceea ce stimulează colaborarea cu organele de justiție și prevenirea infracțiunilor.

Codul Contravențional al Republicii Moldova nr. 218-XVI din 24.10.2008 stabilește principiile, normele generale și speciale

privind răspunderea contravențională, identifică faptele considerate contravenții și sancțiunile aplicabile. Scopul Codului este protecția drepturilor și libertăților cetățenilor, apărarea proprietății, ordinii publice și a altor valori ocrotite de lege, precum și prevenirea săvârșirii de noi contravenții [3].

Răspunderea contravențională se bazează pe legalitate, egalitate în fața legii, dreptate, caracter personal al răspunderii, vinovăție și individualizarea sancțiunii [4]. Nici o persoană nu poate fi sancționată decât dacă fapta este prevăzută de lege, iar vinovăția trebuie să fie demonstrate [5]. Legea contravențională nu poate fi aplicată retroactiv în detrimentul persoanei.

Contravențiile sunt fapte ilicite cu pericol social mai redus decât infracțiunile, săvârșite cu intenție sau din imprudență. Ele pot fi clasificate ca simple, continue (acțiune neîntreruptă) sau prelungite (mai multe acțiuni cu un singur scop).

Codul prevede sancțiuni pentru abuz de putere, favoritism, nedeclararea sau nesoluționarea conflictelor de interese, încălcarea regimului de incompatibilități și restricții, precum și pentru încălcarea obligațiilor privind avertizorii de integritate. Sancțiunile includ amenzi și privarea temporară de dreptul de a exercita anumite funcții sau activități.

Procedura contravențională respectă principiile constituționale și drepturile fundamentale ale persoanei, inclusiv prezumția de nevinovăție, libertatea individuală și dreptul la apărare. Contravențiile sunt constatate de autorități precum Serviciul de Informații și Securitate sau Autoritatea Națională de Integritate, iar procesele-verbale sunt transmise instanțelor pentru examinare.

Codul Muncii al Republicii Moldova nr. 154-XV din 28.03.2003 reglementează drepturile și obligațiile angajaților și angajatorilor, stabilind cadrul legal pentru încheierea și desfășurarea raporturilor de muncă, respectarea disciplinei, integrității și securității muncii, egalitatea de șanse, protecția împotriva discriminării și garantarea drepturilor salariale. Sunt prevăzute reguli privind contractele individuale și colective de muncă, programul de lucru, con-

cediile, răspunderea disciplinară și materială, precum și modalități de soluționare a litigiilor de muncă.

Astfel, Codul Muncii promovează un mediu de muncă echitabil, responsabil și transparent, în care angajații respectă norme de integritate și angajatorii asigură condiții de muncă sigure și corecte.

Legea integrității nr. 82 din 25.05.2017 reglementează cadrul juridic de prevenire și combatere a abaterilor de integritate în sectorul public din Republica Moldova. Actul normativ instituie un sistem complex de măsuri menite să asigure un climat de integritate instituțională și profesională, stabilind totodată formele de răspundere aplicabile în cazul încălcării acestor obligații.

Potrivit Legii, climatul de integritate instituțională se asigură printr-un ansamblu coerent de măsuri preventive: angajarea și promovarea pe bază de merit și integritate profesională; respectarea regimului incompatibilităților, declararea averii și a intereselor personale; prevenirea și soluționarea conflictelor de interese; interzicerea favoritismului; respectarea regimului juridic al cadourilor; neadmiterea și denunțarea influențelor necorespunzătoare și a manifestărilor de corupție; protecția avertizorilor de integritate; asigurarea transparenței procesului decizional și a accesului la informații de interes public; gestionarea responsabilă a patrimoniului public și promovarea normelor de etică și deontologie [6].

Regimul juridic al incompatibilităților, conflictelor de interese și declarării averii este supus controlului exercitat de Autoritatea Națională de Integritate, iar prevenirea și combaterea manifestărilor de corupție, inclusiv expertiza anticorupție și evaluarea integrității instituționale, sunt realizate de Centrul Național Anticorupție. În domeniul verificării titularilor și candidaților la funcții publice și al testării integrității profesionale în anumite cazuri, competențe revin Serviciul de Informații și Securitate.

Legea consacră obligația agentului public de a refuza și denunța orice tentativă de implicare în acte de corupție, de a declara conflictele de interese în termen legal și de a respecta normele de conduită profesională. Conducătorul entității publice are obligația de

a institui mecanisme interne de prevenire, evidență și sancționare a incidentelor de integritate, de a asigura protecția avertizorilor de integritate și de a sesiza autoritățile competente în cazul constatării unor contravenții sau infracțiuni [7].

Nerespectarea obligațiilor prevăzute de lege atrage, în funcție de gravitatea faptei, răspundere disciplinară, contravențională sau penală, precum și încetarea mandatului ori a raporturilor de serviciu. Astfel, Legea integrității configurează un sistem integrat de prevenire, control și sancționare, orientat spre protejarea interesului public și consolidarea încrederii în administrația publică.

Legea privind avertizorii de integritate nr. 165 din 22.06.2023 instituie un cadru juridic clar și coerent pentru raportarea încălcărilor legii în sectorul public și privat, stabilind proceduri transparente de dezvăluire internă, externă și publică. Actul normativ urmărește consolidarea culturii integrității și responsabilității instituționale prin încurajarea angajaților să semnaleze abaterile fără teama de consecințe negative.

Legea consacră un mecanism complex de protecție a avertizorilor de integritate, bazat pe confidențialitatea identității, interdicția oricărei forme de răzbunare și exonerarea de răspundere atunci când raportarea este făcută cu bună-credință. Totodată, introduce principiul inversării sarcinii probei, obligând angajatorul să demonstreze că eventualele măsuri aplicate nu constituie represalii [8].

Prin reglementarea atribuțiilor angajatorilor, ale Centrului Național Anticorupție și ale Avocatului Poporului, legea creează un sistem instituțional integrat de examinare și protecție, cu termene clare și obligații precise privind gestionarea dezvăluirilor.

În ansamblu, legea are un rol preventiv și sancționator, contribuind la combaterea corupției, la protejarea interesului public și la creșterea încrederii în instituțiile statului, prin garantarea faptului că persoanele care semnalează încălcări ale legii sunt sprijinite și protejate.

Legea privind declararea averii și a intereselor personale nr. 133 din 17.06.2016 reglementează obligația anumitor categorii de

persoane din sectorul public de a-și declara averea și interesele personale. Scopul legii este prevenirea și combaterea îmbogățirii nejustificate, a conflictelor de interese, a incompatibilităților și a încălcării regimului restricțiilor și limitărilor [9]. Actul normativ stabilește noțiuni-cheie precum avere, interes personal, conflict de interese, beneficiar efectiv și diferență substanțială, oferind un cadru clar pentru aplicarea uniformă a prevederilor sale [10].

Subiecții declarării includ persoanele cu funcții de demnitate publică, funcționarii publici, membrii unor consilii și autorități, precum și alte categorii prevăzute expres de lege. Aceștia au obligația de a depune anual declarația de avere și interese personale, precum și la angajare, numire sau încetarea mandatului.

Obiectul declarării este extins și include veniturile, bunurile mobile și imobile, mijloacele de transport, activele financiare, datoriile, participațiile în societăți comerciale, calitatea de asociat sau membru în organizații, contractele finanțate din bani publici, precum și alte drepturi patrimoniale. Legea impune declararea valorii reale a bunurilor dobândite după 2018 și stabilește praguri valorice pentru anumite categorii de bunuri și servicii.

Un capitol distinct este dedicat regimului conflictelor de interese, care stabilește proceduri clare de declarare, înregistrare și soluționare a conflictelor de interese, precum și efectele juridice ale actelor emise cu încălcarea acestor dispoziții.

Controlul aplicării legii este exercitat de Autoritatea Națională de Integritate, care verifică averea, interesele personale, respectarea regimului incompatibilităților și al restricțiilor. Încălcarea prevederilor poate atrage răspundere disciplinară, contravențională, civilă sau penală, iar constatarea unei averi nejustificate sau a unor încălcări grave poate duce la destituirea din funcție și interdicția de a ocupa funcții publice pentru o perioadă determinată. Astfel, legea constituie un instrument esențial pentru asigurarea integrității în exercitarea funcțiilor publice.

Legea cu privire la Autoritatea Națională de Integritate nr. 132 din 17.06.2016 reglementează organizarea și funcționarea

Autorității Naționale de Integritate, instituție publică independentă responsabilă de asigurarea integrității în exercitarea funcțiilor publice. Actul normativ stabilește atribuțiile Autorității privind controlul averilor și intereselor personale, precum și verificarea respectării regimului conflictelor de interese, incompatibilităților, restricțiilor și limitărilor. Legea descrie procedura de inițiere și desfășurare a controalelor, drepturile și obligațiile inspectorilor de integritate și ale persoanelor supuse verificării. Sunt prevăzute mecanisme clare de constatare a diferențelor substanțiale între venituri și avere, aplicarea sancțiunilor și sesizarea organelor competente în caz de încălcări. Totodată, actul normativ reglementează efectele juridice ale actelor de constatare, inclusiv încetarea mandatului, aplicarea interdicțiilor și confiscarea averii nejustificate în folosul statului.

Hotărârea Guvernului privind regimul juridic al cadourilor nr. 116 din 26.02.2020 reglementează modul de primire, declarare și gestionare a cadourilor oferite agenților publici. Actul prevede obligația declarării tuturor cadourilor, instituirea în fiecare entitate publică a unei Comisii de evidență și evaluare, precum și procedura de returnare, răscumpărare sau trecere în proprietatea instituției a cadourilor ce depășesc limita legală. Cadoul inadmisibil recepționat de la beneficiar sau considerat inadmisibil ca urmare a evaluării Comisiei se transmite, prin demers, de către conducătorul entității publice Centrului Național Anticorupție, în calitate de probă, în termen de 3 zile lucrătoare din momentul recepționării acestuia [11]. Regulamentul asigură transparența prin ținerea unor registre publice și stabilește reguli privind păstrarea sau valorificarea cadourilor devenite proprietatea entității publice.

Pe lângă legislația generală, instituțiile publice pot adopta regulamente interne, proceduri și coduri de conduită, care stabilesc norme specifice pentru implementarea principiilor de integritate. Aceste reglementări interne definesc proceduri pentru raportarea conflictelor de interese, protecția avertizorilor, obligațiile angajaților privind respectarea codului de conduită și standardelor etice

ale instituției. De exemplu, un regulament intern al unei instituții de învățământ superior poate impune cadrelor didactice să declare orice conflict de interese în cadrul comisiilor de evaluare a concursurilor sau în procesul de coordonare a proiectelor de cercetare.

Instituția Publică Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova dispune de un set de acte interne care reglementează integritatea instituțională, etica academică și prevenirea corupției în activitatea universitară, printre care:

Carta Universitară a Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, aprobată prin proces-verbal al senatului nr. 4/6 din 25.04.2019 cu completările și modificările ulterioare stabilește cadrul legal, normativ și organizațional al instituției, asigurând funcționarea acesteia ca instituție publică, autonomă și depolitizată, cu respectarea principiilor educației laice, calității, excelenței și performanței. Carta prevede norme clare de etică și deontologie, reglementează incompatibilitățile și conflictele de interese, precum și procedurile pentru protecția patrimoniului, drepturilor și libertăților membrilor comunității universitare. Sunt stabilite obligații specifice de prevenire a discriminării, abuzului sau corupției, respectarea proprietății intelectuale și promovarea unui comportament corect, responsabil și imparțial. De asemenea, se asigură mecanisme de control, inclusiv Comisia de etică și comisii de anchetă, pentru garantarea unui mediu academic transparent și integru, în care personalul și studenții respectă valorile morale, juridice și profesionale ale Universității.

Codul Moral al Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, aprobat prin proces-verbal al senatului nr. 6 din 25 iunie 2020 este un document intern care stabilește principii și valori eticomorale pe care membrii comunității universitare – cadre didactice și de cercetare, studenți, personal administrativ și de suport – trebuie să le respecte pentru a asigura integritatea academică, responsabilitatea, corectitudinea, echitatea, respectul și

libertatea academică în activitatea profesională și de studiu. Codul promovează standarde morale înalte, previne abaterile de conduită și contribuie la un climat instituțional etic și pozitiv.

Regulamentul Intern al Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, aprobat prin proces-verbal al senatului nr.5/2 din 28.05.2020 stabilește normele și procedurile de funcționare internă a Universității, organizarea activităților didactice, științifice, administrative și de suport, precum și drepturile și obligațiile membrilor comunității universitare. Acesta reglementează disciplina, etica, protecția patrimoniului, securitatea și sănătatea în muncă, promovarea integrității, respectarea normelor de conduită profesională și relațiile între personal și studenți, asigurând desfășurarea corectă și transparentă a procesului educațional și științific.

Regulamentul privind regimul juridic al conflictelor de interese din cadrul Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, aprobat prin proces-verbal al senatului nr.1/13 din 28.01.2021, stabilește cadrul de prevenire și gestionare a conflictelor de interese pentru angajații Universității, în conformitate cu Legea integrității nr. 82/2017. Sunt definite noțiuni precum conflict de interes real și potențial, interes public și interes personal, precum și rolul rectorului și al subdiviziunii de evidență a conflictelor, modalitatea de declarare și soluționare a conflictelor de interese, precum și evidența acestora.

Planul de acțiuni privind promovarea integrității și combaterea corupției la USMF „Nicolae Testemițanu”, aprobat prin proces-verbal al senatului nr.11/12 din 18.12.2025 urmărește promovarea integrității și prevenirea corupției în cadrul universității. Acesta include implementarea regulilor privind conflictele de interese, instruirea personalului și a beneficiarilor în spiritul eticii, transparenței și responsabilității, precum și detectarea și raportarea incidentelor de corupție. Se pune accent pe respectarea normelor de etică, gestionarea riscurilor de corupție, transparența proceselor

decizionale și a patrimoniului, precum și pe evaluarea obiectivă a examenelor și promovarea pe bază de merit. Planul prevede măsuri de prevenire, educație și sancțiuni disciplinare, pentru a asigura un mediu instituțional corect, etic și responsabil.

Politica resurselor umane a Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” în perioada 2026-2030, aprobată prin proces-verbal al senatului nr.11/14 din 18.12.2025 reglementează modul de gestionare, dezvoltare și motivare a personalului universitar, având ca scop consolidarea unui corp profesional competitiv, responsabil și motivat. Aceasta stabilește direcțiile prioritare pentru recrutare, selecție, angajare, evaluare, formare continuă, mobilitate internațională și motivare financiară și nonfinanciară. Politica are rolul de a crea un mediu academic echitabil, transparent și orientat spre performanță, de a stimula excelența profesională și cercetarea de calitate, de a proteja libertatea academică și integritatea etică, precum și de a armoniza practicile Universității cu standardele europene în educație, cercetare și managementul resurselor umane.

Regulamentul privind organizarea și realizarea evaluării academice în Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, aprobat prin proces-verbal al senatului nr. 7/17 din 30.08.2022 reglementează evaluarea academică bazată pe integritate, transparență și obiectivitate. Acesta responsabilizează atât studenții, cât și cadrele didactice, stabilește reguli clare pentru desfășurarea evaluărilor, previne plagiatul și alte practici neetice și promovează respectarea normelor morale și academice în întreg procesul educațional.

Regulamentul de organizare a studiilor superioare de licență (ciclul I) și integrate (Licență și Master) în Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova, aprobat prin proces-verbal al senatului nr.5/15 din 25.04.2024 promovează integritatea academică prin stabilirea clară a drepturilor și obligațiilor studenților și cadrelor didactice, prin reguli precise de organizare a studiilor, a planurilor de învățământ

și a evaluării competențelor. Regulamentul asigură transparență, responsabilitate și echitate în procesul educațional, previne practicile neetice și garantează respectarea standardelor academice, constituind astfel un cadru legal și instituțional care sprijină formarea profesională și morală a viitorilor specialiști.

Regulamentul privind elaborarea și susținerea tezei de licență/lucrării de absolvire de la Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, aprobat prin proces-verbal al senatului nr. 1/10 din 26.01.2023; **Regulamentul cu privire la elaborarea și susținerea tezei de master în Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova,** aprobat prin proces-verbal al senatului nr. 3 din 29.02.2024 și **Regulamentul cu privire la organizarea și realizarea evaluării finale a studiilor superioare de licență și integrate în cadrul Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova,** aprobat prin proces-verbal al senatului nr. 1/13 din 23.01.2026 stabilesc cadrul general și regulile privind elaborarea, structura, prezentarea și susținerea tezei de licență/lucrării de absolvire/master în cadrul Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”. Elaborarea lucrării presupune respectarea principiilor de integritate academică, prevenirea plagiatului și originalitatea conținutului, verificată prin instrumente antiplagiat.

Ordine ale rectorului privind măsuri de asigurare a integrității instituționale, implementarea unui sistem de management antimită conform standardului ISO 37001, care stabilesc aplicarea unor reguli interne în scopul promovării dezideratului *Toleranță zero față de corupție*.

Prin urmare, cadrul normativ al integrității în Republica Moldova este construit pe o interdependență între principiile constituționale, legi speciale, coduri juridice și regulamente interne, creând un sistem coerent care garantează respectarea eticii, legalității și responsabilității în exercitarea funcțiilor publice.

4.2. Tipurile de răspundere juridică

Răspunderea juridică reprezintă un mecanism fundamental de menținere a ordinii în statul de drept, implicând obligația unei persoane de a răspunde pentru încălcarea normelor legale și de a suporta consecințele juridice ale faptelor sale. În cadrul instituțiilor de învățământ superior, răspunderea juridică nu doar că asigură respectarea legii, dar este un instrument esențial pentru protejarea integrității procesului educațional, drepturilor studenților și cadrelor didactice, precum și pentru menținerea reputației instituției.

Instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova funcționează în baza Codului muncii al Republicii Moldova nr. 154-XV din 28.03.2003, care reglementează drepturile și obligațiile salariaților și angajatorilor, disciplina muncii și mecanismele de răspundere disciplinară. Respectarea acestor norme este esențială pentru menținerea integrității instituționale, prevenirea abuzurilor și garantarea unui mediu de muncă echitabil.

Răspunderea disciplinară reprezintă mecanismul prin care angajatorul, în speță instituția de învățământ superior, asigură respectarea disciplinei muncii și a integrității profesionale a cadrelor didactice, științifice și personalului administrativ și de suport.

În Republica Moldova, răspunderea disciplinară este reglementată în **Codul muncii nr. 154-XV din 28.03.2003**, în special prin articolele 201–211, care stabilesc:

- ✓ Obligația angajaților de a respecta regulile de comportament (art. 201);
- ✓ Modalitățile de asigurare a disciplinei (art. 202);
- ✓ Tipurile de sancțiuni: avertisment, muștrare, muștrare aspră, concediere (art. 206);
- ✓ Procedura de aplicare, comunicare și contestare a sancțiunilor (art. 208–210);
- ✓ Durata valabilității sancțiunii și efectele acesteia (art. 211).

Aceste articole constituie cadrul legal prin care universitățile pot sancționa abaterile disciplinare, inclusiv cele legate de lipsa integri-

tății profesionale, protejând totodată drepturile salariaților și asigurând un proces echitabil.

Legea privind evaluarea integrității instituționale nr. 325 din 23 decembrie 2013 prevede obligația angajaților de a respecta standardele de integritate în exercitarea funcțiilor în cadrul instituțiilor publice de învățământ superior.

La încheierea contractului individual de muncă (art. 57 lit. f Codul muncii), personalul trebuie să declare pe propria răspundere că, nu a încălcat prevederile art. 7 alin.(2) din Legea nr. 325, care vizează nerespectarea principiilor de integritate.

Aceasta include, printre altele:

- ✓ Abținerea de la corupție sau favorizarea nejustificată;
- ✓ Respectarea transparenței și a corectitudinii în evaluarea studenților;
- ✓ Utilizarea resurselor instituției conform scopului legal [12].

Încălcarea acestor principii poate atrage răspunderea disciplinară, conform art. 86 lit. k¹ Codul muncii, care prevede că încălcarea obligațiilor de integritate instituțională constituie temei pentru concediere.

Procedura legală este detaliată în articolele 206–211 ale Codului Muncii al Republicii Moldova:

1. Angajatorul documentează încălcarea normelor de integritate și o încadrează ca abatere disciplinară.
2. Conform art. 208 alin. (1–2), salariatul are dreptul să prezinte explicații în termen de 5 zile lucrătoare și poate furniza probe justificative.
3. În funcție de gravitatea faptei, se poate aplica avertisment, mustrare, mustrare aspră sau concediere (art. 206).
4. Ordinul se comunică salariatului sub semnătură sau prin modalitate care permite confirmarea recepționării (art. 210).
5. Salariatul poate contesta sancțiunea în instanța de judecată (art. 210 alin.3).

Această procedură asigură echilibrul între apărarea integrității instituției și protecția drepturilor angajatului, prevenind abuzurile.

Studiu de caz/speță

La Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” (USMF) un cadru didactic a fost sancționat disciplinar prin concediere pentru că a favorizat anumite persoane în cadrul examenelor, încălcând principiile de integritate instituțională.

Procedura aplicată de universitate a inclus:

1. Înregistrarea sesizării privind favoritismul;
2. Solicitarea explicațiilor scrise conform art. 208 alin.(1);
3. Analiza probelor și aplicarea sancțiunii de concediere în conformitate cu art. 206 alin.(1) lit. k¹ și art. 86 Codul muncii;
4. Comunicarea deciziei salariatului și informarea acestuia despre dreptul de a contesta sancțiunea (art. 210).

Analiza juridică

- Fapta profesorului constituie încălcare a integrității profesionale, te-meii legal pentru răspunderea disciplinară.
- Procedura de sancționare respectă prevederile Codului muncii, asigurând dreptul la apărare și comunicarea sancțiunii.
- Sancțiunea aplicată – concedierea – este proporțională cu gravitatea abaterii (art. 206, art. 86 lit. k1).
- Cadrele didactice au dreptul să conteste sancțiunea în instanță, conform art. 210 alin.(3), ceea ce garantează controlul judiciar al respectării drepturilor individuale.

Încadrarea juridică

- Art. 201–202 Codul muncii: disciplina muncii și metodele de asigurare;
- Art. 206–211 Codul muncii: sancțiuni disciplinare și procedura aplicării;
- Art. 86 lit. k¹ Codul muncii: încălcarea obligațiilor de integritate instituțională;
- Legea nr. 325/2013 art.7 alin.(2) – standarde de integritate instituțională.

Răspunderea disciplinară pentru lipsa integrității la nivelul instituțiilor de învățământ superior este un mecanism necesar pentru:

- ✓ protejarea credibilității și a integrității academice;
- ✓ asigurarea aplicării echitabile a standardelor de evaluare și a disciplinei muncii;

- ✓ crearea unui precedent juridic pentru sancționarea corectă a abaterilor, păstrând drepturile salariatului.

Prin aplicarea riguroasă a Codului muncii și a legislației privind integritatea instituțională, instituțiilor de învățământ superior pot preveni abuzurile, menținând un climat profesional corect și responsabil.

Răspunderea civilă reprezintă mecanismul juridic fundamental prin care se asigură restabilirea echilibrului social și patrimonial afectat prin încălcarea unui drept subiectiv civil sau a unui interes legitim. În cadrul instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova, răspunderea civilă dobândește o relevanță particulară, întrucât activitatea universitară implică raporturi juridice complexe: educaționale, contractuale, administrative, de cercetare, medicale și etice.

Instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova, inclusiv Instituția Publică Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova, funcționează ca persoane juridice de drept public și participă la raporturi juridice civile pe poziții de egalitate cu celelalte subiecte de drept. În acest context, răspunderea civilă constituie un instrument esențial pentru protejarea drepturilor studenților, cadrelor didactice, cercetătorilor și altor terți, precum și pentru consolidarea integrității academice.

Răspunderea civilă în mediul universitar îndeplinește următoarele funcții:

- ✓ funcția reparatorie (repunerea în situația anterioară);
- ✓ funcția preventivă (descurajarea conduitei ilicite);
- ✓ funcția educativă (promovarea bunei-credințe și responsabilității);
- ✓ funcția de garantare a integrității instituționale

Potrivit articolului 2 din Codul civil al Republicii Moldova, legislația civilă reglementează statutul juridic al participanților la circuitul civil, temeiurile apariției dreptului de proprietate, obligațiile contractuale și alte raporturi patrimoniale și personale nepatrimoniale. Prin urmare, raporturile dintre instituția de învățământ supe-

rior și studenți sau personal universitar, în măsura în care au natură patrimonială sau nepatrimonială, intră în sfera de aplicare a dreptului civil.

Conform articolului 9. Temeiurile apariției drepturilor și obligațiilor civile din Codul civil al Republicii Moldova, drepturile și obligațiile civile pot lua naștere din contracte, acte juridice, hotărâri judecătorești, fapte ilicite sau alte împrejurări prevăzute de lege [13].

În mediul universitar, obligațiile civile pot rezulta din:

- ✓ contractul de studii;
- ✓ contractul individual de muncă;
- ✓ acte administrative cu efecte patrimoniale;
- ✓ fapte ilicite (de exemplu, prejudicii cauzate prin erori administrative).

Articolul 10. Exerțarea drepturilor și executarea obligațiilor consacră obligația exercitării drepturilor și executării obligațiilor cu bună-credință. Buna-credință este prezumată până la proba contrară.

În activitatea universitară, acest principiu impune:

- ✓ evaluarea obiectivă a studenților;
- ✓ emiterea actelor administrative în limitele legii;
- ✓ respectarea drepturilor academice;
- ✓ gestionarea corectă a taxelor și fondurilor.

Nerespectarea bunei-credințe poate constitui premisa angajării răspunderii civile.

Articolul 13 din Codul civil al Republicii Moldova consacră principiul fundamental potrivit căruia exercițiul unui drept subiectiv trebuie să se realizeze în limitele scopului său legitim. Norma reglementează mecanismul juridic de sancționare a abuzului de drept, stabilind atât consecințele jurisdicționale, cât și posibilitatea reparării prejudiciului cauzat. Aceasta are o relevanță deosebită pentru instituțiile de învățământ superior, în special în gestionarea relațiilor contractuale, administrative și disciplinare, unde drepturile universității sau ale cadrelor didactice nu pot fi folosite în mod abuziv împotriva studenților sau colaboratorilor.

În context universitar, acest principiu poate fi expus prin situații precum:

- ✓ refuzul nejustificat de a elibera documente de studii sau certificate;
- ✓ aplicarea sancțiunilor disciplinare exclusiv pentru a prejudicia un student;
- ✓ folosirea poziției administrative pentru a favoriza anumite contracte sau persoane în detrimentul altora.

Abuzul de drept nu se limitează la prejudiciul material, acesta include și afectarea reputației, a oportunităților de studiu sau a integrității profesionale.

Temeiul general al răspunderii delictuale este stabilit de articolul 1998. Temeiul și condițiile generale ale răspunderii delictuale.

Pentru angajarea răspunderii delictuale sunt necesare cumulativ:

- ✓ fapta ilicită;
- ✓ prejudiciul;
- ✓ legătura de cauzalitate;
- ✓ vinovăția.

Instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova trebuie să asigure respectarea drepturilor studenților și personalului universitar, fiind supuse atât normelor generale de drept civil, cât și prevederilor specifice privind integritatea și responsabilitatea. Articolele 15–20 din Codul civil oferă cadrul legal pentru apărarea judiciară a drepturilor civile și repararea prejudiciilor cauzate prin acțiuni sau inacțiuni nelegale.

Articolul 15 din Codul civil al Republicii Moldova prevede că „apărarea drepturilor civile încălcate se face pe cale judiciară”. Aceasta constituie principiu fundamental al protecției juridice: persoana căreia i s-au încălcat drepturile poate solicita intervenția instanțelor de judecată pentru restabilirea situației de drept.

În context universitar, aceasta înseamnă că un student, profesor sau angajat care consideră că drepturile sale au fost afectate de o decizie administrativă, de un contract sau de o acțiune a instituției poate solicita instanței să intervină pentru restabilirea dreptului sau a interesului său recunoscut de lege.

Articolul 16 din Codul civil al Republicii Moldova detaliază mijloacele prin care drepturile civile pot fi protejate:

- ✓ Recunoașterea dreptului (lit. a) – confirmarea oficială prin hotărâre judecătorească a unui drept existent;
- ✓ Restabilirea situației anterioare încălcării dreptului (lit. b) – eliminarea efectelor prejudiciabile;
- ✓ Constatarea sau declararea nulității actului juridic (lit. c, d) – anularea actelor care contravin legii;
- ✓ Impunerea executării obligației în natură (lit. e);
- ✓ Autoapărarea (lit. f);
- ✓ Repararea prejudiciului patrimonial și nepatrimonial (lit. g);
- ✓ Încasarea dobânzii sau penalităților (lit. h);
- ✓ Rezoluțiunea sau modificarea contractului (lit. i);
- ✓ Neaplicarea actelor contrare legii (lit. j);
- ✓ Alte căi prevăzute de lege (lit. k).

Aceste metode constituie instrumente juridice esențiale pentru universități, atât în relațiile contractuale cu studenții și personalul, cât și în aplicarea reglementărilor interne. Ele permit restabilirea echității și protejarea integrității instituției și a drepturilor individuale.

Articolul 17 din Codul civil al Republicii Moldova reglementează mecanismul prin care actele administrative ilegale pot fi anulate:

1. Instanța poate declara nul un act emis de o autoritate publică dacă acesta încalcă drepturi civile (alin. 1).
2. Drepturile afectate prin actul respectiv sunt pasibile de restabilire sau de apărare prin alte metode prevăzute de Codul civil (alin. 2).

În instituția de învățământ superior publică, acest lucru este relevant, de exemplu, atunci când o decizie a unui organ de conducere, precum Senatul, Consiliul de Dezvoltare Strategică Instituțională, Consiliul de administrație, Consiliul Facultății, etc sau a rectorului afectează drepturile unui student sau angajat – instanța poate anula actul și poate dispune măsuri pentru remedierea efectelor sale.

Persoana lezată poate cere repararea integrală a prejudiciului patrimonial și nepatrimonial [14]. Prejudiciul patrimonial include atât dauna reală, cât și profitul ratat, iar prejudiciul nepatrimonial include suferințele fizice și psihice.

În mediul universitar, prejudiciul poate consta în:

- ✓ pierderea unei burse;
- ✓ întârzierea finalizării studiilor;
- ✓ afectarea reputației academice;
- ✓ stres psihologic generat de o sancțiune nelegală.

Răspunderea intervine atunci când fapta a fost săvârșită cu intenție sau imprudență [15].

Culpa gravă poate interveni, de exemplu, în cazul:

- ✓ neglijenței evidente în organizarea examenelor;
- ✓ nerespectării obligațiilor privind protecția datelor;
- ✓ gestionării defectuoase a documentelor academice.

Articolul 307 din Codul civil al Republicii Moldova stabilește regimul juridic al instituției publice, configurând statutul acesteia ca persoană juridică de drept public și delimitând cadrul de exercitare a capacității sale juridice. Analiza acestui articol permite înțelegerea fundamentului juridic al răspunderii civile a instituțiilor de învățământ superior publice, a limitelor autonomiei instituționale și a raportului dintre patrimoniul propriu și răspunderea fondatorului.

Articolul 2006. Răspunderea pentru prejudiciul cauzat de o autoritate publică sau de o persoană cu funcție de răspundere instituie un regim juridic special, derogatoriu de la dreptul comun al răspunderii delictuale.

Norma analizată are o aplicabilitate directă în cadrul instituțiilor de învățământ superior publice, întrucât acestea exercită prerogative de autoritate publică în domeniul educației, emit acte administrative individuale și gestionează proceduri cu impact direct asupra drepturilor și intereselor legitime ale studenților și cadrelor didactice.

Potrivit alin. (1), prejudiciul cauzat printr-un act administrativ ilegal sau prin nesoluționarea în termen legal a unei cereri se repară integral de autoritatea publică [16].

Textul legal consacră trei elemente esențiale:

- ✓ existența unui act administrativ ilegal sau a unei inacțiuni administrative;
- ✓ producerea unui prejudiciu;
- ✓ obligația autorității publice de reparare integrală.

Spre deosebire de regimul general al răspunderii delictuale, accentul cade nu pe conduita individuală a funcționarului, ci pe responsabilitatea instituțională. Autoritatea publică răspunde în mod direct, iar persoana cu funcție de răspundere va răspunde solidar doar în cazul intenției sau culpei grave.

Alin. (2) extinde protecția juridică la prejudiciul moral, recunoscând dreptul persoanei fizice la repararea suferințelor psihice sau a atingerilor aduse demnității ori reputației.

Alin. (3) introduce o limitare importantă: dacă persoana prejudiciată a omis, cu intenție sau culpă gravă, să înlăture prejudiciul prin mijloace legale, obligația de reparare nu se naște. Această dispoziție reflectă principiul contribuției victimei.

Alin. (4) consacră răspunderea pentru neexecutarea unei obligații legale de prevenire a unui risc, instituind un standard al „diligenței rezonabile”.

Alin. (5) stabilește că autoritatea publică nu răspunde pentru prejudiciul cauzat prin adoptarea unui act normativ sau omisiunea de a-l adopta, delimitând astfel sfera răspunderii pentru acte individuale de activitatea normative [17].

În cadrul instituțiilor de învățământ superior publice, actele administrative pot include:

- ✓ decizii de exmatriculare;
- ✓ anularea rezultatelor academice;
- ✓ refuzul de acordare a bursei;
- ✓ respingerea cererilor de mobilitate academică;
- ✓ refuzul eliberării actelor de studii.

Aceste acte produc efecte juridice individuale și pot afecta direct drepturi fundamentale: dreptul la educație, dreptul la muncă, dreptul la demnitate profesională.

În asemenea situații, dacă actul este ilegal, instituția de învățământ superior – în calitate de autoritate publică – va răspunde civil pentru prejudiciul cauzat.

Studiu de caz/speță

Un student al unei universități publice este exmatriculat printr-o decizie emisă de rector pentru preținse abateri disciplinare. Decizia nu conține motivare suficientă, nu indică probele administrate și nu demonstrează respectarea procedurii disciplinare prevăzute de regulamentul intern. Studentul contestă actul în instanță. În perioada litigiului, pierde un an universitar și oportunitatea de a aplica la un program de studii de masterat. Ulterior, instanța constată caracterul ilegal al actului administrativ și dispune anularea acestuia.

Analiza juridică

În speță, sunt întrunite condițiile prevăzute de articolul 2006 alin. (1):

1. Există un act administrativ ilegal – decizia de exmatriculare emisă cu încălcarea procedurii și a obligației de motivare.
2. A fost produs un prejudiciu – pierderea unui an universitar, eventuale taxe suplimentare, pierderea șansei de a participa la concursul de admitere la masterat.
3. Prejudiciul este consecința directă a actului ilegal.

Fiind vorba despre un act administrativ individual, universitatea răspunde integral pentru prejudiciul patrimonial.

În plus, conform alin. (2), studentul poate solicita repararea prejudiciului moral, constând în:

- stres psihologic;
- afectarea reputației academice;
- incertitudine profesională.

Dacă se demonstrează că persoana cu funcție de răspundere a acționat cu intenție sau culpă gravă (de exemplu, în scop represiv), aceasta poate răspunde solidar cu instituția.

Alin. (3) nu este incident în cauză, deoarece studentul a utilizat mijloacele legale pentru contestare.

Încadrarea juridică

Articolul 2006. Răspunderea pentru prejudiciul cauzat de o autoritate publică sau de o persoană cu funcție de răspundere

Răspuns corect conform legislației

Instanța de judecată poate dispune:

- anularea actului administrativ;
- restabilirea studentului în drepturi;
- repararea prejudiciului patrimonial (taxe, cheltuieli, pierderea șansei);
- acordarea de despăgubiri pentru prejudiciul moral;
- eventual angajarea răspunderii solidare a persoanei cu funcție de răspundere, dacă se constată intenție sau culpă gravă.

Astfel, instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova răspund pentru prejudiciile cauzate în cadrul activității sale, indiferent dacă fapta a fost comisă de un angajat, în exercitarea atribuțiilor sale.

Răspunderea civilă în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova constituie un pilon al legalității și integrității academice. Răspunderea civilă nu are caracter sancționator, ci restaurator, urmărind restabilirea echilibrului juridic și reafirmarea valorilor fundamentale ale mediului universitar: legalitate, bună-credință și integritate.

Răspunderea contravențională reprezintă un mecanism fundamental pentru asigurarea integrității și responsabilității în cadrul autorităților publice, inclusiv în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova. În context academic, aplicarea corectă a normelor contravenționale contribuie la consolidarea culturii organizaționale bazate pe transparență, echitate și responsabilitate managerială.

Instituțiile de învățământ superior, fiind beneficiari și administratori de fonduri publice, se supun legislației privind abuzul de putere, excesul de atribuții, favoritismul, conflictele de interese, protecția avertizorilor de integritate și declararea averii, astfel cum sunt prevăzute în Capitolul XVI al Codului contravențional.

Aplicarea acestor norme este esențială pentru prevenirea corupției și promovarea unui climat academic echitabil.

Articolul 312 al Codului Contravențional reglementează atragerea la răspunderea contravențională pentru **abuz de putere sau abuz de serviciu**, care reglementează responsabilitatea contravențională a persoanelor publice care îndeplinesc sau neîndeplinesc, în exercițiul funcției, acțiuni cu încălcarea legii, dacă fapta nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii se sancționează cu amendă de la 30 la 90 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a deține o anumită funcție sau de dreptul de a desfășura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

În contextul instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova, aplicarea acestui articol contribuie la asigurarea transparenței în luarea deciziilor privind burse, angajări, achiziții și alte atribuții administrative cu condiția ca aceste fapte să nu constituie infracțiuni.

Studiu de caz/speță

La USMF, un angajat responsabil de acordarea bursei de merit a acordat burse de merit unor candidați neeligibili, în mod discreționar și fără respectarea procedurilor interne aprobate.

Analiza juridică:

Fapta constituie utilizarea discreționară a autorității conferite și afectează echitatea procesului decizional. Acțiunea nu întrunește elementele infracțiunii penale, dar reprezintă contravenție.

Încadrarea juridică:

Abuz de serviciu săvârșit de o persoană cu funcție publică în exercitarea atribuțiilor sale.

Răspuns corect conform legislației:

Amendă de 30–90 unități convenționale și privarea dreptului de a deține o funcție sau de a desfășura o activitate pe termen de 3 luni–1 an (art. 312 alin. 1 Codul Contravențional).

Excesul de putere inclusiv în mediul universitar reglementat de către art. 313 al Codului Contravențional care se manifestă prin săvârșirea de către o persoană publică a unei acțiuni care depășește

în mod vădit limitele drepturilor și ale atribuțiilor acordate prin lege, dacă fapta nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii și poate fi sancționată cu amendă de la 30 la 90 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a deține o anumită funcție sau de dreptul de a desfășura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

Studiu de caz/speță

Șeful unui departament din cadrul unei universități a implementat criterii suplimentare pentru evaluarea cadrelor didactice fără aprobarea Senatului universității.

Analiza juridică:

Fapta constituie depășirea atribuțiilor legale, afectând procesul administrativ și transparența deciziilor.

Încadrarea juridică:

Exces de putere săvârșit de o persoană cu funcție de răspundere în instituție publică.

Răspuns corect conform legislației:

Amendă de 30–90 unități convenționale și posibilă privare de dreptul de a desfășura activități în cadrul universității pentru 3 luni–1 an (art. 313 Codul Contravențional).

Favoritismul (art. 313¹ Codul contravențional) se manifestă în universități prin acordarea în condiții contrare prevederilor legale de sprijin, preferințe, privilegii sau crearea avantajelor unor persoane fizice sau juridice, întreprinsă în exercițiul funcției de către agentul public, dacă fapta nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii, și poate fi pedepsită cu amendă de la 60 la 90 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 72 la 150 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a desfășura o anumită activitate sau de a deține anumite funcții pe un termen de la 6 luni la un an.

Favoritismul constituie una dintre cele mai frecvente forme de abatere de la principiile integrității în sectorul public, care afectează în mod direct egalitatea de tratament, imparțialitatea decizională și încrederea publică în instituție.

Elementele constitutive ale contravenției prevăzute la art. 313¹ presupun:

1. Subiectul activ calificat – agentul public sau persoana cu funcție de răspundere;
2. Acțiunea ilicită – acordarea de sprijin, preferințe, privilegii ori crearea de avantaje;
3. Caracterul nelegal al conduitei – încălcarea prevederilor normative aplicabile;
4. Lipsa elementelor constitutive ale infracțiunii, ceea ce determină încadrarea în sfera contravențională.

În mediul universitar, riscurile de favoritism pot apărea în multiple situații, cum ar fi:

- ✓ acordarea de note mai mari;
- ✓ promovarea unui examen mai facil;
- ✓ promovarea în funcții academice;
- ✓ repartizarea orelor didactice, etc

Favoritismul subminează principiile meritocrației și creează dezechilibre instituționale, afectând atât climatul organizațional, cât și reputația instituției de învățământ superior.

Studiu de caz/speță

În cazul evaluării lucrărilor științifice pentru granturi interne, un decan a acordat avantaj în mod repetat membrilor familiei sale și colegilor apropiați, ignorând candidații cu lucrări mai bine cotate, contrar criteriilor publicate.

Analiza juridică:

Acțiunea creează avantaje ilegale unor persoane fizice sau juridice și periclitează încrederea în echitatea procesului de selecție.

Încadrarea juridică:

Favoritism comis de o persoană cu funcție de răspundere în cadrul universității.

Răspuns corect conform legislației:

Conform art. 313¹ Codul Contravențional – amendă de 72–150 unități convenționale, cu sau fără privarea dreptului de a desfășura o activitate sau a deține o funcție pentru 6 luni – 1 an.

Conflictul de interese poate fi întâlnit în universități, mai ales în cazul contractelor de cercetare, colaborărilor cu organizații private sau atribuirea de burse și în cazul desfășurării procedurilor de achiziții publice. **Nedeclararea conflictului de interese de către persoana care activează în cadrul unei organizații publice** în sensul Legii nr.133 din 17 iunie 2016 privind declararea averii și intereselor personale este reglementat de către articolul 313² al Codului Contravențional care prevede sancțiuni – amendă de la 45 la 60 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 120 la 180 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Studiu de caz/speță

Un profesor universitar a evaluat oferte pentru achiziția de echipamente fără a declara că este asociat al uneia dintre firmele ofertante.

Analiza juridică:

Lipsa declarației reprezintă conflict de interese nedeclarat, afectând legalitatea deciziilor și integritatea procesului de achiziție.

Încadrarea juridică:

Nedeclararea conflictului de interese de către persoana cu funcție de răspundere.

Răspuns corect conform legislației:

Amendă de 120–180 unități convenționale (art. 313² alin. 1).

Conform art. 313⁸ al Codului contravențional neluarea de către conducătorul entității publice a măsurilor de asigurare a integrității în cadrul entității publice stabilite de Legea integrității nr.82/2017 constituie contravenție. Conducătorii universităților

sunt responsabili pentru instituirea și monitorizarea unui cadru de integritate. Nerespectarea obligațiilor legale privind integritatea, inclusiv lipsa procedurilor interne pentru prevenirea abuzurilor, poate fi sancționată cu amendă de la 120 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere cu sau fără privera de dreptul de a desfășura o anumită activitate sau de a deține anumite funcții pe un termen de la 6 luni la un an.

Conform art. 314 al Codului contravențional tănuirea unui act de corupție ori a unui act conex acestuia sau neluarea măsurilor de rigoare față de funcționarii din subordine care au săvârșit astfel de acțiuni constituie contravenție. În universități, tănuirea unor fapte de corupție, cum ar fi examene truate sau primirea de foloase materiale nelegitime, afectează credibilitatea instituțională. Această contravenție probată poate fi sancționată cu amendă de la 30 la 90 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Dispoziția analizată instituie răspunderea contravențională pentru conduita pasivă sau complice a persoanei cu funcție de răspundere care, cunoscând despre săvârșirea unui act de corupție ori a unui act conex acestuia, fie îl ascunde, fie nu întreprinde măsurile legale necesare.

Norma are un pronunțat caracter preventiv și disciplinar, fiind orientată spre consolidarea responsabilității manageriale în cadrul entităților publice. Subiectul activ al contravenției este persoana cu funcție de răspundere, ceea ce reflectă obligația sporită de diligență și de reacție instituțională în cazul constatării unor fapte de corupție.

În context universitar, riscurile de aplicabilitate a acestei norme pot apărea în situații precum:

- ✓ neinformarea organelor competente despre solicitarea sau primirea de recompense nelegitime de către un cadru didactic;
- ✓ tolerarea practicilor de mituire la examene;
- ✓ omiterea inițierii unei anchete interne în cazul unor suspiciuni rezonabile de corupție.

Tănuirea sau pasivitatea managerială în astfel de situații afectează direct climatul de integritate instituțională și compromite încrederea publică în instituția de învățământ superior.

Studiu de caz/speță

În cadrul unei catedre a unei universități, mai mulți studenți depun sesizări scrise prin care reclamă faptul că un cadru didactic pretinde sume de bani pentru promovarea examenului. Șeful catedrei este informat despre situație și discută informal cu cadrul didactic vizat, însă nu sesizează organele competente, nu informează conducerea universității și nu inițiază o anchetă internă, considerând că situația ar putea afecta imaginea instituției. Ulterior, se constată că practica respectivă a continuat timp de un semestru.

Analiza juridică:

Fapta analizată nu constă în săvârșirea directă a unui act de corupție de către șeful catedrei, ci în conduita sa pasivă, manifestată prin neîntreprinderea măsurilor legale necesare după ce a luat cunoștință despre existența unor indicii rezonabile privind pretinderea de recompense nelegitime.

Persoana în cauză are calitatea de persoană cu funcție de răspundere, având atribuții manageriale și obligația legală de a asigura respectarea normelor de integritate în cadrul subdiviziunii conduse.

Omiterea sesizării organelor competente și lipsa inițierii unor măsuri disciplinare sau administrative reprezintă o formă de tolerare a actului de corupție, care întrunește elementele contravenției prevăzute de art. 314 Codul contravențional, în măsura în care fapta nu întrunește elementele constitutive ale unei infracțiuni.

Încadrarea juridică:

Fapta se încadrează în dispozițiile articolului 314. Tănuirea unui act de corupție ori a unui act conex acestuia sau neluarea măsurilor de rigoare, întrucât:

- ✓ exista un act de corupție sau cel puțin indicii temeinice privind săvârșirea acestuia;
- ✓ persoana cu funcție de răspundere a avut cunoștință despre situație;
- ✓ nu au fost întreprinse măsurile legale de rigoare.

Răspuns corect conform legislației:

Conform art. 314 Codul Contravențional, fapta se sancționează cu amendă de la 30 la 90 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

În cazul dat, șeful catedrei, în calitate de persoană cu funcție de răspundere, urmează a fi sancționat contravențional cu amendă în limitele prevăzute de norma legală.

Articolul 314¹ reglementează cu referire la neasigurarea măsurilor de protecție a avertizorului de integritate și anume neluarea de către angajator a măsurilor de asigurare a dezvăluirii practicilor ilegale în cadrul entității, prevăzute de Legea nr.122/2018 privind avertizorii de integritate, nerespectarea confidențialității angajaților care dezvăluie practici ilegale (divulgarea identității avertizorului de integritate) și neasigurarea măsurilor de protecție a angajaților recunoscuți în calitate de avertizori de integritate care poate fi sancționată cu amendă de la 60 la 120 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere. Iar răzburarea împotriva avertizorului de integritate se sancționează cu amendă de la 100 la 200 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 150 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Conform articolului 315 luarea sau darea de recompensă nelegitimă sau de folos material, se înțelege pretinderea, acceptarea sau primirea (luarea), personal sau prin mijlocitor, de către un salariat dintr-o întreprindere, instituție sau organizație, de recompensă nelegitimă sau de folos material pentru îndeplinirea unor lucrări sau pentru prestarea unor servicii în sfera sistemului de învățământ, comerțului, alimentației publice, transportului, deservirii sociale, comunale, medicale sau de altă natură, lucrări și servicii ce țin de obligațiile de serviciu ale acestui salariat, dacă fapta nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii, care se sancționează cu amendă de la 60 la 300 de unități convenționale cu sau fără pri-

varea de dreptul de a desfășura o anumită activitate sau de a deține anumite funcții pe un termen de la 3 luni la un an.

Promisiunea, oferirea sau darea, personal sau prin mijlocitor, de recompense nelegitime sau de foloase materiale destinate salariatului dintr-o întreprindere, instituție sau organizație pentru îndeplinirea unor lucrări sau pentru prestarea unor servicii în sfera sistemului de învățământ, comerțului, alimentației publice, transportului, deservirii sociale, comunale, medicale sau de altă natură, lucrări și servicii ce țin de obligațiile de serviciu ale acestui salariat, precum și instigarea sau organizarea colectării de recompense nelegitime sau de foloase materiale destinate salariatului respectiv, dacă fapta nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii, se sancționează cu amendă de la 50 la 100 de unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 20 la 40 de ore [18].

Studiu de caz/speță

Un cadru didactic a solicitat bani de la studenți pentru a facilita promovarea examenelor.

Analiza juridică:

Acceptarea de recompense pentru facilitarea promovării examenelor constituie contravenție împotriva integrității academice.

Încadrarea juridică:

Luarea de recompensă nelegitimă de către salariat din instituție publică.

Răspuns corect conform legislației:

Amendă de 60–300 unități convenționale, cu sau fără privarea dreptului de a desfășura activități pe termen de 3 luni–1 an (art. 315 alin. 1)

Reglementarea contravențională a domeniului achizițiilor publice reprezintă un instrument esențial de asigurare a legalității, transparenței și utilizării eficiente a fondurilor publice. În cadrul instituțiilor de învățământ superior cu statut de entitate publică, procedurile de achiziții publice sunt frecvent utilizate pentru procurarea echipamentelor didactice, aparaturii medical, reactivi-

lor, serviciilor IT, lucrărilor de reparație sau altor bunuri și servicii necesare procesului educațional și de cercetare.

Încălcarea normelor ce reglementează inițierea și desfășurarea procedurilor de achiziții publice atrage răspunderea contravențională în temeiul art. 327¹ din Codul contravențional, care prevede următoarele:

(1) Încălcarea termenelor de prezentare a dărilor de seamă Agenției Achiziții Publice se sancționează cu amendă de la 2 la 4 unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 6 la 12 unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Această normă vizează obligația de raportare în termen legal către Agenția Achiziții Publice, obligație ce asigură monitorizarea și controlul extern al procedurilor derulate de entitatea publică.

(2) Includerea de date false în dările de seamă și explicațiile oficiale pe marginea contestațiilor prezentate Agenției Achiziții Publice se sancționează cu amendă de la 3 la 6 unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 12 la 24 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Norma sancționează conduita dolosivă constând în denaturarea informațiilor oficiale, fapt ce afectează grav principiile transparenței și concurenței loiale.

(3) Neplanificarea achizițiilor publice sau planificarea acestora cu încălcarea prevederilor actelor normative, nepublicarea invitației de participare și a anunțului de intenție, divizarea achiziției publice prin încheierea unor contracte separate în scopul aplicării altei proceduri de achiziție decât cea care ar fi fost utilizată conform actelor normative se sancționează cu amendă de la 15 la 60 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Această prevedere normativă are o importanță majoră pentru prevenirea divizării contractelor și evitarea procedurilor competitive.

(4) Restricționarea în orice mod a accesului operatorilor economici la procedura de atribuire a contractelor de achiziții publice se sancționează cu amendă de la 15 la 60 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Textul sancționează orice formă de limitare nejustificată a concurenței, inclusiv impunerea unor cerințe discriminatorii sau favorizarea unui anumit ofertant.

(5) Nesemnarea declarațiilor de confidențialitate și imparțialitate de către membrii grupului de lucru, neîntocmirea proceselor-verbale de deschidere și evaluare a ofertelor în cadrul procedurilor de achiziții publice, neexpedierea, în termenele stabilite, pe adresa ofertanților a informațiilor privind rezultatul procedurii de achiziție sau a altor informații prevăzute de actele normative se sancționează cu amendă de la 15 la 90 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Această normă consacră obligațiile procedurale esențiale pentru asigurarea imparțialității și trasabilității deciziei administrative.

(6) Încălcarea regulilor de întocmire și păstrare a dosarului de achiziții publice sancționează cu amendă de la 15 la 60 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Dosarul de achiziție constituie instrumentul probator al legalității procedurii, iar gestionarea defectuoasă a acestuia afectează controlul ulterior.

(7) Refuzul de a transmite Agenției Achiziții Publice informațiile privind procedurile de achiziții publice, solicitate de Agenție în scopul îndeplinirii funcțiilor și atribuțiilor sale, sau netransmiterea acestora în termenul prevăzut de actele normative ori, după caz, în termenul solicitat se sancționează cu amendă de la 15 la 60 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Dispoziția garantează eficiența mecanismului de control exercitat de autoritatea competentă.

(8) Neexecutarea deciziilor Agenției Achiziții Publice emise cu privire la procedurile de achiziții publice se sancționează cu amendă de la 15 la 60 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere.

Neexecutarea deciziilor autorității de supraveghere reprezintă o formă de nesupunere față de controlul legal instituit în materia achizițiilor publice.

În context universitar, aplicarea art. 327¹ are o relevanță practică deosebită, având în vedere:

- ✓ volumul mare de achiziții pentru echipamente medicale și de laborator;
- ✓ proiectele finanțate din fonduri publice și externe;
- ✓ necesitatea asigurării concurenței loiale și a transparenței;
- ✓ prevenirea conflictelor de interese în cadrul grupurilor de lucru.

Răspunderea contravențională instituită prin acest articol are o funcție preventivă și disciplinară, contribuind la consolidarea culturii integrității instituționale și la protejarea interesului public în gestionarea resurselor financiare.

Articolul 330² reglementează încălcarea regulilor de declarare a averii și intereselor personale și anume depunerea tardivă a declarației de avere și interese personale de către persoana obligată să o depună în condițiile Legii nr.133 din 17 iunie 2016 privind declararea averii și intereselor personale care poate fi sancționată cu amendă de la 30 la 60 de unități convenționale. Iar nedepunerea declarației de avere și interese personale de către persoana obligată să o depună se sancționează cu amendă de la 60 la 90 de unități convenționale. Neprezentarea sau refuzul prezentării informației privind averea și veniturile de către membrii familiei și/sau concubinul/concubine se sancționează cu amendă de la 60 la 90 de unități convenționale. În instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova, obligația de declarare revine persoanelor cu funcție de răspundere – rectorului, prorectorilor, membrilor senatului universitar, șefilor de subdiviziuni, persoanelor implicate în gestionarea patrimoniului și fondurilor publice, precum și altor subiecți stabiliți de lege [19].

Respectarea termenelor și a conținutului declarației constituie un element esențial al culturii integrității instituționale.

În cadrul sistemului de drept al Republicii Moldova, **răspunderea penală** pentru încălcări ale integrității reprezintă un mecanism juridic fundamental de protecție a valorilor sociale esențiale, pre-

cum legalitatea, imparțialitatea, transparența și supremația interesului public. Codul penal al Republicii Moldova consacră un ansamblu coerent de incriminări care sancționează faptele de corupție și abuz în exercitarea funcției publice sau a atribuțiilor în sectorul privat, configurând un cadru normativ complex, orientat atât spre reprimarea, cât și spre prevenirea conduitelor ilicite.

În cadrul instituțiilor de învățământ, respectarea principiilor de legalitate, imparțialitate și meritocrație constituie o condiție esențială pentru asigurarea credibilității procesului educațional. Încălțările grave ale acestor principii pot atrage răspunderea penală, în temeiul dispozițiilor Codului penal al Republicii Moldova, în special atunci când sunt implicate persoane cu funcții de răspundere cum ar fi rectori, prorectori, decani, șefi de departamente, cadre didactice sau alți angajați care exercită atribuții administrative ori didactice.

Astfel, în situația în care o persoană cu funcție de răspundere din cadrul unei universități pretinde, acceptă sau primește bunuri ori avantaje necuvenite pentru a favoriza promovarea unui examen, admiterea la studii, susținerea unei teze sau acordarea unei burse, fapta poate întruni elementele constitutive ale infracțiunii de **corupere pasivă**, reglementată de articolul 324 al Codului penal.

Spre deosebire de răspunderea contravențională analizată anterior (ex. art. 313¹ sau art. 314), coruperea pasivă constituie infracțiune și atrage răspundere penală, având un regim sancționator sever, proporțional cu gravitatea faptei și valoarea avantajului obținut.

Faptele prevăzute anterior săvârșite în proporții ce depășesc 100 de unități convenționale se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani, cu amendă în mărime de la 6000 la 8000 de unități convenționale și cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții publice sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 5 la 10 ani.

Faptele prevăzute anterior săvârșite cu extorcarea de bunuri sau servicii, în proporții mari se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 10 ani cu amendă în mărime de la 8000 la 10000 de unități convenționale și cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții publice

sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 7 la 10 ani.

Aceleași fapte săvârșite în proporții deosebit de mari și în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale se pedepsesc cu închisoare de la 7 la 15 ani cu amendă în mărime de la 13000 la 20000 de unități convenționale și cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții publice sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 10 la 15 ani [20].

În mediul universitar, această normă poate deveni incidentă în situații precum:

- ✓ pretinderea de bani pentru promovarea examenelor;
- ✓ acceptarea unor bunuri pentru facilitarea admiterii;
- ✓ primirea de avantaje pentru influențarea rezultatelor concursurilor de angajare;
- ✓ solicitarea de servicii în schimbul acordării unor calificative sau aprobări administrative.

Studiu de caz/speță

Un cadru didactic din cadrul unei universități pretinde de la un student suma de 300 euro pentru a-i acorda promovarea examenului. Studentul acceptă și transmite banii prin intermediul unui coleg. Ulterior, fapta este denunțată organelor competente.

Analiza juridică:

Fapta întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de corupere pasivă, întrucât:

- subiectul activ este o persoană publică (cadru didactic într-o instituție publică);
- există pretinderea și primirea unui folos material necuvenit;
- folosul este oferit în legătură directă cu exercitarea atribuțiilor de serviciu (evaluarea studentului);
- legătura de cauzalitate între avantajul oferit și acțiunea funcțională este evidentă.

Întrucât valoarea sumei nu depășește pragul calificat prevăzut la alin. (3), încadrarea juridică se face în temeiul alin. (1) al art. 324.

Încadrarea juridică:

Articolul 324 alin. (1) – Coruperea pasivă.

Răspuns corect conform legislației:

Fapta se pedepsește cu amendă în mărime de la 1000 la 2000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții publice sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani.

În cazul în care s-ar constata proporții ce depășesc 100 de unități convenționale sau existența extorcării, ar deveni incidente alineatele (3) sau (4), cu aplicarea pedepsei cu închisoarea.

Articolul 325 al Codului penal reglementează **coruperea activă**, care constă în promisiunea, oferirea sau darea, personal sau prin mijlocitor, unei persoane publice de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă ce nu i se cuvin, pentru aceasta sau pentru o altă persoană, pentru a îndeplini sau nu ori pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni în exercitarea funcției sau contrar acesteia se pedepsește cu amendă în mărime de la 500 la 1500 de unități convenționale, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 3000 la 5000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

Dacă în cazul coruperii pasive subiectul activ este persoana publică, în cazul coruperii active subiectul activ poate fi orice persoană fizică sau juridică care oferă sau promite un folos necuvenit.

În mediul universitar, această normă devine incidentă în situațiile în care:

- ✓ un student oferă bani pentru promovarea unui examen;
- ✓ un candidat la concurs oferă avantaje pentru a fi favorizat la angajare;
- ✓ un operator economic oferă beneficii pentru a câștiga o procedură de achiziții;
- ✓ o companie farmaceutică promite sponsorizări condiționate de adoptarea unor decizii administrative favorabile.

Faptele prevăzute săvârșite în proporții ce depășesc 100 de unități convenționale se pedepsesc cu închisoare de până la 6 ani cu

amendă în mărime de la 4000 la 6000 de unități convenționale, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 10000 la 14000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

Faptele prevăzute săvârșite în proporții mari se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani cu amendă în mărime de la 6000 la 8000 de unități convenționale, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 14000 la 18000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

Faptele prevăzute săvârșite în proporții deosebit de mari, în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale se pedepsesc cu închisoare de la 6 la 12 ani, cu amendă în mărime de la 12000 la 18000 de unități convenționale, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 20000 la 40000 de unități convenționale, cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

Deosebit de important este alin. (6), care instituie cauza specială de liberare de răspundere penală, în cazul extorcării sau al autodenunțului voluntar anterior sesizării organelor de urmărire penală [21].

Studiu de caz/speță

Un student al unei universități nemulțumit de rezultatul obținut la examen, contactează cadrul didactic și îi oferă suma de 400 euro pentru a-i majora nota. Profesorul refuză oferta și informează conducerea instituției, iar ulterior sunt sesizate organele competente.

Într-o situație distinctă, un operator economic participant la o procedură de achiziție organizată de universitate oferă membrului grupului de lucru un telefon mobil performant pentru a influența evaluarea ofertelor.

Analiza juridică:

În prima situație, fapta studentului constituie promisiunea sau oferirea de bunuri necuvenite unei persoane publice pentru a modifica un act ce ține de exercitarea funcției – elemente care întrunesc conținutul infracțiunii prevăzute la art. 325 alin. (1). Consumarea infracțiunii nu este condiționată de acceptarea ofertei de către persoana publică.

În a doua situație, oferirea unui bun material în contextul unei proceduri de achiziție publică constituie corupere activă. Dacă valoarea bunului depășește pragurile legale prevăzute la alin. (3) sau (4), încadrarea juridică se va face în funcție de proporții.

Dacă studentul ar fi oferit suma ca urmare a unei extorcări din partea cadrului didactic și s-ar fi autodenunțat înainte ca organele de urmărire penală să fie informate, ar deveni incident alin. (6), cu liberarea de răspundere penală.

Încadrarea juridică:

Articolul 325 Coruperea activă.

Răspuns corect conform legislației:

Fapta se pedepsește cu amendă în mărime de la 500 la 1500 de unități convenționale, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 3000 la 5000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate. În cazurile agravate, se aplică pedepsele corespunzătoare alineatelor (3)–(5), inclusiv pedeapsa cu închisoarea.

În practica universitară pot apărea și situații în care un angajat sau un terț susține că are influență asupra membrilor unei comisii de evaluare sau asupra conducerii instituției și pretinde un folos pentru a interveni în procesul decizional. O asemenea conduită poate întruni elementele infracțiunii de **trafic de influență** – art. 326 Cod penal.

(1) Pretinderea, acceptarea sau primirea, personal sau prin mijlocitor, de bani, titluri de valoare, servicii, privilegii, alte bunuri sau avantaje, pentru sine sau pentru o altă persoană, de către o persoană care are influență sau care susține că are influență asupra unei persoane publice, persoane cu funcție de demnitate publică, persoane publice străine, funcționar internațional, pentru a-l face să îndeplinească sau nu ori să întârzie sau să grăbească îndeplinirea unei acțiuni în exercitarea funcției sale, indiferent dacă asemenea acțiuni au fost sau nu săvârșite, se pedepsește cu amendă în mărime de la 2000 la 3000 unități convenționale sau cu închisoare de până la 6 ani, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 4000 la

6000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(1) Promisiunea, oferirea sau darea unei persoane, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje enumerate la alin. (1), pentru aceasta sau pentru o altă persoană, când respectiva persoană are sau susține că are o influență asupra unei persoane publice, persoane cu funcție de demnitate publică, persoane publice străine, funcționar internațional, în scopul indicat la alin.(1), se pedepsește cu amendă în mărime de la 2000 la 3000 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 3 ani, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 3000 la 5000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(2) Acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (11):

c) săvârșite cu primirea de bunuri sau avantaje în proporții mari;
d) urmate de influența promisă sau de obținerea rezultatului urmărit se pedepsesc cu amendă în mărime de la 3000 la 4000 unități convenționale sau cu închisoare de la 2 la 7 ani, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 5000 la 10000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

(3) Acțiunile prevăzute la alin.(1), (11) sau (2), săvârșite:

a) cu primirea de bunuri sau avantaje în proporții deosebit de mari;

b) în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale, se pedepsesc cu amendă în mărime de la 4000 la 6000 unități convenționale sau cu închisoare de la 3 la 8 ani, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 7000 la 12000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(4) Persoana care a promis, a oferit sau a dat bunuri ori servicii enumerate la alin.(1) este liberată de răspundere penală dacă ele i-au fost extorcate sau dacă persoana s-a autodenunțat neștiind că organele de urmărire penală sînt la curent cu infracțiunea pe care a săvârșit-o [22].

Traficul de influență reprezintă o formă distinctă a fenomenului corupțional, caracterizată prin interpunerea unei persoane care pretinde că are influență asupra unui funcționar sau demnitar public. Elementul esențial nu este existența reală a influenței, ci pretinderea sau susținerea existenței acesteia.

În mediul universitar, această infracțiune poate apărea în situații precum:

- ✓ persoane care afirmă că pot interveni pe lângă membri ai comisiilor de examinare;
- ✓ intermedierea promovării examenelor prin pretinsa influență asupra profesorilor;
- ✓ intervenții informale în proceduri de achiziții publice sau concursuri de ocupare a funcțiilor didactice;
- ✓ promisiunea influențării deciziilor Senatului universitar sau ale Consiliului administrativ.

Particularitatea traficului de influență constă în faptul că infracțiunea este consumată chiar dacă influența nu este exercitată și chiar dacă rezultatul urmărit nu se produce.

Studiu de caz/speță

Un angajat al universității susține în fața unui candidat la studii că are influență asupra membrilor comisiei de admitere și că poate asigura admiterea acestuia în schimbul sumei de 2000 euro. Candidatul achită suma solicitată. Ulterior, se constată că persoana respectivă nu avea nicio influență reală asupra comisiei.

Analiza juridică:

În situația descrisă sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute la art. 326 alin. (1):

- pretinderea și primirea unui folos material;
- susținerea existenței unei influențe asupra unei persoane publice;
- scopul determinării acesteia să adopte o anumită conduită în exercitarea funcției.

Existența reală a influenței este irelevantă pentru consumarea infracțiunii.

Încadrarea juridică:

- Pentru persoana care pretinde și primește bani: art. 326 alin. (1).
- Pentru persoana care oferă sau promite bunuri intermediarului: art. 326 alin. (11).
- În caz de proporții mari sau influență exercitată efectiv: alin. (2).

Răspuns corect conform legislației:

Conform alin. (1), fapta se pedepsește cu amendă în mărime de la 2000 la 3000 unități convenționale sau cu închisoare de până la 6 ani, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 4000 la 6000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate.

În cazurile agravate prevăzute la alin. (2) sau (3), se aplică pedepsele corespunzătoare, inclusiv pedeapsa cu închisoarea de până la 8 ani.

Articolul 327 incriminează forma penală a **abuzului de putere sau abuzului de serviciu**, delimitând-o de răspunderea contravențională. Elementele esențiale ale laturii obiective sunt:

- ✓ caracterul intenționat al faptei;
- ✓ exercitarea atribuțiilor de serviciu cu încălcarea legii;
- ✓ existența unui interes material, personal sau al unei terțe persoane;
- ✓ producerea unor daune în proporții considerabile.

În mediul universitar, această infracțiune poate apărea în contexte precum:

- promovarea sau angajarea unei persoane fără respectarea procedurilor legale, în interes personal;
- atribuirea ilegală a contractelor de achiziții în interesul unei companii apropiate;
- utilizarea patrimoniului universității în scopuri private;
- modificarea rezultatelor concursurilor sau examenelor cu încălcarea cadrului normativ.

Delimitarea între răspunderea penală și cea contravențională depinde în principal de gravitatea consecințelor și de proporția daunelor produse.

Studiu de caz/speță

Un șef de subdiviziune a unei universități dispune atribuirea directă a unui contract de prestări servicii către o companie administrată de o rudă apropiată, fără respectarea procedurilor legale de achiziție. Ca urmare a acestei decizii, universitatea suportă un prejudiciu semnificativ, constând în achiziționarea serviciilor la un preț mult superior celui de piață.

Analiza juridică:

Fapta întrunește elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute la art. 327 alin. (1), întrucât:

- subiectul activ este o persoană publică;
- există încălcarea normelor legale privind achizițiile publice;
- acțiunea a fost săvârșită în exercițiul funcției;
- fapta a fost comisă în interesul unei terțe persoane (ruda);
- s-au cauzat daune în proporții considerabile instituției.

Dacă prejudiciul ar atinge pragul legal al daunelor în proporții mari, ar deveni incident alin. (2) lit. c).

Încadrarea juridică:

Articolul 327 alin. (1) Abuzul de putere sau abuzul de serviciu. În funcție de cuantumul prejudiciului, poate deveni aplicabil alin. (2) lit. c).

Răspuns corect conform legislației:

Conform alin. (1), fapta se pedepsește cu amendă în mărime de la 1150 la 1850 de unități convenționale sau cu închisoare de până la 6 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

În cazurile prevăzute la alin. (2)–(4), se aplică pedepsele agravante corespunzătoare, inclusiv pedeapsa cu închisoarea de până la 10 ani.

În cazul în care persoana cu funcție de răspundere depășește limitele competenței stabilite de lege sau regulamente, producând prejudicii considerabile, pot deveni incidente prevederile privind **excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu** (art. 328 Cod penal), care expres reglementează că, săvârșirea de către o persoană publică a unor acțiuni care depășesc în mod vădit limitele drepturilor și atribuțiilor acordate prin lege, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile drepturilor și intereselor ocrotite

de lege ale persoanelor fizice sau juridice se pedepsește cu amendă în mărime de la 650 la 1150 de unități convenționale sau cu închisoare de până la 3 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani.

(2) Aceleași acțiuni:

a) săvârșite de o persoană cu funcție de demnitate publică;

b) săvârșite cu aplicarea armei;

c) care au cauzat daune în proporții mari

se pedepsesc cu închisoare de la 2 la 5 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 5 la 10 ani.

(3) Acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2) săvârșite în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale se pedepsesc cu închisoare de la 2 la 7 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 10 la 15 ani.

(4) Acțiunile prevăzute la alin.(1)–(3) care au cauzat daune în proporții deosebit de mari se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 10 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 10 la 15 ani [23].

Articolul 328 incriminează depășirea atribuțiilor legale, distinguându-se de art. 327 prin faptul că, în cazul excesului de putere, persoana publică nu doar încalcă legea în exercitarea atribuțiilor sale, ci acționează în afara limitelor competenței conferite de normele juridice.

Elementul esențial constă în depășirea „în mod vădit” a competențelor legale, ceea ce presupune o abatere clară, evidentă, de la cadrul normativ care reglementează funcția respectivă.

În mediul universitar, asemenea situații pot apărea în contextul:

- ✓ aplicării unor sancțiuni disciplinare fără respectarea procedurii;
- ✓ anulării ilegale a rezultatelor unui concurs fără competență legală;

- ✓ dispunerii unor controale sau restricții neprevăzute de lege asupra partenerilor contractuali ai universității;
- ✓ blocării accesului la activități academice fără temei juridic.

În ipoteza în care un funcționar din cadrul unei instituții de învățământ deține bunuri a căror valoare depășește substanțial veniturile dobândite legal și nu poate justifica proveniența acestora, pot fi aplicabile dispozițiile referitoare la **îmbogățirea ilicită** (art. 330² Cod penal).

Totodată, **adoptarea unor decizii academice în condiții de interes personal, care prejudiciază interesul public, poate întruni elementele infracțiunii de conflict de interese** (art. 326¹ Cod penal), în măsura în care sunt întrunite cerințele legale.

În concluzie, instituțiile de învățământ nu sunt doar spații de formare profesională, ci și medii în care respectarea integrității trebuie să fie garantată prin mecanisme disciplinare, administrative și, în cazurile grave, penale. Aplicarea dispozițiilor Codului penal al Republicii Moldova constituie un instrument esențial pentru protejarea legalității și consolidarea unei culturi academice bazate pe etică, responsabilitate și transparență.

4.3. Procedura de constatare și examinare a sesizărilor privind încălcările de integritate: ANI și structurile interne de control și monitorizare

Integritatea angajaților din sectorul public reprezintă un pilon al statului de drept, iar încălcarea normelor de integritate afectează atât imaginea instituțiilor publice, cât și drepturile cetățenilor sau ale studenților. În instituțiile de învățământ superior, acestea pot include:

- ✓ favorizarea anumitor studenți;
- ✓ conflicte de interese nedeclarate;
- ✓ utilizarea resurselor instituției în scopuri personale;
- ✓ nerespectarea obligațiilor de declarare a averii și intereselor personale;

Regimul juridic al integrității în sectorul public din Republica Moldova este fundamentat pe mecanisme instituționale specializate, având în centrul lor Autoritatea Națională de Integritate (ANI), instituție autonomă investită cu atribuții de control al averii și intereselor personale, precum și de verificare a respectării regimului juridic al conflictelor de interese, incompatibilităților, limitărilor și restricțiilor.

Legea stabilește misiunea, funcțiile și atribuțiile ANI, precum și procedura de control al averilor și intereselor personale [24]. ANI este o autoritate publică independentă, funcționând la nivel național ca structură unică [25].

Misiunea instituției este expres definită în articolul 5, potrivit căruia Autoritatea asigură integritatea în exercitarea funcției publice sau de demnitate publică și prevenirea corupției prin controlul averii și intereselor personale.

În mediul universitar public aceste mecanisme devin esențiale, având în vedere statutul personalului de conducere și al altor categorii de personal drept subiecți ai declarării averii și intereselor personale, conform Legii cu privire la Autoritatea Națională de Integritate nr. 132 din 17.06.2016.

ANI poate iniția controlul averii și al intereselor personale din oficiu sau la sesizarea persoanelor fizice sau juridice [26].

Sesizările pot fi depuse în formă scrisă, electronică sau verbală (consemnată în proces-verbal) [27].

Toate sesizările sunt înregistrate în cel mult o zi lucrătoare și repartizate aleatoriu în termen de două zile lucrătoare [28].

Această etapă garantează imparțialitatea și previne influențele ierarhice sau politice.

Potrivit articolului 31 al Legii cu privire la Autoritatea Națională de Integritate nr. 132 din 17.06.2016 inspectorul de integritate:

- ✓ verifică existența încălcării;
- ✓ emite un proces-verbal de inițiere sau refuz al controlului;
- ✓ publică procesul-verbal pe pagina oficială ANI.

Conform articolului 33 al Legii cu privire la Autoritatea Națională de Integritate nr. 132 din 17.06.2016, inspectorul de integritate:

- ✓ verifică averea pe durata exercitării funcției;
- ✓ poate extinde controlul asupra membrilor de familie;
- ✓ poate dispune evaluarea bunurilor;
- ✓ poate solicita informații de la autorități naționale sau străine.

Termenul general este de 9 luni, cu posibilitate de prelungire până la 18 luni.

În baza articolelor 34 și 35 al Legii cu privire la Autoritatea Națională de Integritate nr. 132 din 17.06.2016, inspectorul de integritate:

- ✓ constată existența sau inexistența încălcării;
- ✓ poate dispune încetarea mandatului;
- ✓ poate aplica sancțiuni;
- ✓ poate sesiza instanța pentru confiscarea averii nejustificate.

Potrivit articolului 38 al Legii cu privire la Autoritatea Națională de Integritate nr. 132 din 17.06.2016 rezultatele controlului privind respectarea regimului juridic al conflictelor de interese, al incompatibilităților, restricțiilor și limitărilor, inspectorul poate constata:

- ✓ nedeclararea conflictului de interese;
- ✓ stare de incompatibilitate;
- ✓ încălcarea restricțiilor legale.

În rezultatul constatării încălcării regimului juridic al conflictelor de interese, al incompatibilităților, restricțiilor și limitărilor, pot fi dispuse:

- ✓ încetarea raporturilor de serviciu;
- ✓ sancțiuni contravenționale;
- ✓ interdicția de a ocupa funcții publice;
- ✓ sesizarea instanței pentru anularea actelor juridice [29].

Sistemul național de integritate al Republicii Moldova este structurat pe un model instituțional plurivalent, în care competențele de prevenire, evaluare, control și sancționare sunt distribuite între mai multe autorități specializate. În acest context, un rol central în prevenirea riscurilor de corupție la nivel normativ și instituțional îl exercită **Centrul Național Anticorupție (CNA)**. Controlul inte-

grităţii realizat de CNA operează complementar faţă de atribuţiile Autorităţii Naţionale de Integritate, având un caracter predominant preventiv şi sistemic, spre deosebire de controlul individualizat asupra averilor, intereselor personale şi conflictelor de interese realizat de ANI.

Potrivit Legii integrităţii nr. 82 din 25.05.2017 articolului 28 alin. (1) expertiza anticorupţie reprezintă un mecanism de prevenire normativă, constând în:

- ✓ identificarea riscurilor de corupţie în proiectele de acte legislative şi normative;
- ✓ determinarea factorilor generatori;
- ✓ formularea de recomandări pentru eliminarea acestora.

Expertiza are un caracter anticipativ şi sistemic, intervenind înainte de adoptarea actului normativ, reducând astfel probabilitatea instituţionalizării unor vulnerabilităţi legislative.

Conform articolului 28 alin.(2) al Legii integrităţii nr. 82 din 25.05.2017, autorii proiectelor de acte normative au obligaţia de a le supune expertizei anticorupţie, cu excepţiile expres prevăzute (documente de politici, acte individuale de remanieri de cadre, decrete prezidenţiale, tratate internaţionale etc.).

Această obligaţie consolidează principiul legalităţii şi al prevenirii corupţiei la etapa de elaborare normativă.

Expertiza anticorupţie se efectuează de către CNA concomitent cu expertiza juridică, cu aplicarea Legii nr.100/2017 cu privire la actele normative [30].

Conform articolului 28 alin.(5) şi alin. (10) a Legii integrităţii nr. 82 din 25.05.2017, raportul conţine analiza generală şi detaliată a riscurilor şi este semnat de expert şi transmis autorului, fiind ulterior publicat pe pagina web a CNA.

Conform articolului 29 alin.(1) a Legii integrităţii nr. 82 din 25.05.2017, evaluarea integrităţii instituţionale reprezintă un proces extern de identificare a riscurilor de corupţie în cadrul unei entităţi publice. Acest mecanism are un caracter sistemic şi preventiv, fiind orientat nu asupra unei persoane concrete, ci asupra climatului

instituțional, procedurilor interne și vulnerabilităților structurale care pot favoriza manifestarea comportamentelor corupționale. Responsabilitatea pentru realizarea evaluării integrității instituționale revine CNA, autoritate specializată în prevenirea și combaterea corupției.

Evaluarea presupune o abordare complexă, multidimensională, care include analiza documentară a actelor interne și a cadrului normativ aplicabil, examinarea incidentelor de integritate înregistrate anterior, analiza informațiilor relevante din mass-media, precum și testarea integrității profesionale a agenților publici.

Potrivit articolului 29 alin. (3) a Legii integrității nr. 82 din 25.05.2017, testarea integrității profesionale constituie un instrument activ de verificare a conduitei persoanei care deține o funcție publică. În cadrul acestui mecanism se creează situații simulate, cu caracter controlat, în care agenții publici sunt selecțai aleatoriu, iar activitatea se desfășoară sub control judiciar. Caracterul aleatoriu al selecției și supravegherea judiciară reprezintă garanții esențiale ale legalității procedurii și ale protecției drepturilor fundamentale ale persoanei testate. Finalitatea testării nu este provocarea comiterii unei fapte ilicite, ci evaluarea rezistenței la tentații și a capacității funcționarului de a respecta normele de integritate în condiții de presiune simulată.

Conform articolului 29 alin.(5) și alin.(6) a Legii integrității nr. 82 din 25.05.2017, rezultatele evaluării integrității instituționale se materializează într-un raport care conține concluzii și recomandări destinate conducerii entității publice evaluate. Raportul este transmis conducătorului instituției, iar CNA publică versiunea depersonalizată a acestuia, asigurând astfel transparența procesului și responsabilizarea autorităților publice. Recomandările formulate au rolul de a corecta deficiențele identificate și de a consolida mecanismele interne de prevenire a corupției.

Potrivit articolului 29 alin.(7) a Legii integrității nr. 82 din 25.05.2017, rezultatele negative ale testării integrității profesionale pot fi înscrise în cazierul privind integritatea profesională. Infor-

mația se păstrează pentru o perioadă de un an sau de cinci ani, în funcție de gravitatea situației, iar înscrierea se face în baza hotărârii instanței de judecată. Acest instrument are o funcție atât preventivă, cât și sancționatorie, contribuind la consolidarea responsabilității individuale în exercitarea funcției publice.

Studiu de caz/speță

În cadrul procesului de evaluare a integrității instituționale inițiat în temeiul articolului 29 alin.(1) din Legea integrității nr. 82 din 25.05.2017, CNA demarează o procedură de analiză externă la nivelul unei instituții publice de învățământ superior.

În urma analizei documentare și a examinării incidentelor de integritate raportate în mass-media, CNA identifică riscuri sporite în domeniul gestionării procedurilor de achiziții publice pentru echipamente științifice. Se constată existența unor proceduri interne insuficient detaliate, lipsa unor criterii clare de evaluare și concentrarea deciziei în mâinile unui număr restrâns de persoane cu funcții de conducere.

În acest context, se dispune testarea integrității profesionale a unui prorector responsabil, selectat aleatoriu, conform articolului 29 alin.(3). Sub control judiciar, este creată o situație simulată: un reprezentant al unei companii interesate de un contract de furnizare îi sugerează posibilitatea oferirii unui „suport financiar” neoficial pentru urgentarea examinării ofertei și influențarea deciziei comisiei.

Prorectorul acceptă discuția și manifestă disponibilitate pentru primirea avantajului material, indicând modalitatea de realizare a înțelegerii.

Analiza juridică

Procedura este desfășurată în conformitate cu articolul 29 alin.(3), care permite crearea unor situații simulate, cu selectarea aleatorie a agenților publici și desfășurarea activității sub control judiciar.

Acceptarea unei astfel de propuneri demonstrează vulnerabilitate la riscuri de corupție și lipsa unei conduite conforme principiilor de integritate. În plan instituțional, rezultatul testării indică existența unor deficiențe în cultura organizațională și în mecanismele interne de prevenire.

Totodată, fapta poate întruni elementele constitutive ale unei infracțiuni de corupție, în funcție de circumstanțele concrete, ceea ce atrage posibilitatea sesizării organelor de urmărire penală.

Încadrarea juridică

În temeiul articolului 29 alin.(5) și alin.(6) a Legii integrității nr. 82 din 25.05.2017, rezultatele evaluării sunt consemnate într-un raport care conține constatări și recomandări adresate conducerii instituției. Versiunea depersonalizată este publicată, în vederea asigurării transparenței.

Conform articolului 29 alin.(7), rezultatul negativ al testării integrității profesionale poate fi înscris în cazierul privind integritatea profesională, în baza unei hotărâri judecătorești. Termenul de păstrare a informației va fi de un an sau de cinci ani, în funcție de gravitatea situației constatate.

Răspuns corect conform legislației

1. Întocmirea raportului de evaluare și formularea recomandărilor pentru consolidarea controlului intern asupra procedurilor de achiziții;
2. Transmiterea raportului conducătorului instituției și publicarea versiunii depersonalizate;
3. Sesizarea organelor competente în cazul existenței elementelor constitutive ale unei infracțiuni;
4. Înscriserea rezultatului negativ în cazierul privind integritatea profesională, în baza hotărârii instanței;
5. Elaborarea sau revizuirea planului de integritate instituțională pentru remedierea vulnerabilităților identificate.

Procedura de constatare și examinare a sesizărilor privind încălcările de integritate reprezintă unul dintre pilonii fundamentali ai sistemului național de integritate al Republicii Moldova. Aceasta îmbină mecanisme externe de control – exercitate de Autoritatea Națională de Integritate și de Centrul Național Anticorupție – cu mecanisme interne instituționale, dezvoltate la nivelul fiecărei entități publice, inclusiv al instituțiilor de învățământ superior.

Caracterul complex al acestei proceduri derivă din necesitatea asigurării unui echilibru între prevenție și sancțiune, între autonomia instituțională și controlul extern al legalității, precum și între protecția drepturilor persoanei vizate și interesul public de a garanta integritatea funcției publice.

În mediul universitar, unde autonomia universitară constituie un principiu constituțional și legal, mecanismele de control al integri-

tății trebuie să fie adaptate specificului academic, fără a compromite exigențele de legalitate, transparență și responsabilitate.

În instituțiile de învățământ superior publice, mecanismele interne de examinare a sesizărilor privind încălcările de integritate reprezintă prima linie de intervenție. Acestea includ:

- ✓ comisia de etică universitară;
- ✓ consiliul de administrație;
- ✓ comisii de anchetă constituite pentru cazuri individuale.

Temeiul normativ al funcționării lor se regăsește în Legea integrității nr. 82 din 25.05.2017 (art. 12), precum și în actele interne: Carta universitară, Regulamentul intern, Codul de moral (etică) și alte regulamente instituționale.

Rolul acestor structuri este triplu:

1. **Preventiv** – prin promovarea standardelor de integritate și evaluarea riscurilor interne;
2. **Investigator** – prin examinarea sesizărilor privind conflictele de interese, favoritismul, abuzul de funcție sau alte abateri;
3. **Corectiv-disciplinar** – prin formularea recomandărilor de sancționare sau remediere.

Aceste structuri nu substituie competența ANI sau CNA, dar contribuie la detectarea timpurie a abaterilor și la limitarea consecințelor acestora.

Procedura internă trebuie să fie clar reglementată și să respecte principiile legalității, imparțialității, contradictorialității și proporționalității. În mod obișnuit, aceasta include următoarele etape:

Primirea și înregistrarea sesizării

Sesizarea se depune în formă scrisă și trebuie să conțină elemente suficiente pentru identificarea faptelor și a persoanelor implicate. Înregistrarea oficială garantează trasabilitatea și previne soluționarea informală sau discreționară.

Evaluarea preliminară

Se verifică competența structurii interne și natura juridică a faptei. Dacă există indicii privind o încălcare ce intră în competența ANI sau CNA, instituția are obligația de a sesiza autoritatea competentă.

Investigarea detaliată

Se colectează probe, se solicită documente, se audiază părțile implicate. Procedura trebuie să asigure dreptul la apărare și prezumția de nevinovăție.

Întocmirea raportului

Raportul conține situația de fapt, analiza normativă și concluziile. Acesta poate include propuneri de sancțiuni disciplinare sau măsuri preventive (revizuirea procedurilor interne, instruirea personalului, modificarea regulamentelor).

Sesizarea autorităților externe

Dacă se constată indicii de încălcare a regimului juridic al conflictelor de interese sau fapte susceptibile de răspundere contravențională ori penală, raportul este transmis ANI sau CNA.

Procedura de constatare și examinare a sesizărilor privind încălcările de integritate reprezintă un mecanism esențial pentru consolidarea guvernanței publice și a culturii etice instituționale. Intervenția ANI asigură controlul individual și sancționarea încălcărilor concrete, iar activitatea CNA contribuie la prevenirea sistemică a riscurilor de corupție. Structurile interne universitare, la rândul lor, au rolul de a detecta și gestiona prompt abaterile, protejând comunitatea academică și reputația instituției.

Doar printr-o abordare integrată, bazată pe prevenție, control și responsabilitate, poate fi asigurată menținerea încrederii publice în instituțiile de învățământ superior și în funcția publică în general. Integritatea nu trebuie privită exclusiv ca o obligație legală, ci ca o valoare structurală a guvernanței moderne și a excelenței academice.

4.4. Efectele aplicării sancțiunilor: consecințe academice funcționale și reputaționale

Aplicarea sancțiunilor pentru încălcarea regimului juridic al integrității nu produce doar efecte juridice imediate, ci generează un impact multidimensional asupra persoanei vizate și asupra instituției în ansamblu. În contextul procedurilor desfășurate de Autori-

tatea Națională de Integritate, de Centrul Național Anticorupție sau de structurile interne universitare, sancțiunea depășește dimensiunea strict contravențională ori disciplinară, reflectându-se în plan academic, funcțional și reputațional.

În mediul universitar, unde autoritatea profesională și credibilitatea reprezintă fundamente ale statutului personalului universitar, efectele sancționării pot influența cariera didactică, funcțiile administrative și percepția publică asupra instituției.

În cazul constatării unei încălcări a regimului conflictelor de interese, incompatibilităților sau restricțiilor, pot interveni:

- ✓ încetarea mandatului de conducere (rector, prorector, decan, șef de catedră);
- ✓ retragerea dreptului de a participa în comisii de concurs, de evaluare sau de achiziții;
- ✓ limitarea accesului la anumite proiecte instituționale.

Aceste măsuri afectează traiectoria profesională și pot întrerupe continuitatea activităților manageriale, didactice sau de cercetare.

Deși sancțiunile pentru încălcări de integritate administrativă nu vizează direct activitatea didactică sau de cercetare, ele pot influența:

- ✓ eligibilitatea pentru granturi și proiecte naționale sau internaționale;
- ✓ participarea în consilii științifice sau în comisii;
- ✓ promovarea în funcții didactice și științifico-didactice.

În anumite situații, reputația afectată poate conduce la excluderea informală din rețele academice sau la diminuarea colaborărilor internaționale.

Consecințele funcționale privesc raporturile de muncă și exercitarea atribuțiilor de serviciu.

În funcție de gravitatea faptei, pot fi aplicate următoarele sancțiuni disciplinare:

- ✓ avertisment;
- ✓ mustrare;
- ✓ mustrare aspră;
- ✓ concediere.

În cazul actelor de constatare emise de ANI, pot interveni interdicții de ocupare a unei funcții publice pentru o anumită perioadă, în condițiile prevăzute de lege.

Constatarea definitivă a încălcării regimului juridic al integrității poate atrage:

- ✓ interdicția de a ocupa o funcție publică;
- ✓ includerea în registrele relevante privind integritatea;
- ✓ imposibilitatea participării la concursuri publice.

Astfel de măsuri au un efect preventiv general, descurajând comportamente similare în cadrul instituției.

Dimensiunea reputațională este adesea cea mai durabilă și dificil de remediat.

În mediul academic, credibilitatea și prestigiul constituie capital simbolic esențial.

Publicarea actelor de constatare sau a rapoartelor depersonalizate poate conduce la:

- ✓ diminuarea autorității morale în fața studenților și colegilor;
- ✓ scăderea încrederii în imparțialitatea deciziilor;
- ✓ afectarea imaginii publice în mass-media.

Chiar și după executarea sancțiunii, percepția negativă poate persista.

Instituția însăși poate suferi consecințe reputaționale:

- ✓ afectarea imaginii publice și a credibilității academice;
- ✓ reducerea atractivității pentru studenți și parteneri;
- ✓ vulnerabilizarea poziției în clasamente sau evaluări externe.

În contextul competiției pentru finanțări și proiecte internaționale, percepția privind lipsa de integritate poate avea efecte economice indirecte semnificative.

Aplicarea sancțiunilor produce și efecte sistemice pozitive, dacă este realizată în mod proporțional și transparent:

- ✓ consolidarea culturii organizaționale bazate pe responsabilitate;
- ✓ descurajarea comportamentelor abuzive;
- ✓ întărirea mecanismelor de control intern;
- ✓ creșterea gradului de conștientizare privind regimul conflictelor de interese și incompatibilităților.

Sancțiunea nu trebuie percepută exclusiv ca un instrument punitiv, ci și ca un mecanism de corecție instituțională și de reafirmare a valorilor etice.

Excesul sancționator poate genera efecte distructive asupra climatului organizațional, în timp ce toleranța față de abateri subminează încrederea în instituție. Prin urmare, sancțiunea trebuie să fie adecvată gravității faptei și consecințelor produse.

Un sistem eficient de integritate nu se limitează la constatarea și sancționarea abaterilor, ci urmărește transformarea acestora în lecții instituționale, consolidând mecanismele de prevenire și cultura etică organizațională. Numai printr-o abordare coerentă, proporțională și transparentă poate fi menținut echilibrul între responsabilitate individuală și stabilitate instituțională în cadrul învățământului superior public.

Studiu de caz/speță

Un cadru didactic este reclamat de mai mulți studenți că a favorizat anumite persoane la examen, solicitând sume de bani sau favoruri personale pentru note mai mari. Sesizarea ajunge la comisia de etică și la consiliul de administrație al universității.

Analiză și sancțiuni:

- Comisia de etică efectuează investigația și constată abateri grave de integritate.
- Raportul include recomandări pentru sancțiuni disciplinare și transmiterea cazului către CNA dacă există elemente de corupție.
- Se aplică sancțiuni: mustrare și interdicția de a preda cursuri timp de un an, inclusiv raportarea către registrele oficiale de integritate.

Efecte:

- Academice: pierderea dreptului de a preda prelegeri sau lucrări practice sau lucrări de absolvire, afectarea carierei didactice.
- Funcționale: interdicții temporare privind funcțiile administrative sau de conducere.
- Reputaționale: pierderea încrederii studenților și colegilor; expunere negativă în mass-media și în comunitatea academică.

Referințe:

1. Capitolul II din Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994;
2. Articolul 16 al Codului Penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002;
3. Articolul 2 al Codului contravențional al Republicii Moldova nr. 218-XVI din 24.10.2008;
4. Articolele 6, 8, 9 ale Codului contravențional al Republicii Moldova nr. 218-XVI din 24.10.2008;
5. Articolul 14 al Codului contravențional al Republicii Moldova nr. 218-XVI din 24.10.2008;
6. Articolul 10 al Legii integrității nr. 82 din 25.05.2017;
7. Articolele 18, 19 ale Legii integrității nr. 82 din 25.05.2017;
8. Articolul 2 al Legii privind avertizorii de integritate nr. 165 din 22.06.2023;
9. Articolul 1 alin. (2) al Legii privind declararea averii și a intereselor personale nr. 133 din 17.06.2016;
10. Articolul 2 al Legii privind declararea averii și a intereselor personale nr. 133 din 17.06.2016;
11. Articolul 34 al Hotărârii Guvernului privind regimul juridic al cadourilor nr.116 din 26.02.2020;
12. Articolul 7 alin. (2) al Legii privind evaluarea integrității instituționale nr. 325 din 23.12.2013
13. Articolul 9 al Codului civil al Republicii Moldova nr. 1107-XV din 06.06.2002;
14. Articolul 19 al Codului civil al Republicii Moldova nr. 1107-XV din 06.06.2002;
15. Articolul 20 al Codului civil al Republicii Moldova nr. 1107-XV din 06.06.2002;
16. Articolul 2006 alin. (1) al Codului civil al Republicii Moldova nr. 1107-XV din 06.06.2002;
17. Articolul 2006 al Codului civil al Republicii Moldova nr. 1107-XV din 06.06.2002;
18. Articolul 315 alin. (2) al Codului contravențional al Republicii Moldova nr. 218-XVI din 24.10.2008;
19. Articolul 330² alin (2) al Codului contravențional al Republicii Moldova nr. 218-XVI din 24.10.2008;

20. Articolul 324 al Codului penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002;
21. Articolul 325 al Codului penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002;
22. Articolul 326 al Codului penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002;
23. Articolul 328 al Codului penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002;
24. Articolul 1 al Legii cu privire la Autoritatea Națională de Integritate nr. 132 din 17.06.2016;
25. Articolul 1 al Legii cu privire la Autoritatea Națională de Integritate nr. 132 din 17.06.2016;
26. Articolul 28 al Legii cu privire la Autoritatea Națională de Integritate nr. 132 din 17.06.2016;
27. Articolul 29 al Legii cu privire la Autoritatea Națională de Integritate nr. 132 din 17.06.2016;
28. Articolul 30 al Legii cu privire la Autoritatea Națională de Integritate nr. 132 din 17.06.2016;
29. Articolul 39 al Legii cu privire la Autoritatea Națională de Integritate nr. 132 din 17.06.2016;
30. Articolul 28 alin.(4) a Legii integrității nr. 82 din 25.05.2017.

Bibliografie:

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994;
2. Codul Penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002;
3. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218-XVI din 24.10.2008;
4. Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107-XV din 06.06.2002;
5. Codul muncii al Republicii Moldova nr. 154-XV din 28.03.2003;
6. Legea integrității nr. 82 din 25.05.2017;
7. Legea cu privire la Autoritatea Națională de Integritate nr. 132 din 17.06.2016;
8. Legea privind avertizorii de integritate nr. 165 din 22.06.2023;
9. Lege privind declararea averii și a intereselor personale nr. 133 din 17.06.2016;

10. Legea privind evaluarea integrității instituționale nr. 325 din 23.12.2013;
11. Hotărârea Guvernului privind regimul juridic al cadourilor nr. 116 din 26.02.2020;
12. Carta Universitară a Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, aprobat prin proces-verbal al senatului nr. 4/6 din 25.04.2019;
13. Codul Moral al Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, aprobat prin proces-verbal al senatului nr. 6 din 25 iunie 2020;
14. Regulamentul Intern al Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, aprobat prin proces-verbal al senatului nr.5/2 din 28.05.2020;
15. Regulamentul privind regimul juridic al conflictelor de interese din cadrul Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, aprobat prin proces-verbal al senatului nr.1/13 din 28.01.2021;
16. Planul de acțiuni privind promovarea integrității și combaterea corupției la USMF „Nicolae Testemițanu”, aprobat prin proces-verbal al senatului nr.11/12 din 18.12.2025;
17. Politica resurselor umane a Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” în perioada 2026-2030, aprobat prin proces-verbal al senatului nr.11/14 din 18.12.2025;
18. Regulamentul privind organizarea și realizarea evaluării academice în Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, aprobat prin proces-verbal al senatului nr. 7/17 din 30.08.2022;
19. Regulamentul de organizare a studiilor superioare de licență (ciclul I) și integrate (Licență și Master) în Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova, aprobat prin proces-verbal al senatului nr.5/15 din 25.04.2024;
20. Regulamentul privind elaborarea și susținerea tezei de licență/lucrării de absolvire de la Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, aprobat prin proces-verbal al senatului nr. 1/10 din 26.01.2023;
21. Regulamentul cu privire la elaborarea și susținerea tezei de master în Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova, aprobat prin proces-verbal al senatului nr. 3 din 29.02.2024;

22. Regulamentul cu privire la organizarea și realizarea evaluării finale a studiilor superioare de licență și integrate în cadrul Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova, aprobat prin proces-verbal al senatului nr. 1/13 din 23.01.2026.

**DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII
DIN REPUBLICA MOLDOVA**

Etica și integritatea academică / Tatiana Novac, Andrei Pădure, Rodica Gramma, Adriana Paladi ; Ministerul Sănătății al Republicii Moldova, Instituția Publică Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”. – Chișinău: [S. n.], 2026 (Print-Caro). – 159 p. : fig.

Bibliogr. la sfârșitul cap. – [350] ex.

ISBN 978-5-85748-354-1.

17+378.661(478)(075.8)

E 84